

L'opció de la pluriactivitat agrària. El cas del Delta de l'Ebre.

M. Teresa Bartual Figueras

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

L'opció de la pluriactivitat agrària. El cas del Delta de l'Ebre.

Tesi doctoral de **M. Teresa Bartual Figueras**, per optar al títol de doctora en Ciències Econòmiques i Empresariales, de la Universitat de Barcelona.

Director de la tesi: Dr. Vicente Angel Bartolomé Puerto.

Tutora de la tesi: Dra. Susana Gordillo Gerlini

Programa de doctorat **Economia Internacional i Desenvolupament Econòmic**, del Departament de Política Econòmica i Estructura Econòmica Mundial, de la Universitat de Barcelona.

Bienni 1990-1992

Universitat de Barcelona

Taula 12. Règim actual d'intercanvis. Aplicació de sostre i acords específics. 2002.

	Tarifa convencional (tarifa plena)⁴⁴	Basmati	Tarifes resultat de l'ampliació	ACP	PTU
Arròs closca	211		0	69,51	0
Arròs sense closca	264	14	0	88	0
Arròs blanc	416		0	133,21	0

Font: Comisión de las Comunidades Europeas, 2002b.

- També es limità la possibilitat d'exportacions subvencionades⁴⁵ (a excepció de les destinades a ajut alimentari) a 133.400 tones anuals —en equivalent d'arròs blanc— ó, alternativament, a una inversió 36,8 milions d'euros.

b.3) Balanç, debilitats i perspectives de canvi.

Des de 1995 fins ara, el funcionament de l'actual OCM ha desestabilitzat el mercat europeu de l'arròs, un mercat que, a jutja dels experts (Fernández Santa-Ana, 1997; COAG, 2000 i FCAC i UP, 2000) rutllava, fins aleshores, correctament. S'han produït, entre d'altres, increments de superfície (encara que moderat —un 6% —), augment de les importacions (al voltant del 14%⁴⁶) i una acumulació d'existències d'intervenció (de més de 400.000 tones d'equivalent d'arròs blanc —aproximament un 25% de la producció interna—). (vid taula 12).

⁴⁴ Tarifa només aplicable quan els preus són el suficientment baixos i per tant el sostre no sigui aplicable (com succeeix en l'actualitat).

⁴⁵ Actualment les subvencions estan sobre els 200 euros. L'import total depèn del país de destí i de la varietat d'arròs exportada (Comisión de las Comunidades Europeas, 2002b).

⁴⁶ Els règims preferencials —avui sobre el 15%— han arribat a assolir el 38% de les importacions de la UE (Comisión de las Comunidades Europeas, 2002b).

Taula 13. Balanç de l'arròs comunitari de 1994/95 a 1999/2001.

(milers de tones en equivalent d'arròs blanc)

	1994/1995	1995/1996	1996/1997	19997/1998	1998/1999	1999/2000	2000/2001
Superfície (milers has)	369	365	425	422	408	394	398
Existències inicials	182	181	195	303	497	520	644
Privades	182	181	195	212	217	217	218
Públiques	0	0	0	91	280	303	420
Producció	1.242	1.246	1.552	1.667	1.562	1.551	1.436
Japònica	1.017	988	1.183	1.327	1.164	1.049	n.d.
Índex	225	258	369	340	398	502	n.d.
Importacions	393	474	532	553	482	549	542
(96%Índica) ⁴⁷	139	119	70	50	83	87	n.d.
En règim preferencial							
Exportacions	189	149	278	288	286	225	215
Excepte ajut	133	92	235	192	161	165	146
Ajut alimentari	56	57	43	96	125	60	69
Consum	1.447	1.557	1.698	1.738	1.735	1.773	1.805
Existències finals	181	195	303	497	520	622	595
Privades	181	195	212	217	217	222	226
Públiques	0	0	91	280	303	400	370

Font: Comisión de las Comunidades Europeas (2000a; 2002b).

A principis del 2000, la Comissió estimava, a més, que de mantenir les reglamentacions actuals, les existències d'intervenció creixerien a un ritme entre 250.000 i 350.000 tones d'arròs en closca (ó entre 150.000 i 210.000 tones d'equivalent blanc), xifres que corresponen, aproximadament, al 15% de la producció anual i representarien un cost pressupostari entre 35 i 49 milions d'euros (Comisión de las Comunidades Europeas, 2000a). Arrel d'aquests desajustaments es qüestionaria la viabilitat de l'OCM i, el 7 de juny del 2000, es plantejava la necessitat de reformar-la. En el document (Comisión de las Comunidades Europeas, 2000a) s'imputaven els desequilibris a la confluència de l'increment de producció interna, l'augment d'importacions i la limitació d'exportacions amb restitució i s'establien com objectius principals: reduir superfície, augmentar la competitivitat i la fluïdesa del mercat i afavorir l'estalvi pressupostari. No obstant, els mitjans proposats s'encaminaven, sobretot, a controlar l'excés de producció mitjançant la

⁴⁷ El règim comercial d'importacions i exportacions inclou només les transaccions extra-UE. El comerç intra-UE ronda al voltant de les 760.000 tones/any. Itàlia i Espanya són els principals proveïdors, amb el 39,72% i el 18,39%, respectivament. No obstant, alguns estats membres (per exemple, Holanda, Bèlgica i Alemanya) processen i venen dintre del mercat intern un percentatge important (més d'un 30%) d'arròs Índica importat dels EEUU, ACP, PTU, Tailàndia, Índia i Pakistan (Comisión de las Comunidades Europeas, 2002b).

supressió dels preus d'intervenció i la incorporació de l'arròs en el règim d'ajuts als herbacis (Reglament 1251/1999)⁴⁸ si bé, també, es proposava un reforçament de la protecció duanera. La Proposta no fou, però, ben acollida, ni pels productors ni pels sindicats agraris que es mostraren escèptics respecte a la consolidació dels aranzels (en confrontació amb la corrent liberalitzadora que domina el sentit de l'OMC) i acusaren a la Comissió de no estimar correctament la pèrdua de renda⁴⁹ associada als canvis proposats (només parcialment compensada per l'augment del PC que resultava de l'adopció del règim d'ajuts als herbacis⁵⁰) i de sobrevalorar la reducció de producció per retirada de terres de conreu⁵¹. Les negociacions comercials portarien a la paralització de la proposta de 28 de febrer de 2000, data en que el Consell de ministres de la UE aprovava un document de la DG del comerç (l'anomenada *Everything but arms —EBA—*)⁵² que plantejava l'eliminació de les barreres aranzelàries en 919 productes procedents⁵³ dels 48 països menys avançats del món (PMA)⁵⁴ (Reglament (CE) n° 416/2001 del Consell de 28 de febrer de 2001, DOCE L 60/43, 1.3.2001). El reglament entrava en vigor el 5 de març per tots els productes excepte pels denominats sensibles (l'arròs, els plàtans i el sucre), pels que s'establí un període transitori que, en el cas dels plàtans, finalitzava en el 2006 i en el cas de l'arròs i el sucre en el 2009. No obstant, per compensar el retard en la liberalització s'acordava, també, que els contingents aranzelaris lliures de drets havien

⁴⁸ L'adopció d'aquest reglament es traduiria, bàsicament, en un augment de l'actual PC i en la introducció del règim de retirada de terres (el percentatge actual és del 10%, si bé queden lliures d'aquesta obligació els productors que tinguin un volum inferior a les 92 t.).

⁴⁹ Segons l'informe del COAG (2000) les previsions més optimistes estimen que els preus passarien, per l'arròs en closca, dels 298,35 euros/t previstos per l'any 2000 i següents al 210,35 euros/t (calculats a partir d'un preu en la Llotja de Xicago de 120,20 euros/t i estimant els costos de transport en 90,15 euros/t). Això implica una pèrdua de gairebé un 30%.

⁵⁰ L'import del PC passaria dels 52,65 euros/t actuals a 63 euros/t —arròs closca—, el que multiplicat pel rendiment regional d'Espanya suposaria passar dels 334,33 euros/hectàrea als 400,05 euros/hectàrea (Comisión de las Comunidades Europeas, 2000a). No quedava clar el sistema de penalitzacions.

⁵¹ La Comissió estimava una reducció anal de 150.000 tones d'arròs closca—ó 90.000 en equivalent blanc— (Comisión de las Comunidades Europeas, 2000a). No obstant, les previsions són poc creïbles donada l'estructura mitja de les explotacions arrosseres de la UE, una gran part amb capacitat inferior a les 92 t. A més, aquells pagesos que conreen amb arròs altres cereals podrien cobrir la retirada amb altres terres. Tenint en compte aquestes consideracions, la xifra estimada restaria només sobre les 25.000 t. (COAG, 2000) i no sobre les 90.000 t. —en equivalent d'arròs blanc— estimades per la comissió.

⁵² La proposta fou encapçalada per Comissari de Comerç, Pascal Lamy, en compliment dels Acords de Singapur de 1996, ratificats en Seattle l'any 2000, pels que s'intentà millorar l'accés dels PMA als mercats dels països industrialitzats.

⁵³ L'acord que fa referència a tots els bens excepte l'armament inclou, també, l'acumulació entre els PMA i els països ASEAN i SAARC qüestió que admet que els PMA puguin exportar, també, com productes propis aquells productes importats de les regions esmentades si el valor afegit és, al menys, el 100% del valor d'importació (Comunidades Europeas, 2001).

⁵⁴ La llista dels 48 PMA, 39 d'ells països ACP, és:

- Els països ACP són: Sudan, Mauritània, Mali, Burkina Faso, Nigèria, Xad, Cabo Verde, Gàmbia, Guinea-Bissau, Guinea, Sierra Leona, Libèria, Togo, Benin, República Central Africana, Guinea equatorial, Sao Tome i Puerto Príncipe, República Democràtica del Congo., Ruanda, Burundi, Angola, Etiòpia, Eritrea, Djibouti, Somàlia, Uganda, Tanzània, Mozambique, Madagascar, Comoros, Zàmbia, Malawi, Lesotho, Haití, Solomon Islandas, Tuvalu, Kiribati i Vanuatu Samoa.
- Els no ACP són: Iemen, Afganistan Bangladesh, Maldives, Nepal, Bhutan, Myanmar, Laos i Camboia.

d'obrir-se, progressivament, a quantitats creixents de productes procedents dels PMA. Les quantitats inicials foren fixades en funció dels millors nivells d'exportació a la UE en els anys noranta, més un 15% de creixement acumulatiu anual fins la liberalització plena. Com a conseqüència, en el cas de l'arròs, els drets d'importació s'haurien de reduir un 20%, un 50%, un 80% i un 100%, l'1 de setembre del 2006, 2007, 2008 i 2009, respectivament. Tanmateix el contingent haurà de passar de les 2.517 tones d'arròs amb closca o del seu equivalent d'arròs blanc l'any 2001 fins les 6.696 de l'any 2009⁵⁵ (Comisión de las Comunidades Europeas, 2001).

En el cas de l'arròs, les repercussions econòmiques d'un aranzel zero amb el PMA són considerables, segons les estimacions de la Comissió (2001), la significativa diferència entre el preu del mercat internacional i els del mercat domèstic (entre 1,60 i 2, segons el grau de transformació) i la potencial capacitat productiva dels PMA i dels veïns amb qui mantenen acords d'acumulació (actualment més de la meitat de la producció mundial) afavorirà l'entrada massiva d'arròs (al voltant 1000.000 de tones d'arròs blanquejat de la varietat Índica) posant en perill la supervivència de l'arròs comunitari. L'escenari que es dibuixa no és favorable. S'estima, en un primer moment, un desplaçament de la producció índica de la UE cap a la intervenció (el que representaria un cost anual d'uns 340 milions d'euros⁵⁶). Posteriorment, acabarien sent desplaçades altres importacions d'arròs índica, especialment les originàries dels països ACP/PTU que, amb aranzel zero, no serien competitives amb la producció asiàtica dels PMA. Les estimacions, més desfavorables per la varietat índica, situen, pel 2009/10 i en tones d'arròs blanc, en 1711 les tones de producció interna (el 44% de varietat Índica), en 1696 les importacions (75% de la varietat Índica), en 2113 el consum (81% de la varietat Índica), en 215 les exportacions (20% de la varietat Índica) i en 2785 els estocs acumulats, dels quals 2521 restarien en intervenció pública (de les quals el 75% correspondrien a la varietat Índica) (Comisión de las Comunidades Europeas, 2002b).

⁵⁵ Convé afegir que la Comissió s'ha compromès a supervisar les importacions i a aplicar, en cas de necessitat, la suspensió provisional de les preferències així com a la presentació d'un informe avaluador l'any 2005 (Comisión Europea, 2001).

⁵⁶ Actualment la producció d'arròs Índica —en equivalent d'arròs blanc— de la UE està entre les 400.000 i 500.000 tones, que són venudes entre els 500 i 700 euros/t. Les importacions d'aquesta varietat són aproximadament 500.000 tones. El consum intern és d'unes 850.000 tones, restant, anualment, unes 150.000 per la intervenció. Ara bé, l'increment d'importacions que podria afavorir un aranzel zero (entre 400.000 i 500.000 tones) conduiria (de mantenir-se el preu mundial sobre els 300 euros/t) pràcticament tota la producció europea a la intervenció. L'impacte pressupostari s'ha estimat en uns 340 milions d'euros. Aquest cost seria resultat de: 450.000 tones —excedent d'intervenció— X 756 euros/t (dels quals 303 corresponen a l'actual preu d'intervenció i 416 als drets d'importació que deixarien de percebre's) (Comisión Europea, 2001).

En aquest context de canvis, en ordre a establir un marc de regulació pel mercat de l'arròs, la Comisió va proposar, en l'informe de Revisió Intermedia de la PAC (Comisión de las Comunidades Europeas, 2002a), una reducció progressiva del preu d'intervenció d'un 50%, el que situava el preu de referència, en la campanya 2004/2005, en 150 euros/t. S'establia, també, un preu de seguretat de 120 euros/t per quan els preus mundial caiguessin d'aquest llindar. La reducció de preus seria compensada (segons els seus càlculs) en un 88%⁵⁷ (percentatge equivalent a la compensació fixada en l'Agenda 2000 per la resta de cereals). A més la SMG es reduiria fins els nivells assolits entre el 1999 i el 2001, que foren sensiblement més baixos.

Després d'aquesta breu revisió dels esdeveniments, resulta interessant observar com un dels principals motius que la Comissió plantejava per reformar l'OCM de 1995 —l'estalvi pressupostari, estimat en uns 50 milions d'euros⁵⁸ (Comisión de las Comunidades Europeas, 2000a)—, esdevé, sobradament, superat per l'increment que comporta l'EBA —340 milions d'euros (Comisión Europa, 2001, 2002b)—. En aquestes condicions, l'argument del control pressupostari ja no pot ser esgrimit per la Comissió que, un cop més, es veu obligada pels acords comercials externs, restant palès la necessitat de considerar els aspectes no productius de l'activitat agrícola si es vol continuar mantenint un espai rural, d'altra manera amenaçat per una competència externa que, a més, no sempre juga amb paràmetres comparables. En altres paraules, la complexitat que caracteritza els diferents estadis d'elaboració i processament de l'arròs europeu envers a la producció dels PMA (com tipus de mà d'obra emprada, manteniment de l'ecosistema, entorn socioeconòmic) suggereix algunes diferències que, tal volta, haurien d'ésser considerades i corregides amb la implementació de mesures específiques.

b.4) Les mesures agroambientals.

La integració dels objectius ambientals en la política agrícola comú no fou efectiu fins la reforma de 1992, mitjançant el Reglament (CE) n° 2078/92, dictat en el marc de les polítiques d'acompanyament, sobre mètodes de producció agrària compatibles amb les

⁵⁷ Això deixava el PC en 177 euros/t. El valor incloïa l'ajut per hectàrea —102 euros/t—. La resta 75 euros/t compensaria el conreu de l'arròs, només, en les àrees tradicionalment arrosseres (Comisión de las Comunidades Europeas, 2002a).

⁵⁸ En l'exposició dels motius per la reforma de l'OCM, la Comissió preveia que, en cas d'integració completa de l'arròs en el sector dels conreus herbacis, la despesa pressupostària corresponent als PC per hectàrea augmentaria aproximadament en 23 milions d'euros/any mentre que l'abolició del sistema d'intervenció, un cop eliminades les existències públiques actuals, suposaria un estalvi d'un 38 milions d'euros. A la vegada, l'adopció dels aranzels plens implicaria un augment de recursos propis d'uns 36,5 (Comisión de las Comunidades Europeas, 2000a).

exigències de protecció del medi ambient i la conservació de l'espai natural i refermat l'any 1999, pel Reglament (CE) n° 1257/99 relatiu a l'ajut al desenvolupament rural a càrrec del FEOGA, i per la introducció, en el marc de l'Agenda 2000, de l'opció de l'ecocondicionalitat en la percepció dels ajuts directes (art. 3 del Reglament Horitzontal 1257/99). El reglament preveu l'establiment de contractes entre els titulars de les explotacions i l'administració, d'una durada mínima de cinc anys, mitjançant els quals els primers, es comprometen a introduir un seguit de pràctiques agroambientals en la seva explotació i, a canvi, rebran —de l'administració— una prima que compensarà la disminució de renda derivada de les corresponents actuacions. Els programes s'iniciaren a Catalunya, l'any 1995, a través de la implantació d'un programa zonal per l'avellaner. Posteriorment, l'any 1998 s'introduïren dos nous programes —les mesures d'estímul de producció agrària ecològica i el règim d'ajuts per al foment de mètodes de producció agrària compatibles amb la protecció mediambiental en les zones humides incloses en el llistat de la Convenció RAMSAR —que afectà, bàsicament, a la producció d'arròs dels Aiguamolls de l'Empordà i del Delta de l'Ebre— (DOGC, n° 2580/98 de 17.2.1998), més tard, per l'ordre de l'1 de març de 2001 (DOGC, n° 3345 de 12.3.2001) s'aprovaren les bases reguladores que han de regir en el període 2001-2006⁵⁹.

Les mesures i els compromisos afectes a aquest darrer programa han estat fins ara els següents:

1. Substitució i reducció de tractaments químics per tractaments biològics, mitjançant la utilització de feromones o productes d'índex toxicològic A. La finalitat és la protecció de les aus i les espècies aquàtiques.

⁵⁹ En la campanya 2001 finalitza el primer programa plurianual d'ajuts agroambientals a l'arròs. A tal efecte en el mes de novembre de 2001, el MAPA va presentar a la UE un nou Programa per al període 2001-2006 que conté les següents exigències: a) crear un Comitè Tècnic a cada comunitat autònoma, b) portar un quadern d'explotació on es reflexin totes les actuacions efectuades sobre el conreu, c) fer anàlisi del sòl i l'aigua en aquelles circumstàncies que exigeixi l'administració, d) mantenir inundada la superfície durant 4 mesos addicionals durant el període tardor-hivern, e) mantenir el conreu de l'arròs durant almenys 5 anys sense reduir-ne la superfície, f) millorar la qualitat de l'aigua mitjançant la racionalització de productes químics, g) disminuir la fertilització nitrogenada: en les varietats índica a 130 unitats fertilitzants/hectàrea, en la Japònica 120, h) racionalitzar els tractaments contra els barrinadors mitjançant la lluita ecològica o material químics amb toxicologia de les matèries actives AAA o AAB, i) prohibir la crema de la palla de l'arròs, j) realitzar el control mecànic de les males herbes. En relació a aquestes exigències hi ha uns ajuts previstos de 389 euros/hectàrees que es distribueixen de la manera següent: a) pèrdua de producció: 105, b) quadern d'explotació: 18, c) inundació addicional: 36, e) lluita biològica: 72, f) anàlisi del sòl i l'aigua: 30, g) control mecànic de males herbes: 48, h) mantenir els elements de retenció d'aigua 4 mesos addicionals: 89. Les mesures no diferencien les zones compreses en el conveni RAMSAR, ni la possibilitat de triar compromisos. En conjunt, impliquen, en el cas dels Delta, un augment dels compromisos i, per alguns agricultors, una pèrdua de prima.

2. Control mecànic de les males herbes. Substitució i reducció de tractaments herbicides mitjançant la tècnica de fangeig mecànic i inundacions prematures durant el període d'1 d'octubre al 31 de març. Roman la finalitat anterior.
3. Manteniment i conservació dels elements de retenció d'aigua durant l'hivern amb la finalitat de mantenir el nivell freàtic de les aigües per la inundació de la superfície dedicada a l'arròs, durant un mínim de 3 mesos, dins del període de l'1 d'octubre al 30 de juny.
4. Manteniment del conreu de l'arròs en zones confinats a les llacunes, afectant aquestes zones a la totalitat de les àrees d'especial protecció (PEIN).
5. Manteniment de pastures inundades o substitució dels conreus anuals per la sembra d'espècies farratgeres autòctones resistents a la inundació i salinitat, que s'hauran d'aprofitar només per a pastures.
6. Transformació i substitució dels cultius herbacis i de l'arròs per pastures:
 - Substitució d'almenys un 5% de cultius herbacis o d'arròs de l'explotació per pastures sembrades amb espècies autòctones de la zona en un superfície mínima d'1 hectàrea.
 - Manteniment de les espècies arbòries de cultius autòctons de la parcel·la respectant el calendari de pastures habitual de la zona.
7. Retirada de la producció terres de cultiu d'arròs, horta o fruiters, durant un mínim de 20 anys.

Les primes màximes per hectàrea/any han estat:

- Mesura 1): 180,30 euros.
- Mesura 2): 150,25 euros.
- Mesura 3): 60,10 euros.
- Mesura 4): 120,20 euros.
- Mesura 5): 180,30 euros.
- Mesura 6): 210,35 euros.
- Mesura 7): 601,012 euros.

si bé el nivell d'ajut per acumulació de mesures —excepte la 7— restà limitat als 402,68 euros per hectàrea/any⁶⁰.

a) Els requeriments de viabilitat econòmica. Nivells de significació en el cas de les explotacions arrosseres del Delta de l'Ebre.

En els darrers anys els arrossers deltaics no han estat aliens als canvis soferts en l'escenari econòmic. L'adhesió a la CEE, l'any 1986, i la reforma de la OCM l'any 1995 comportaren un esforç d'adaptació als condicionants que marcava el nou marc normatiu. Recentment, les exigències que han imposat els acords internacionals —concretament l'E.B.A— inicien un nou camí d'incertesa i apunten la necessitat d'adequar la política agrària de nous bastigs de referència. En aquest context, sembla convenient reflexionar sobre els possibles efectes resultants de la introducció dels nous paràmetres d'intercanvi internacional. A la fi de fer una primera aproximació, en aquest apartat compararem dos escenaris:

- **Escenari 1:** El marc actual, regit per les reglamentacions de l'OCM de 1995.
- **Escenari 2:** Escenari futur. Incorporaria una reducció de preus d'aproximadament un 30% respecte al preu d'intervenció vigent —298,24 euros/t— i situaria els preus rebuts pels productors sobre els 210,35 euros/t⁶¹, l'aplicació del PC resultant de l'adopció del règim dels herbacis que suggereix la reforma de l'OCM de l'any 2000 i el nou ajut agroambiental proposat per MAPA pel període 2001-2006

Les dades —informació sobre costos i ingressos— s'han obtingut de dues fonts:

1. Entrevistes a 20 arrossers i a 2 analistes qualificats del sector.
2. Dades secundàries del DARP.

Per la valoració dels costos hem partit de l'estudi sobre els costos de les explotacions arrosseres del Delta de l'Ebre de Català i Reguant (1996). La interessant aportació dels autors (que no observen diferències significatives entre els diferents tamanys

⁶⁰ Respectant el límit dels 402,68 euros, el reglament establí, també, un increment fins un màxim d'un 20% addicional pels agricultors a títol principal.

⁶¹ Els analistes del sector estimen el preu de referència externa al voltant dels 210 euros/t, la xifra ha estat aproximada a partir del preu a la Lonja de Xicago —120,35 euros/t— més 90 euros/t de costos de transport (COAG, 2000).

d'explotació⁶² —a excepció del tram de menys d'1 hectàrea—) ens permet treballar amb una única estimació, al voltant dels 1500 euros per hectàrea, que integraria com elements de cost les despeses en primeres matèries i les despeses en maquinària i mà d'obra no familiar⁶³ (taula 14 - annex 4).

Pel càlcul dels ingressos ens hem recolzat en els següents supòsits:

- Existència de rendiments equivalents a la mitjana dels últims cinc anys. Això dona un valor d'aproximadament 6,150 tones/hectàrea (DARP, varis anys).
- Preu d'intervenció de l'última campanya, 298,28 euros/t, per aproximar el valor de la producció en l'escenari 1, i 210,35 per aproximar el valor en l'escenari 2.
- Pagament compensatori (PC) afectat de la penalització corresponent. En l'escenari 1, el valor de l'última campanya (2000/01): 185,5 euros/hectàrea —penalització del 45%—. En l'escenari —conservant la penalització— el valor ascendeix a 202,02 euros/hectàrea.
- Els ajuts agroambientals. En l'escenari 1, hem aplicat els corresponents a les mesures 1,2,3, de la campanya 2000/01: 390,65 euros/hectàrea. En l'escenari 2, la proposta del MAPA pel període 2001-2006: 398 euros/hectàrea.

En funció d'aquestes dades hem determinat el marge brut per hectàrea com la diferència entre els ingressos —amb i sense ajut— i els costos variables de producció i el llinar de rendibilitat, per al qual hem pres, com element de comparació, la renda de referència definida en la llei 19/1995 de Modernització de les explotacions agràries com l'indicador relatiu als salaris bruts no agraris d'Espanya, per l'any 2000 la quantia fou fixada en l'ordre del 13 de desembre de 1999, en 18.384,48 euros.

⁶² Cal fer, al respecte, algunes matisacions. En les nostres entrevistes hem constatat que existeixen economies de tamany a partir d'aproximadament les 50 hectàrees i per tant en Català i Reguant (1996) deuriem d'observar-se, almenys, diferències, entre aquests dos trams. No obstant, en l'avaluació, han pogut incidir factors com: la freqüent i difícil comptabilització —sovint infravalorada— de la mà d'obra familiar en les petites explotacions o l'escassa valoració que realitzen de les despeses d'estructura. Ambdós supòsits contribuirien a reduir el cost de referència de petites explotacions envers les grans i, en conseqüència, a llimar les diferències realment existents.

⁶³ En el Delta, la major part d'explotacions no computen la mà d'obra familiar com despesa i, per tant, no ha estat incorporada alhora de medir la renda obtinguda per l'explotació

Taula 14. Marge brut de les explotacions arrosseres del Delta de l'Ebre (euros/hectàrea) i llindars de viabilitat.

	Cost/ha	Valor de la producció	Pagament compensatori	Ajut agroambiental	Marge brut sense ajut	Marge brut amb ajut	Llindar A ⁶⁴
Escenari 1	1.500	1.834,42	185,53	390,65	334,42	910,60	54,97
Escenari 2	1.500	1.293,65	220,02	398,00	-206,34	411,67	-

Font: DARP (varis anys); Comisión de las Comunidades Europeas (2000a; 2002b) i dades pròpies.

De la taula 14 pot despendre's que la superfície mínima que hauria de tenir una explotació monocultora d'arròs per aconseguir la renda de referència, romandria —de mantenir-se l'estatus actual— prop de les 20 hectàrees, això deixa fora al 92,37% de les explotacions i el 42,29% de la superfície. No obstant, si considerem el probable escenari de baixada de preus, no s'aconsegueix —sense ajut — cap explotació viable. De consolidar-se les propostes en curs, restarien per sota gairebé el 97% de les explotacions i més del 60% de la superfície⁶⁶. L'evidència de les dades no permet obviar la necessitat de reestructurar i reordenar l'espai a l'objecte d'obtenir explotacions viables però, desgraciadament, la liberalització de preus agreuja la situació i dibuixa un escenari desencoratjador si les noves orientacions no son acompanyades amb una compensació de rendes que, sota la disfressa mediambiental, paisatgística o rural consolidi una activitat territorial i ecològicament necessària

5.4.2. La incidència de la PAC. Repercussions de les actuacions corresponents al període 1992-2000.

Com veurem, la incidència de la política agrària s'ha produït, fonamentalment, mitjançant la política de sosteniment de rendes engrandida, en els darrers anys, pels ajuts agroambientals. No obstant, aquestes línies d'ajut s'han vist, singularment, refermades per la inclusió del territori en la denominació 5b, el que afavorí la dedicació de fons públics cap a iniciatives orientades a la millora i valorització dels recursos locals. L'aproximació del caire i pes de les diferents actuacions l'hem realitzat a partir de l'anàlisi de quatre eines

⁶⁴ A: No té en compte el volum dels ajuts.

⁶⁵ B: Té en compte el volum dels ajuts.

⁶⁶ Els resultats milloren un poc, si introduïm la proposta que s'escau de l'informe de la Revisió Intermedial. Concretament, la comptabilització dels ajuts proposats deixaria el llindar de viabilitat en les 29,28 hectàrees.

bàsiques de política agrària —manteniment de rendes, mesures agroambientals, mesures estructurals i desenvolupament rural—.

1. Manteniment de rendes.

En aquest període la major part d'agricultors delatis han accedit a ajuts associats a alguna de les produccions reglades per les OCMs —fonamentalment els que devenen de l'arròs—. Així, doncs, segons el DARP de les Terres de L'Ebre, anualment, el nombre de perceptors ha rondat, de mitjana, sobre els 3.000 —gairebé el 75% dels titulars censats— i la quantitat global ha superat els 3.340.000 euros (L'Ebre, 2001).

2. Ajuts agroambientals (annex 5.a).

Els ajuts agroambientals rebuts han estat, majoritàriament, els vinculats a la conservació de les zones humides i, en conseqüència, s'han cenyit al conreu de l'arròs. La campanya de comercialització 1998/99 (collita de 1998) fou la primera en la que els productors pogueren acollir-se a l'ajut. No obstant, tant el nombre d'expedients —al voltant dels 2.800— (la majoria assolits en els compromisos 1, 2 i 3) com la superfície acollida —sobre les 19.000 hectàrees—, mostren el ferm seguiment de les mesures, que suposarem ja, la darrera campanya, un fluxe de fons superiors als 7.325.000 euros.

3. Actuacions estructurals (annex 5.b)⁶⁷.

L'esforç públic en aquesta línia ha estat relativament escàs —tant en quantia com en nombre d'expedients—. En tot el període el cost de l'ajut s'ha avaluat en 16.067.835 euros i ha beneficiat a 631 explotacions (el 5,30% de les censades) que reberen de mitjana uns 25.464 euros. Les dues partides que aplegaren més fons foren, respectivament, modernització d'empresa agrària (53,77%) i incorporació de joves agricultors (38,34%), seguiren (amb el 5,89%) els programes de regulació de les inversions en les explotacions. La resta d'ítems han estat residuals (1,85%) per cessament anticipat de l'activitat agrària i 0,055% per millora reg.

En aquest mateix període els fons catalans ascendiren, de mitjana, a 15.053 euros, el que situa el Delta per sobre del promig català. Aquest major índex ha permès reduir

⁶⁷ En aquesta línia la dificultat d'accedir a les dades municipals —només disposen d'informació a nivell comarcal— aconsella cura en la comparació de les dades. Tot i així, les diferències quant a recursos no resten gaire representativitat a l'anàlisi.

alguns obstacles estructurals. No obstant, encara romanen, en l'espai, un nombre significatiu d'explotacions sense modernitzar.

Abans d'entrar en les mesures d'angle pròpiament rural ens veien obligats a fer una breu comparació entre les dades. Les diferències entre les actuacions són força estimables. Malgrat els esforços, en general, els programes que advoquen per la competitivitat són prou escassos —16.067.835 euros en 8 anys—, això significa uns 2.008.479,4 de mitjana anual enfront els més de 10.000.000 euros que, conjuntament, suposaren els ajuts a la renda i els agroambientals—, la qual cosa revela l'existència d'una agricultura força subsidiada. Però, a més, la situació sembla agreujar-se si considerem el reduït nombre d'incorporació de joves —45 expedients en 8 anys— i per tant les marcades dificultats de relleu i, possiblement, d'innovació i competitivitat.

4. Les actuacions de desenvolupament rural (annex 5.c).

Les mesures de desenvolupament rural solen tenir com objectiu la revitalització i diversificació econòmica i la millora de qualitat de vida com alternativa adient per contenir el declivi de determinades zones rurals. Els principals instruments d'aquest eix foren els fixats en l'objectiu 5b⁶⁸ i en els programes de desenvolupament endogen *LEADER*. Dintre d'aquest marc operatiu —en l'àmbit de la iniciativa comunitària *LEADER* II-programa 1994/99—, en el Delta es constituí, l'any 1996, el grup d'acció *LIDEBRE*. El grup formà un consorci, integrat per ajuntaments, consells comarcals, cooperatives, associacions empresarials, etc.⁶⁹, amb l'objectiu de gestionar projectes adscrits a les comarques del Baix Ebre, Montsià i Ribera d'Ebre. Es prioritzaren tres eixos:

- Desenvolupament del turisme rural i del agroturisme.

⁶⁸ En el període de programació anterior —1994/1999— l'objectiu 5b va tenir per tota Catalunya, un finançament comunitari de 153.383.702 euros —el 60% del FEOGA-Orientació, el 24,33 % del FEDER i el 15,78% del FSE) (DARP, 2001b). La territorialització fou dispersa i, malauradament, no hem pogut accedir a la seva incidència en el Delta.

⁶⁹ Membres consorciats: Consell comarcal del Baix Ebre, Consell comarcal del Montsià, Consell comarcal de la Ribera d'Ebre, Ajuntament de l'Aldea, Ajuntament d'Aldover, Ajuntament de l'ametlla de Mar, Ajuntament de l'Ampolla, Ajuntament de Benifallet, Ajuntament de Camarles, Ajuntament de Deltebre, ajuntament del Perelló, Ajuntament de Tivenys, Ajuntament de Xerta, Ajuntament d'Alcanar, Ajuntament d'Amposta, Ajuntament de la Galera, Ajuntament de Godall, Ajuntament de Maderverge, Ajuntament de Sant Carles de la Ràpita, Ajuntament de Sant Jaume d'enveja, Ajuntament d'Ulldecona, Ajuntament de Benissanet, Ajuntament de Ginestar, Ajuntament de Miravet, Ajuntament de Rasquera, Unió de Pagesos, Cambra Oficial d'indústria, comerç i navegació de Tortosa, Federació de cooperatives Agràries de Catalunya, Associació professional d'energies renovables de Catalunya, Associació de Turisme rural de les comarques de l'Ebre, Federació provincial de Cofradies de pescadors de Tarragona, Consorci Museu del Montsià, Fundació privada Amics del Parc Natural del Delta de l'Ebre, Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, Federació de comerç de Deltebre, Agrícola del camp Santa Bàrbara, Cambra arrossera de la Cava, Cambra arrossera d'Amposta, Cooperativa de Sant Jaume d'Enveja, Cooperativa de l'Ametlla de Mar, Cooperativa agrícola de la Galera, Exportadora d'agraris d'Alcanar (ConSORCI *LIDEBRE*, 2001).

- Revalorització dels productes locals i artesanals.
- Valorització del patrimoni històric i artístic cultural i medi ambiental.

I es diferenciaren 5 mesures:

- B2 : Formació.
- B3: Turisme rural.
- B4: Petites empreses i serveis d'aproximació.
- B5: Valorització i comercialització de productes agraris i artesanals.
- B6: Valorització del patrimoni cultural i artesanal.

En funció d'aquest programa , la UE aprovà un quadre de finançament per un import de 8.519.947,6 euros (gairebé un 15% del total aprovat per Catalunya) dels quals el 43,92% corria a càrrec de fons públics⁷⁰ i el 56,08% de fons privats. La distribució financera es diferencia, però, segons les mesures —la B2, per exemple requerí només un 22,10% de fons privats mentre que la B3 un 74,90%—. A 30 de juny de 2000 la inversió compromesa rondava sobre els 12.889.907 euros superant amb escreix les previsions del quadre de finançament (Consorci LIDEBRE, 2000).

Per la seva banda, les iniciatives encetades, pròpiament, en superfície deltaica —aproximadament el 60% dels efectius complets de l'àrea del LEADER— ascendiren a 6.299.507,6 euros — i això representava el 48,87% dels compromisos de LIDEBRE—. La distribució, per mesures, no ha estat —com en la resta del LIDEBRE— equilibrada. Ha predominat la inversió en turisme rural (B3) que, amb el 48,20% dels fons, devé, tal volta, excessiva —la mitjana dels LEADERS II roman sobre el 25%—. A més, l'anàlisi dels agents beneficiaris dels ajuts, permet constatar la inadequació d'alguna de les partides aprovades i marca la necessitat d'adoptar, en el futur, criteris més selectius envers l'esperit que haurien d'assolir determinats projectes, especialment els inclosos en la línia de l'agroturisme i el turisme rural. Les mesures destinades a les petites empreses i serveis d'aproximació (B4) i la valorització i comercialització de productes agraris i artesanals (B5) absorbiren, respectivament, el 28,06% i el 17,26%—. En aquests casos, atès l'amplitud del contingut de les mesures, en alguns, projectes, no s'observa gaire diferenciació per a la seva assignació en la mesura B4 o B5, el que ens fa pensar que, possiblement,

⁷⁰ Del finançament públic el 25,84% restaria a càrrec de la UE, el 8,63% del DARP, el 7,71 de les Administracions locals i l'1,74% del MAPA (Consorci LIDEBRE, 2000).

l'assignació ha estat relacionada amb la disponibilitat pressupostària restant per cada mesura. La resta d'actuacions —formació i valorització del patrimoni cultural i natural— aplegaren, respectivament, el 6,38% i 0,11% dels fons.

Pel que respecta als resultats de l'aplicació dels diferents projectes observem, en conjunt, alguns progressos en termes de diversificació econòmica —si bé més quantitatius que qualitatius—. En conjunt, s'han creat 71 llocs de treball (la mitjana catalana està prop dels 90 per grup d'acció —DARP, Catalunya Rural i Agrària, 1999—), les inversions s'han orientat més cap a infraestructures bàsiques que no pas a valorització i innovació. Destaca, però, l'elevada participació de les cooperatives agràries (en els projectes de valorització i comercialització de productes agraris apleguen el 100% dels expedients) la majoria derivats cap la modernització de l'estructura empresarial, tot i que també trobem algun aprofitament turístic —com les agrotigues— o mediambiental. En canvi, sobresurt la poca presència de projectes promoguts per agricultors —no arriben ni al 5%—. Aquest aspecte prova l'escassa contribució que la iniciativa comunitària ha tingut envers la pluriactivitat dels efectius agraris —entesa com un cas particular de diversificació d'activitats en les zones rurals—. Es aviat per extrapolar projeccions a mig termini però, és evident, que la incidència d'aquestes iniciatives, i la seva consolidació com instruments de desenvolupament rural, dependrà dels esforços de diversificació i activitats emergents que s'afermin.

5.5. Consideracions finals.

Al llarg dels apartats anteriors hem presentat els principals trets que caracteritzen l'agricultura del Delta de l'Ebre i la seva evolució recent. Hem intentat esgronar i ponderar, de manera objectiva, les avantatges i les carències de l'espai. Ara ens resta recapitular els aspectes fonamentals i incorporar els, estrictament, no apuntats. L'abast de l'agricultura deltaica, des d'un punt de vista metodològic, conté un expressa limitació geogràfica: l'elevada salinitat del sòl, aquesta variable té un significat substancial, ja que impossibilita la diversificació dels conreus i força una dependència arrossera —68,8% de la SAU—. El perfil distributiu és desigual (existeix una desproporció entre en nombre de petites explotacions i l'extensió que ocupen), la dependència dels ajuts públics és elevada (en més dels 60% de les explotacions, gairebé el 25% dels ingressos prové de transferències regionals o comunitàries), els actius agraris són d'edat avançada, manca

relleu generacional i predomina la pluriactivitat. A més, malgrat que els censos agraris no han deixat de reflectir un continu descens de les unitats de producció, les peculiaritats estructurals només han experimentat una variació mínima. Els canvis han accelerat la concentració però no han determinat una dimensió superficial suficientment competitiva.

La diagnosi que es perfila, arrel de l'estudi del cens agrari de 1999, comptabilitza 4.019 explotacions (el 5,45% de Catalunya) amb una SAU de 30.230 hectàrees (2,6% de Catalunya). El 70,34% de les explotacions mesuren menys de 6 UDEs (lluny de la mitjana del Principat que està en 53,70% o de l'europea que és del 14,86%). En l'estrat superior, les explotacions que excedeixen les 16 UDEs no arriben al 12% (a Catalunya representen gairebé un 25% i al conjunt europeu 22,60%). Com testimoni, direm que el Delta, l'any 1999, només tenia unes 500 explotacions, aproximadament el 12,5% dels seu cens, que superaven la renda de referència, relativa a la mitjana dels salaris bruts no agraris d'Espanya. A més, segons el quadre d'indicadors adjunt (taula 15), la renda bruta per explotació es limita al 60,59% de la mitjana comunitària i al 67,28% de la catalana. Aquest dissemblant és, essencialment, resultat de la raquítica SAU/explotació, inferior a la del conjunt català i a la de la UE, ja que la raó UDEs/SAU assoleix un valor superior. En la seva configuració estructural, l'espai agrícola combina, també, un desplegament desigual. Les explotacions menors de 5 hectàrees sumen el 73,64% del cens i el 17,34% de la superfície mentre que l'estrat de més de 50 hectàrees només aplega 1,88% de les explotacions i el 41,36% de la SAU. L'anàlisi de productivitat aparent del treball (UDEs/UTA) està, malgrat l'escassa dimensió de SAU per UTA, en la línia europea. Aquesta condició radica en que la productivitat de la terra —és a dir el marge brut per hectàrea de SAU— és, en Delta, almenys 1,45 cops més alta que la mitjana catalana ó l'europea, el que permet contrarestar el fet de que la superfície disponible per UTA sigui sensiblement inferior. Per últim, constatar que, en els indicadors de treball familiar, estem pròxims a la mitja del Principat, però, per sota de la UE. Així, doncs, en principi, les xifres dibuixen un marc poc encoratjador.

Taula 15. Delta, Catalunya i UE. Alguns indicadors estructurals. 1999⁷¹

Indicadors	Delta	Catalunya	U.E.
% explotacions < 5 has	72,64	49,94	55,30
% explotacions > 50 has	1,88	5,59	8,60
SAU/explotació	7,58	16,07	18,41
% explotacions < 6 UDEs	70,34	53,7	14,86
% explotacions > 16 UDEs	11,72	24,87	22,60
UDEs/explotació	10,12	15,04	16,7
UDEs/SAU	1,34	0,95	0,90
UDEs/UTA	15,10	14,53	16,59
SAU/UTA	11,22	15,15	18,32
% UTAs treball familiar	68,07	67,84	79,17
% de titulars majors de 50 anys	67,85	66,81	54,82
% de titulars menors de 35 anys	7,20	7,07	8,21
% de titulars amb activitat externa principal	42,50	28,93	23,97

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya, Eurostat (2000). Elaboració pròpia.

En aquest moment, a més, com a continuació del procés obert per l'EBA, refermat en les propostes fixades en la Revisió Intermèdia, és inexcusable contemplar els possibles problemes derivats de la seva aplicació. La reducció del preu d'intervenció de l'arròs al llindar del preu mundial i l'augment —aparent— dels ajuts directes per suavitzar les pèrdues de renda, perjudicaran, malgrat la modulació apuntada en els informes i acords de la Comissió, a les explotacions deltaïques, amb escasses possibilitats de diversificació productiva i greus limitacions naturals, i mereixen, en conjunt, una valoració negativa pels interessos regionals. En aquest sentit, és previsible que, a curt termini, la capacitat de resposta de les explotacions sigui limitada. Per una banda, la producció de l'arròs no pot augmentar, al estar lligada a una quantitat de referència nacional. De l'altra, la possibilitat de reduir costos, donats els trets generals del conreu, és escassa. Així, doncs, els estrets marges de maniobra, entre els que pot moure's l'agricultura, deltaica projecten un escenari difícil, ja que els riscos i magnitud dels canvis emplacen sobreesforços en recursos, capacitats i sobretot, encerts en la selecció de futures accions de comercialització —concentració de l'oferta, posicionar-se en canals o circuits de qualitat, recercar de nínxols de diferenciació, etc.—. En qualsevol cas, però, les possibilitats futures es constrenyen, tant des del punt de vista sociològic com productiu, sinó s'instrumenta una compensació adequada de rendes. En aquest sentit, donat que, en

⁷¹ La informació de la UE-15 és de 1997 (Eurostat, 2000).

l'actualitat, els nous paràmetres de la política comunitària incideixen en les múltiples funcions que aconsegueix l'agricultura, potenciant el desenvolupament rural i la conservació del medi com objectius prioritaris, les fonts que s'articulen, en el Delta, com possible potencial de creixement —o manteniment— de l'activitat agrària, tenen el seu pilar en el valor natural de l'espai. De fet, la funció agrícola arrossega, positivament, alguns elements necessaris per la seva conservació i esdevé una dotació que genera un conjunt d'externalitats, no pecuniàries ni tecnològiques, decisiva per continuar amb els atributs naturals que caracteritzen l'espai com un ecosistema ambiental de extraordinària vàlua.

Des del punt de vista del desenvolupament rural, les experiències parcials encetades en el territori —no sempre felices— suggereixen possibilitats. Podria dir-se, fins i tot, que el desenvolupament rural està de moda, no obstant, les oportunitats econòmiques no agràries no són tantes, ni tan senzilles. Existeixen un conjunt de dificultats per introduir el canvi de valors en els propis agricultors i manca, també, l'acceptació social d'aquests plantejaments. En aquest nou context, la situació dels agricultors, molts d'edat avançada, és incerta i els emplaça a debatre's entre l'estricta necessitat d'assolir una dimensió superior, les possibilitats, activitats o instruments que implicaria l'adopció de les anomenades funcions no productives de l'activitat agrària, l'abandonament o la diversificació de les fonts de renda.

La pluriactivitat: Incidència i determinants.

6.1. Introducció.

En les últimes dècades el medi rural europeu ha sofert importants canvis. Aquests no han afectat, només, a l'àrea econòmica productiva —el sector ha perdut importància macroeconòmica, s'han modificat les condicions de treball i productivitat i s'ha consolidat la dependència de l'ús de bens corrents i de capital— sinó que, també, s'han manifestat en l'àmbit social —imperiaven nous patrons de conducta, nous estils de vida—. El resultat ha estat el despoblament de les zones rurals, l'envelliment i abandonament de l'activitat agrària i la dependència dels recursos públics i de la generació de rendes no agràries. Finalment, no oblidem que els fronts que es projecten, fruit dels successius acords multilaterals de l'OMC, imposen límits a les clàssiques intervencions proteccionistes que són culpades de coartar la viabilitat econòmica —sense ajuts— de moltes explotacions i de restringir les possibilitats del comerç internacional i el creixement dels països menys desenvolupats. La situació és, doncs, complexa. En aquest entorn, la incertesa i el desconcert són múltiples i les possibilitats del medi es redueixen, tant des de la perspectiva productiva com social, sinó s'habiliten noves compensacions que primin la reconstrucció del teixit social del camp sota diferents paràmetres de desenvolupament. En altres paraules, el món rural i l'agricultura han deixat de ser una realitat intercanviable i, en conseqüència, les polítiques sectorials han perdut virtualitat en favor de les polítiques d'angle rural i d'equilibri territorial. Les noves coordenades demanen noves activitats en el medi —turisme, gastronomia, artesanía, ecologia...— i noves funcions per l'activitat agrària —mediambiental, paisatgística, d'oci...— delineant-se la diversificació de rendes com una possible eina de desenvolupament. En aquest context, determinar la importància i els trets del comportament pluriactiu sembla un aspecte essencial, no només per esclarir la realitat econòmica i social del camp sinó, també, per

avaluar les possibilitats que té, aquesta fórmula, de conduir determinats espais cap un escenari de sostenibilitat. Aquestes són les conjectures que han guiat, en aquest capítol, el nostre treball. No obstant, l'estat actual de la informació estadística —imprecís i escàs— ha dificultat extraordinàriament l'anàlisi. Precisaven conèixer més dades, en concret, aquella informació envers les explotacions alternants no reflexada en l'elaboració de les estadístiques oficials i que exigia, en conseqüència, d'un estudi específic. En aquest sentit, aquest capítol comença justificant la necessitat de recercar aquesta informació més acurada. Segueix una visió global de l'actual estat pluriactiu que s'aproxima mitjançant l'estudi de les estadístiques disponibles —ampliades, no obstant, amb una comanda específica que vàrem sol·licitar a l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat)—. El capítol es tanca, després de la corresponent descripció metodològica, amb l'explotació d'una mostra representativa de les explotacions deltaiques que intenta dibuixar els trets diferenciadors de l'entorn i esbrinar les circumstàncies que faciliten la probabilitat de que un agricultor ofereixi treball fora de la seva explotació agrària.

6.2. Informació estadística disponible i la necessitat de recercar informació addicional.

Com ja vàrem introduir en el capítol 1, les organitzacions pluriactives, empíricament observades, són múltiples i han estat objecte de diferents formulacions teòriques. En conseqüència, les estadístiques que intenten mesurar aquesta qüestió són, en general, força imprecises. Des del punt de vista de les explotacions agràries afectades, a nivell estatal, només es disposa de la informació que proporcionen els censos —de cadència decenal— i l'enquesta sobre l'estructura de les explotacions agràries —de cadència biennal—. L'aproximació no és, però, exhaustiva. Ambdós recullen la dedicació del titular, dels cònjuges i dels altres membres de la família, però no relacionen la dedicació amb gairebé cap altre aspecte —com la dimensió física, les UDEs, maquinària, assalariats, etc.—. La manca d'informació s'agreuja si l'objectiu és obtenir dades a nivell local, restant només disponible l'espaiada especificació dels censos. A més, el seguiment temporal de la importància del fenomen es força difícil ja que la visió dinàmica es veu limitada pels canvis de criteri observats entre les diferents edicions censals.

En general, els censos només recullen una taula de la que es pot inferir, i no de forma precisa, alguna informació sobre la pluriactivitat. Els cens del 62 no recollia cap taula informativa al respecte. El del 72 —que no poden emprar per manca d'una subdivisió a escala local en funció de les nostres necessitats— diferenciava entre els empresaris amb ocupació principal agrària i els que no tenien principalment aquesta ocupació (aquests últims vinculats, per defecte, als actius pluriactius). El concepte d'ocupació principal fou associat a una dedicació a l'explotació superior al 50% del temps total de treball. El cens de 82 seguí, també, el criteri de temps de treball com delimitador de l'ocupació principal però desenvolupà un aspecte addicional envers la dedicació. La diferència radicava en que permetia separar, a més a més dels dos grups anteriors d'agricultors, un tercer grup —enunciat com "altres formes de dedicació"— que recollia els titulars que no tenien ni ocupació principal a l'explotació ni activitat externa remunerada i que, suposadament, hauria de recollir els jubilats, aturats i similars¹. També desenvolupava, dintre de l'apartat d'ocupació principal fora de l'explotació, si l'activitat externa es realitzava en l'àmbit agrari o en un altre sector —el que facilitava informació sobre l'activitat externa dels actius pluriactius—. No obstant, en realitat, aquests criteris, només permetien identificar dos grans grups de titulars:

1. Els que es dedicaven principalment a l'explotació. Això incloïa tant els que es dedicaven exclusivament com aquells que ho feien parcialment però amb predomini agrari. A més, s'observava una manca d'especificació que impedia diferenciar, per exemple, la dedicació plena a l'explotació de la subocupació .
2. Els que no treballaven principalment en l'explotació. En aquest punt, el qüestionari intentava diferenciar entre els pagesos amb una altra activitat externa principal, i per tant dedicació secundària a l'explotació, d'altres situacions irregulars —com la composta pel col·lectiu de jubilats, aturats, rendistes, etc.—. La iniciativa semblava, en principi, esclaridora, no obstant, la relació dels titulars que havien d'incloure's en "altres formes de dedicació" no quedava concretament especificada en el qüestionari i la classificació restà, desafortunadament, un combinat divers i desordenat.

¹ Afegim similars perquè el cens no especificava, exactament, el tipus de titulars que havien d'incloure's en aquesta classificació.

En conjunt, doncs, no és estrany acabar convenint la notòria l'ambigüitat d'aquestes classificacions com instruments qualificats per mesurar pluriactivitat.

En una línia semblant es van situar el cens del 89 i el del 99, malgrat que canviàrem el criteri classificador. El criteri de dedicació principal fou substituït per l'existència d'una altra activitat lucrativa externa. En cas de que existís aquesta, es diferenciava entre dedicació externa principal i secundària (els primers aproximarien la visió pluriactiva). Aquesta modificació que, a l'adoptar el criteri d'ingressos en lloc del de temps, podia arribar a semblar més adient, ha estat, en la pràctica, força confosa. De fet, el nou criteri no només no ha solucionat els problemes de les edicions censals prèvies (per exemple, continua sense diferenciar-se, en el cas de no existir activitat lucrativa externa, o de restar aquesta secundària, la subocupació de la dedicació plena) sinó que acabà barrejant l'antiga categoria de dedicació principal a l'explotació amb el grup "d'altres formes de dedicació" (o, al menys, amb un gran nombre d'ells). Així, doncs, els jubilats, per exemple, al no tenir una activitat productiva externa romandrien classificats dintre de la categoria d'ocupació principal en l'explotació.

Es evident, doncs, que tot això condueix a no poder conèixer amb precisió que ha passat realment amb la pluriactivitat. Però, a més a més de l'enrenou en les dades, les deficiències generals dels cens —comentades ja en altres epígrafs d'aquest treball²— i l'escassetat de la informació, no faciliten, tampoc, una acurada avaluació de l'estat i de la dimensió assolida per la pluriactivitat en cada període censal. Necessitariem, com en algun moment hem avançat, més informació o, quant menys, esbrinar alguns dels aspectes que s'amaguen sota la homogeneïtat estadística tal com, per exemple, la racionalitat que prima en les decisions d'assignar treball dintre o fora de l'explotació, els processos concrets que han generat les diferents opcions alternants, la seva relació envers la dimensió física i econòmica, el nivell de desenvolupament i modernització, l'edat, formació i estructura familiar de les explotacions afectades, els canals preferents de comercialització, les motivacions, l'antiguitat alternant, les expectatives de relleu generacional, etc. Amb l'objectiu d'esbrinar aquestes qüestions vàrem decidir adoptar un enfocament obert, que intentés equilibrar la informació oficial amb una altra més específica, obtinguda directament des de la realitat de les explotacions. Aquests

² En aquest sentit, destaca, respecte al nostre objectiu, la important sobrevaloració censal del nombre d'explotacions ja que el cens recull, com a tals, les unitats de més de 0,1 hectàrees, considerades, per la major part d'autors, més pròximes als horts familiars que a unes unitats econòmiques amb dimensió pròpia.

arguments ens portaren a revisar, primer, el material estadístic disponible i després, sota les directrius d'alguns experts locals, a definir una metodologia d'investigació que s'aventurés en l'obtenció d'aquella informació que permetés assolir els objectius descrits.

6.3 La pluriactivitat des del punt de vista de les estadístiques disponibles: Una aproximació quantitativa de l'estat del fenomen.

Malgrat les deficiències observades en els censos —no fa falta insistir en la insatisfactòria naturalesa de la informació censal— aquests són, encara, la principal base quantitativa per aproximar la importància de les explotacions pluriactives en un espai determinat. Seguint aquests referents s'accepta, generalment, que el percentatge d'explotacions pluriactives en els països de la UE està, de mitja, al voltant del 25%. Per sota d'aquesta xifra es troben, per exemple, Bèlgica, França, Grècia, Holanda, Irlanda, Luxemburg, i Regne Unit, per sobre Itàlia, Alemanya, Àustria, Portugal o Suècia (Eurostat, 2000). El Delta, amb xifres properes al 40%, resta en la línia del segon grup esmentat. En aquest sentit, l'observació de les dades no deixa dubtes de l'amplitud assolida per la pluriactivitat en l'entorn del nostre estudi i, de retruc, fa palès la necessitat d'esbrinar els elements que la caracteritzen. Començarem per diferenciar l'estat actual. Després intentarem dibuixar la dinàmica evolutiva.

a) Una aproximació quantitativa de l'estat pluriactiu actual.

L'últim cens agrari, corresponent a l'any 1999, es limità a diferenciar el nombre d'agricultors —o més, estrictament, el nombre de titulars de finques rústiques— amb dedicació exclusiva (o no) a l'explotació en funció de si havien exercit (o no) una altra activitat lucrativa —principal o secundària— (vid. annex 6, taula 1). L'observació dels resultats mostra, a primera vista, que el 42,50 % dels censats declaraven tenir una ocupació externa principal mentre que 57,50% restant la tenien en l'explotació (en el conjunt català, els valors són 20,87% i 79,13% respectivament). Al nostre entendre, no obstant, aquestes dades poden presentar cert biaix, en el sentit de que podríem trobar-nos, per exemple, amb un significatiu nombre de titulars de més de 64 anys que, al declarar no tenir cap altra activitat lucrativa, estarien classificats en la categoria de dedicació

principal a l'explotació (normalment assimilada als actius no pluriactius) sobrevalorant-la. Aquest interrogant va ser, parcialment, resolt a partir d'una comanda específica que efectuarem a l'Institut d'Estadística de la Generalitat de Catalunya³. Després d'estudiar aquesta nova informació, s'observà que el 47,22% dels que declararen no disposa d'activitat externa o de tenir-la com secundària —per nosaltres, a partir d'ara, actius no pluriactius— tenien més de 64. Entre els que tenien activitat principal externa —a partir d'ara, actius pluriactius— el percentatge era, només, del 2,14%. Descomptant aquests declarants, el perfil d'activitat canviava notablement. Els nous paràmetres situaven el percentatge de pluriactius en un 57,83% i del no pluriactius en un 42,17 (per Catalunya, els valors eren 38,87 i 61,13, respectivament).

Taula 1. Delta de l'Ebre i Catalunya. Actius pluriactius i actius no pluriactius (en el càlcul percentual no s'inclouen els majors de 64 anys). 1999.

	Delta		Catalunya	
	Nombre	Percentatge	Nombre	Percentatge
Actius amb dedicació principal a l'explotació	1.200	42,17	31.651	61,13
Actius amb dedicació principal externa	1.645	57,83	19.948	38,87
Total actius	2.845	100,00	51.599	100,00

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Comada i elaboració pròpia. 1999

Per precisar la informació i confirmar, en la mesura que fos possible, les relacions encetades en estudis previs, vam diferenciar els actius en funció de l'edat, la dimensió física i la dimensió econòmica. L'estudi dels trams d'edat (annex 6, taules 2-1, 2-2 i 2-3) va mostrar un major envelliment dels actius no pluriactius (gairebé el 65% d'aquests tenia entre 50 i 65 anys enfront 46,74% dels pluriactius i només un 7,66 tenia menys de 35 enfront el 11,67 assolit pels pluriactius). Els valors es repetien, amb petites diferències, pel conjunt de Catalunya (57,68% enfront 47,47% i 10,11 % enfront 9,45).

³ L'interrogant va ser només resolt parcialment perquè, si bé fou possible esbrinar el nombre de titulars majors de 64 anys segons l'existència d'activitat externa principal (o no), no vàrem poder diferenciar entre els titulars reals —això és, els que treballaven directament en l'explotació— de l'estricta titularitat jurídica, mantinguda, amb freqüència, com a resultat de les pràctiques hereditàries adoptades. En aquest sentit, som conscients de la possible sobrevaloració del percentatge d'actius amb activitat principal externa que l'exclusió de majors de 64 anys pot arribar a representar però acceptem el biaix perquè creiem que és més proper a la realitat del Delta. No disposen de dades oficials, en aquest sentit, però hem pogut constatar, mitjançant el qüestionari, que són nombrosos els titulars, d'aquesta franja d'edat, que conreen directament les seves terres com eina complementària als seus ingressos per jubilació o, fins i tot, perquè, en algun cas, perquè no queden ermes.

La diferència en funció de la dimensió física (annex 6, taules 3-1 i 3-2), mostrava que gairebé el 80% dels agricultors pluriactius disposaven d'explotacions inferiors a 5 hectàrees. La xifra no restava molt llunyana en la parcel·la no pluriactiva —al voltant del 62,50%—. En el conjunt català, els índex foren més baixos, el 68,80% dels pluriactius restava en els trams de menys de 5 hectàrees enfront al 37,43% dels no pluriactius. L'estudi dels trams superiors mostrava, en canvi, que un 8,33% dels actius no pluriactius disfrutaven d'explotacions de més de 20 hectàrees (encara que tan sol un 1,58% estaven per sobre de les 50) mentre que entre els pluriactius les xifres arribaven només al 2,12% i 0,48 respectivament. Els percentatges eren més alts pel conjunt català (24,95% en la vessant no pluriactiva i 6,01% en la pluriactiva). També, s'observà que les diferències entre els pluriactius i no pluriactius eren més significatives quan analitzàvem la dimensió econòmica (el 54,25% dels no pluriactius no arribaven a les 6 UDEs, el 21,16% passaven de les 16 i només un 5,09% de les 40). En la vessant pluriactiva els índexs eren 80,72%, 4,37% i 1,03%, respectivament. Per Catalunya les xifres eren, en la branca no pluriactiva, 33,94%, 38,66% i 11,5%. Entre els pluriactius les xifres foren 77,34%, 5,98% i 1,07 (annex 6, taules 4-1 i 4-2).

a) L'anàlisi dinàmica.

La diferent metodologia adoptada per registrar la pluriactivitat entre el cens agrari de 1982 i el del 1989 i 1999 fa impossible el seguiment temporal més enllà de 1989. Com ja hem avançat, els censos de 1989 i 1999, a diferència del de 1982, distingien entre els agricultors amb (i sense) activitat lucrativa externa, diferenciant, a més, si aquesta era principal o secundària. Hem continuat, també, amb la separació dels majors de 64 anys.

A primera vista, l'evolució dels índex percentuals mostra un lleu creixement dels actius pluriactius, un descens dels no pluriactius i un increment dels titulars de més de 64 anys. Amb menys intensitat, la línia evolutiva és semblant a Catalunya. Si admeten, però, l'exclusió dels majors de 64 anys, observem unes taxes més accentuades. L'anàlisi dels valors absoluts mostra, en canvi, una pèrdua global dels actius d'ambdós categories, si bé la pèrdua ha estat més rellevant en el tram no pluriactiu (el 41,23% enfront del 21,10%, en el conjunt català 38,41% i 32,90%, respectivament). En el Delta, s'observa, també, un notable increment dels jubilats, 12,29%.

Taula 2. La pluriactivitat en els censos agraris ⁴. Diferenciació entre els titulars actius i els majors de 65.
Valors absoluts i percentatges. 1989 i 1999.

Taula 2-1. Delta de l'Ebre.

	Tots els titulars					
	Dedicació Principal ⁵ a l'explotació		Dedicació Principal externa		Censat de 65 i més	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	
Cens Agrari 1989	1.666	39,96	1.706	40,92	797	1
Cens Agrari 1999	979	30,40	1.346	41,80	895	2

	Titulars < 65 anys			
	Dedicació Principal a l'explotació		Dedicació Principal externa	
	Nombre	%	Nombre	%
Cens Agrari 1989	1.666	49,40	1.706	50,60
Cens Agrari 1999	979	42,10	1.346	57,90

Taula 2-2. Catalunya.

	Tots els titulars					
	Dedicació Principal ⁶ a l'explotació		Dedicació Principal externa		Censat de 65 i més	
	Nombre	%	Nombre	%	Nombre	
Cens Agrari 1989	51.398	46,68	29.733	27,01	28.963	2
Cens Agrari 1999	31.651	43,85	19.948	27,64	20.574	2

	Titulars < 65 anys			
	Dedicació Principal a l'explotació		Dedicació Principal externa	
	Nombre	%	Nombre	%
Cens Agrari 1989	51.398	50,42	29.733	49,58
Cens Agrari 1999	31.651	61,34	19.948	38,66

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Comanda i elaboració pròpia. 1999.

En resum, les dades, encara que no siguin del tot precises, evidencien la rellevància de l'estat pluriactiu i confirmen l'elevat nombre d'agricultors que, en el Delta (i, també, en

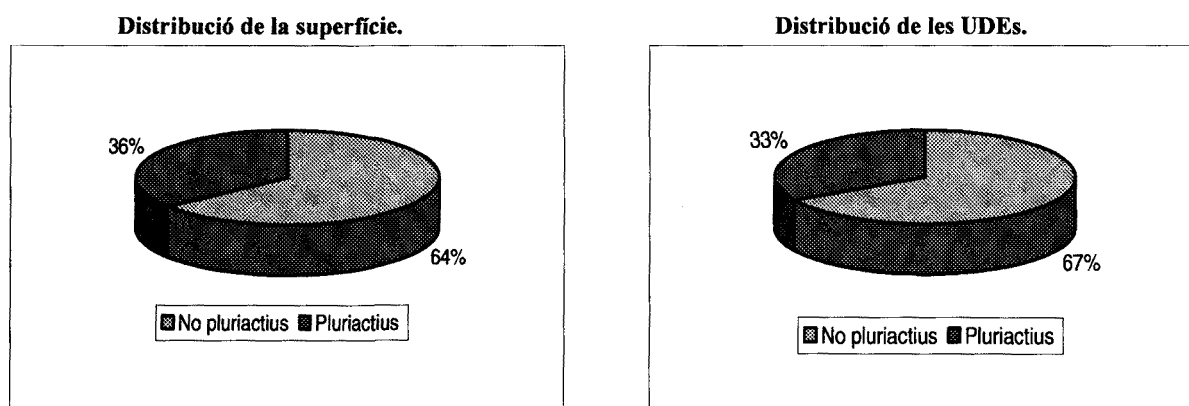
⁴ Per raons, sobradament, comentades en els capítols precedents, les dades només inclouen les poblacions d'Amposta, Camarles, Deltebre, Sant Jaume i Sant Carles. Les dades fan referència al nombre total d'explotacions censades.

⁵ Inclou el sumatori dels titulars amb dedicació externa secundària amb els titulars sense activitat lucrativa externa.

⁶ Inclou el sumatori dels titulars amb dedicació externa secundària amb els titulars sense activitat lucrativa externa.

Catalunya), depenen dels ingressos generats fora de l'explotació agrària. No obstant, la informació dels gràfics 1 i 2 (efectuats a partir d'una estimació que realitzàrem ponderant els agricultors amb ocupació principal a l'explotació i els d'ocupació principal externa amb la dimensió mitja —tant en unitats físiques com en UDEs— assolida per les explotacions en cada estrat) mostra, també, la seva menor importància en termes de dimensió física i econòmica absorbida. Segons l'estimació esmentada les explotacions no pluriactives cobriren tant la major part de superfície cultivable (al voltant del 65%) amb d'UDEs generades gairebé el 70%) .

Gràfic 1. Delta de l'Ebre. Distribució de la superfície i de les UDEs en mans dels diferents tipus d'actius (en percentatge). 1999.

Font: Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Recollint tots els aspectes assenyalats podem concloure, per acabar, que la pluriactivitat gaudeix d'un perfil menys envellit (encara que no hi ha motius per l'optimisme —l'edat mitjana continua essent gran—) i és més freqüent entre les petites explotacions, el que confirma l'extensa idea de que la dedicació dels agricultors a les seves explotacions augmenta, normalment, amb la grandària —física i econòmica— d'aquestes (vid. capítol 1). Com a mostra, l'any 1999, en el Delta, eren pluriactives 63,61% de les explotacions de menys de 5 hectàrees, el 45,87% de les que tenien entre 5 i 20 hectàrees i només el 5,9% de les de més de 20. La mateixa línia seguia la dimensió econòmica. El 67,11% de les explotacions amb menys de 6 UDEs, el 45,37% de les que tenien entre 6 i 16 UDEs i el 22,09% de les de més de 16 UDEs restaven en la categoria esmentada.

6.4. La metodologia d'investigació.

6.4.1. Introducció.

Ja hem comentat, molts cops, que les exigències que ens vàrem fixar limitaven l'ús de les estadístiques oficials, que es mostraven escasses i imprecises envers el nostre enfocament i exigien completar la investigació amb nous paràmetres de mesura que permetessin identificar el perfil de les explotacions deltaiques i, amb ell, els factors determinants del comportament pluriactiu, concretament, la probabilitat de resposta alternant davant un canvi en les condicions endògenes i exògenes, perfilant, de retruc, alguns aspectes sobre motivacions o la percepció assolida quant a perspectives. L'especificació i complexitat dels objectius requerien una recopilació d'informació, directament, de les explotacions. Dintre d'aquest àmbit, ens decantàrem per l'enquesta. No obstant, a fi de garantir uns resultats fidels i generalitzables, prèviament, vàrem sol·licitar informació sobre les possibles i variades situacions d'estudi. Començàrem amb entrevistes en profunditat, dirigides a experts familiaritzats amb el territori i el sector. Les dades recollides (epígraf 6.4.2) permeteren fer un inventari dels aspectes més significatius de les explotacions i de les famílies agràries i facilitaren la delimitació i conceptualització del marc d'estudi, el disseny del qüestionari i l'acotació de la mostra. Posteriorment, procedírem a l'organització, sistematització i explotació de la informació. Les entrevistes varen realitzar-se entre juliol i novembre de 1999. I el qüestionari, que recopilà informació de 354 explotacions, entre juliol de 2000 i setembre de 2001.

6.4.2. Les entrevistes en profunditat.

Les entrevistes foren pensades per aconseguir una informació de caire qualitatiu, complementària als estudis de context iniciats prèviament (capítol 4 i 5 i epígraf 6.3). En el nostre cas, la possibilitat de treballar a una escala local homogènia generava oportunitats i/o limitacions comunes que permetien presumir un cert grau de cohesió envers la informació contextual i facilitaven un tractament global i únic. L'aspecte diferencial el marcaven, doncs, els trets interns. En aquest sentit, l'objectiu de les entrevistes fou, sobretot, explorar els aspectes endògens: composició i organització de les famílies, existència i/o dependència d'activitats externes, criteris econòmics orientatius,

tècniques productives, paper dels cònjuges, dels fills, dels altres membres de la família, dinàmiques familiars i agràries, motivacions per adoptar comportaments pluriactius i perspectives. Per acotar les múltiples possibilitats d'organització, a nivell d'explotació o de família, es seguiren guions oberts i flexibles. L'objectiu era crear un marc que permetés identificar les circumstàncies agràries i familiars i els comportaments dominants, en definitiva, aquells aspectes que quedaven fora de les estadístiques oficials però que ens semblaven rellevants des del punt de vista teòric. L'interès final era, però, guiar les pautes conceptuals i l'elaboració del qüestionari. Seleccionàrem 50 informadors locals pertanyents a diferents àmbits (6 representants de cooperatives, 4 de sindicats, 20 productors d'arròs, 4 de cítrics i 8 d'horta, 1 de l'ADV, 1 de l'IRTA, 1 del departament d'agricultura de les Terres de l'Ebre i 5 empresaris de comercialització agropecuària). En la vessant dels actius agraris, intentarem cobrir la presència d'agricultors de diferents edats i dimensions, amb diferents orientacions productives i pautes modernitzadores .

6.4.3. L'enquesta, la grandària de la mostra i la selecció de les explotacions.

a) L'enquesta.

Ja hem avançat que decidírem adoptar el sistema d'enquestes com mecanisme més adequat de recopilació de la informació, concretament, aquesta s'obtingué per qüestionari personal. L'àmbit abastat fou: el productor directe, el seu entorn familiar i l'explotació. Dels trets individuals i familiars s'intentà conèixer: edat, capital humà, composició de la unitat familiar i fonts d'ingressos. De l'explotació: la dimensió física i l'econòmica, l'organització del treball agrícola, la mecanització, modernització, extenaltització de tasques i del tipus de comercialització. El qüestionari incloïa, també, preguntes retrospectives sobre les motivacions d'incorporació al mercat de treball extern —si aquest s'havia produït—, tipus de treball adoptat i els seus efectes sobre l'organització de l'activitat en l'explotació, valoració de la situació alternant i de les perspectives de continuïtat. En general, en el disseny (annex 7.a) s'intenta que les dades obtingudes permetessin analitzar la composició i grau de difusió dels diferents tipus d'explotació (individuals, familiars sense fills, familiars extenses...), els trets modals dels actius pluriactius, els canvis adoptats, els tipus d'activitats externes desenvolupades i els factors que incidiren en l'adopció del comportament alternant.

Taula 3. Característiques tècniques de l'enquesta.

Àmbit territorial	Delta de l'Ebre
Univers estadístic	Explotacions agràries familiars > 0,5 has
Unitat entrevistada	Cap d'explotació
Tipus d'enquesta	Personal per qüestionari
Àmbit temporal	De juliol de 2000 a setembre de 2001
Qüestionari	Veure annex 7.a

Font: Elaboració pròpia.

Taula 4. Perfil de l'enquesta.

Aspectes fonamentals	Indicadors bàsics
Perfil individual	<ul style="list-style-type: none"> • Sexe • Edat • Formació general • Formació agrària
Perfil familiar	<ul style="list-style-type: none"> • Estat civil • Fills més petits de 16 anys • Fills dedicats al sector agrari
Perfil de l'explotació	<ul style="list-style-type: none"> • Superfície agrària útil • Tipus de conreu • Dimensió econòmica • Ajuts familiars • Treball assalariat • Maquinària propietat de l'explotació • Ús de la maquinària • Externalització de tasques mecanitzades • Modernització • Comercialització de la producció • Estimació de la continuïtat de l'explotació (només en el cas dels caps > 50 an
Perfil pluriacitu	<ul style="list-style-type: none"> • Activitat lucrativa externa. Tipus i sector d'activitat • Percentatge sobre el total d'ingressos laborals del cap • Antiguitat alternant • Causes de l'alternància • Canvis associats al comportament alternant • Raons per continuar amb l'activitat productiva de l'explotació
Renda familiar generada fora de l'explotació agrària	<ul style="list-style-type: none"> • Ingressos externs del cap d'explotació. Tipus i percentatge sobre el total d'in familiars • Altres ingressos familiars. Tipus i percentatge sobre el total d'ingressos familiars

Font: Elaboració pròpia.

Donat l'amplitud dels aspectes a esbrinar, per evitar fractures en la recollida d'informació, s'instrumentà, primer, una enquesta pilot. Aquesta tenia per objectiu confrontar la possibilitat d'obtenir la informació desitjada. La seva aplicació —sobre 54 actius— va permetre detectar els aspectes més conflictius i ajustar el

qüestionari. De fet, abans d'establir el qüestionari definitiu, vàrem tenir que fer dues adaptacions —concretament en les preguntes referents al marge brut (o dimensió econòmica) i en la quantificació i regularitat del treball en l'explotació⁷—. Donada la seva importància, les enquestes pilot vàrem realitzar-les personalment. Respecte a l'enquesta base, la llargada del qüestionari i els objectius de l'enquesta, requerien no només assegurar la comprensió de les preguntes per part de l'entrevistat sinó, també, facilitar la resposta de les que presentaven un perfil més obert. Per garantir el control, en alguns casos, varen intervenir conjuntament amb l'entrevistador. En la resta varen guiar i supervisar la realització.

b) La mostra.

L'univers d'anàlisi el constituïren les 4.489 explotacions⁸ comptabilitzades en l'espai en el cens agrari de 1989 —últim disponible en el moment dels disseny mostral—.

La mostra es va calcular per a un nivell de confiança de 95%, un marge d'error del 5% per les dades globals i en el cas de màxima indeterminació, és a dir $p=q=0$. Es seguí un model de mostreig estratificat amb assignació proporcional.

Òbviament, el temps transcorregut des de l'elaboració del cens —l'any 1989— a la de la mostra —l'any 2000— implicava treballar amb un marc mostral incomplet i impedia una cobertura òptima. Presumien algun biaix, sobretot, en els trams inferiors a 5 hectàrees. Probablement sobredimensionats envers els altres. Afortunadament, la cadència de les entrevistes —entre juliol de 2000 i setembre de 2001— va permetre'ns ajustar el marc en funció de les noves dades censals —recollides l'any 1999— i disponibles a la *Web* de l'Idescat a mitjans del 2001. Seguidament, s'acometé la tasca de definició de les unitats espacials que pogueren considerar-se, suficientment, homogènies amb el nostre anàlisi mostral. Les característiques materials conegudes a priori, i la seva suposada rellevància en el nostre anàlisi, ens férem optar, com ja hem avançat, per un mostreig estratificat en

⁷ En general els agricultors entrevistats mostraren dificultats a l'hora de manifestar, amb exactitud, el marge brut assolit —gairebé cap fou capaç de precisar els costos—. En la vessant del temps de treball tots els entrevistats manifestaren treballar, de mitjana, més de 40 hores setmanals, el que no permetia diferenciar l'estat pluriactiu en funció del temps de treball.

⁸ En aquest còmput no s'incloué L'Ampolla, en aquelles dates agregada al terme municipal del Perelló. Per l'estudi poblacional ens remeten al capítol 5 i a l'epígraf 6.3.

funció de la dimensió de la superfície agrària útil⁹. Seguïrem, en termes generals, els intervals de categoria marcats en el cens, amb dues modificacions. Agruparem els intervals inferiors a 2 has i els superiors a 20. En el primer cas pretenien diferenciar, de forma unitària, el possible efecte de les explotacions més marginals¹⁰. La segona decisió va venir traçada pel petit nombre —i per tant escassa representativitat— d'explotacions observades en els trams més alts. En funció d'això, és delimitaren cinc estrats:

- Menys de 2 has
- De 2 a 5 has
- De 5 a 10 has
- De 10 a 20 has
- Més de 20 has

D'acord amb el volum de l'univers —4.489 explotacions— i els criteris de confiança i representativitat mostral, la grandària de la mostra és fixa en 354 entrevistes. Les unitats mostrals es distribuïren de forma proporcional als efectius censats en cada estrat. Tal com hem avançat, la informació s'obtingué, en una etapa prèvia, dels cens agrari de 1989. Amb posterioritat s'ajustà amb les dades de 1999. Aquest ajust del marc mostral mantingué, no obstant, els nivells de representativitat i confiança enunciats. La informació dels cens de 1999 revelà una considerable pèrdua d'explotacions, passarem de 4.489 a 3.988¹¹, d'aquests 1.807 encara formaven part de l'estrat marginal, la resta d'estrats aplegaven, 1.090, 582, 288 i 221 explotacions, respectivament. Això situava els corresponents percentatges en 45,31; 27,32; 14,5; 7,32 i 5,54. Aquesta informació es confrontà amb la classificació encetada prèviament i portà a una modificació de la distribució que, finalment, quedà de la següent manera:

⁹ Probablement la finalitat d'aquest estudi aconsellaria una classificació segons la dimensió econòmica. No obstant, la dificultat pràctica d'aconseguir un llistat d'explotacions que seguis aquest criteri ens va fer desestimar l'opció.

¹⁰ A diferència d'altres treballs (Etxezarreta, 1985; Etxezarreta et. al., 1995 o Arnalte et. al., 1997) no vàrem excloure les explotacions de menys d'1 hectàrea —tot i que reconeixement que difícilment poden derivar en explotacions econòmicament viables—. No obstant no vàrem estudiar les explotacions de menys de 0,5 hectàrees. Valorarem, en aquesta decisió, el seu significatiu pes en l'estructura agrària del Delta. Acceptant les limitacions que això pogués suposar per l'anàlisi global, decidiren adoptar un criteri ampli ja que l'exclusió, probablement, ens allunyaria de la realitat de l'espai i això, tal volta, podria vetllar algun aspecte significatiu de l'activitat agrària pluriactiva.

¹¹ El nou recompte inclou, ara, L'Ampolla.

Taula 5. Distribució de les entrevistes per estrats.

Grup	Nombre d'entrevistes	Pes
Menys de 2 has	163	46,04%
De 2 a 4,99 has	93	26,27%
De 5 a 9,99 has	51	14,40%
De 10 a 19,99 has	27	7,62%
De 20 i més has	20	5,67%
Total	354	100,00%

Font: Elaboració pròpia.

a) La selecció de les explotacions.

La selecció de les explotacions, en els diferents estrats, es realitzà de forma aleatòria a partir, fonamentalment, d'un llistat proporcionat pel centre de Documentació del Parc Natural del Delta de l'Ebre. No obstant, el llistat, que recollia noms i adreces, no facilitava la distribució per dimensions. Aquesta informació vàrem poder completar-la gràcies a la informació que ens facilità La Cooperativa Arrossera de la Cava, l'ADV i la delegació del Sindicat Unió de Pagesos del Baix Ebre.

6.4.4. L'elaboració, el tractament de la informació i el mètode d'anàlisi.

La tècnica de recollida de la informació —enquesta personal per qüestionari— permeté recollir informació estandarditzada del perfil de l'agricultor-cap d'explotació, del seu entorn familiar i de la seva explotació agrícola. Les dades, un cop recollides, foren codificades i traduïdes a una matriu de dades per la seva posterior anàlisi estadística amb el paquet *SPSS/Win v.10*.

L'ampla gamma d'aspectes a estudiar i, sobretot, la naturalesa de la informació sol·licitada —molta de tipus qualitatiu— aconsellava un doble tractament. Primerament, s'efectuà, sobre tota la mostra —354 explotacions—, un estudi descriptiu (El context mostral —apartat 6.6). L'objectiu era copsar la situació familiar i agrícola no revelada per les estadístiques oficials i determinar, d'aquesta manera, part dels objectius fixats. En aquest àmbit, es seguí una aproximació comparativa entre les explotacions pluriactives i

no pluriactives, salvant els possibles biaixos introduïts per la delimitació conceptual (apartat 6.5).

Complementàriament, sobre una mostra més reduïda —eliminaren, per coherència, els caps de més de 65 anys, restant per l'anàlisi 299 explotacions¹²— s'aplicà una especificació economètrica, concretament una regressió logística. L'objectiu era esbrinar les variables determinants de la probabilitat d'adoptar un comportament pluriactiu i estimar els efectes que tindrien els seus canvis sobre aquesta.

6.5. La delimitació de l'enfocament conceptual: Definicions i mesures.

En una investigació d'aquestes característiques un problema essencial és l'acotació d'uns criteris que permetin definir que s'entén (o, millor dit, que entenem) per explotació pluriactiva. Intentàrem aproximar aquest perfil mitjançant la informació recollida en les entrevistes. D'aquestes converses poguérem inferir, envers els propòsits que ens ocupen, la dificultat de comptabilitzar, realment, la dedicació a l'explotació. La participació en les tasques agràries es mostrà, també, estacional —s'aguditzava molt de març a setembre— i variable (els agricultors joves rebien, sovint, l'ajut dels seus pares, però, en el cas contrari, l'ajut era baix i depenia força de la voluntat dels fills, normalment dedicats a altres activitats). En conjunt, doncs, resultava difícil extrapolar un criteri de temps suficientment discriminador quan a quantitat i/o regularitat. També observarem com s'articulava el procés de decisió en el sí de les famílies agrícoles, intuïnt un veritable trencament en la unitat d'objectius, en altres paraules, la ruptura del vincle família-explotació com unitat de producció i d'assignació unitària del recurs treball. La distribució del treball familiar entre l'explotació i fora d'ella es materialitzava, normalment, de forma independent en, pràcticament, totes les explotacions entrevistades i els comportaments individuals ja no semblaven romandre mediatitzats per la racionalitat familiar. Suposadament, la incidència de nous valors socials —canvis respecte a les funcions de sexe i parentesc— i la manca de prestigi de la professió havien portat a primar la independència econòmica, els salaris fixos i les vacances enfront la unitat agrària d'organització i decisió que es veia coadjuvada, a més, per la incertesa dels

¹² Aquesta reducció de la grandària mostral no implicava cap canvi substancial pel que fa a la representativitat i confiança.

rendiments i l'amplitud de les franges horàries. Aparentment, despuntaven les explotacions individuals, això és, aquelles on la gestió, organització i el treball era suportada, majoritàriament, pel cap d'explotació .

Preneu en consideració aquestes observacions, i després d'haver estudiat, detingudament, els problemes que plantegen els diferents criteris de delimitació de la conducta pluriactiva (vid. capítol 1), decidírem aplicar l'anàlisi sobre el cap de l'explotació, emprant com criteri discriminador la magnitud de les diferents fonts d'ingressos de la seva activitat productiva. Som conscients de que aquesta acotació qüestiona l'estricta definició d'explotació familiar i deriva l'anàlisi de les explotacions als individus, però creiem que l'agricultura del Delta no s'ajusta, en termes generals, al tradicional binomi família-explotació i, en conseqüència, l'anàlisi individual es devé un instrument més adequat de mesura. No obstant, en algun moment, vàrem qüestionar-nos la consideració de la parella com unitat d'anàlisi. Finalment, també, ho descartarem. Incidí, en aquesta opció, el fet de que, en aquest àmbit rural, s'observà que, amb freqüència, la individualització de les aspiracions personals; això és, normalment, els cònjuges —majoritàriament dones— decidien la seva activitat independentment de les necessitats organitzatives de l'explotació i difícilment renunciaven al seu estatus per integrar-se en la unitat agrària de producció. La identitat unitat de producció-univers domèstic s'havia afeblit (hi havia decisions de consum conjuntes però no d'assignació familiar del recurs del treball). Perfilats els trets generals, restava, però, la consideració de les famílies més tradicionals. Finalment, concloguérem que, inclòs entre aquestes, l'explotació era, principalment, una activitat individual, de perfil masculí, i envellit i on la taxa d'activitat femenina —ni tan sols com ajut familiar— era escassa o inexistent. A més, el tipus d'agricultura desenvolupada, salvant alguns conreus d'horta, havia allunyat la dona de les necessitats de l'explotació. El pressupost familiar es conformava, en la major part de casos, per l'activitat productiva del cap i, només, ocasionalment, s'observaren contribucions econòmiques de la dona o dels fills adults. Els recomptes mostrals confirmaren, en ambdós circumstàncies, les nostres suposicions ja que, aproximadament, el 68,1% dels cònjuges dels actius agraris menors de 50 anys tenien, en el període de referència, una activitat externa independent. De la resta, pràcticament, el 70% no declaraven cap mena de vinculació a l'explotació (Dades pròpies).

Un cop delimitada la unitat d'anàlisi, s'ens presentà el problema de selecció del llindar de mesura, es a dir, quin percentatge d'ingressos externs delimitarien l'assignació d'un determinat cap a la branca pluriactiva. En aquest sentit, seguint la major part d'estudis, adoptarem com a referent el 50% (vid. capítol 1). En funció d'aquestes delimitacions, en l'anàlisi empírica, classificarem una explotació en la categoria pluriactiva quan, del conjunt d'ingressos provinents de les activitats productives del seu cap, les rendes de l'explotació no superaven el 50%. Quedaven, no obstant, alguns elements per precisar ja que el criteri dels ingressos adoptat podria amagar, en alguna ocasió, tant situacions de pluriingrés —(1 cas dels jubilats, per exemple) com d'empresaris desactivats (això és, aquells que gestionen la seva explotació íntegrament amb mà d'obra assalariada). Envers el primer supòsit, la nostra definició obviava aquests tipus de situacions: parlàvem d'ingressos provinents d'activitats productives no de transferències socials —per jubilació, invalidesa, etc.— o de rendes d'inversions —interessos, dividends, etc.—. En el segon, per coherència (el nostre enfocament pretén estudiar el comportament dels productors directes) es va desestimar el seu estudi. Per últim, ens plantejàrem la classificació d'aquelles explotacions formades per un cònjuge amb treball extern regular, col·laborant eventualment en l'explotació i un cap, sense activitat externa, que conjugués el treball en l'explotació i les tasques domèstiques. Aquesta situació ens provocà molts dubtes. Seguint, estrictament, la nostra definició aquesta explotació no devia classificar-se com pluriactiva però tampoc estava clar que no ho fos, com separar, per exemple, la possible dedicació exclusiva del cap de la subocupació?. S'instrumentà, finalment, una solució mixta que passava per complementar la informació dels ingressos amb un recompte aproximat del temps de treball. Així, doncs, si el cap revelava una dedicació mitja inferior a 20 hores setmanals, l'explotació seria inclosa en el segment pluriactiu, en cas contrari, en el no pluriactiu. Afortunadament, d'aquesta situació només trobarem dos casos.

6.6. El context mostral.

Abans d'entrar en l'eix central d'aquesta investigació —determinació i comprensió dels factors que primen en la decisió d'assignar temps de treball fora de l'explotació agrària— vam creure necessari dibuixar els trets mostrals de l'entorn on l'agricultor prenia les seves decisions i que conformaven, en última instància, els elements coadjuvants del seu estat estructural. L'objectiu era conèixer, de forma descriptiva, aquells aspectes bàsics que podien facilitar una aproximació del perfil que presentaven les explotacions agràries.

L'estudi s'estructurà en tres àrees: a) els trets familiars de les unitats agrícoles, b) la vessant productiva de l'explotació i c) les diferències entre les explotacions pluriactives i les no pluriactives.

6.6.1. Els trets familiars de les unitats agrícoles.

(vid. annex 7.b.1, taules 1 a la 22 i annex 7.b.2, taules 1 a la 18)

La imatge modal que es desprèn de la informació recollida en la enquesta és la de unes unitats agrícoles nuclears, formades per un matrimoni d'edat avançada —la mitja està gairebé en els 53 anys—, escàs nivell formatiu i força dependència dels ingressos externs; en general, aquests provenien de l'activitat laboral del cap d'explotació, concretament, les dades situen en un 57,34% els entrevistats que desenvolupaven treballs externs i en un 15,54% els que rebien transferències socials. De la resta —actius amb dedicació principal a l'explotació—, més del 40% complementaven els ingressos agraris amb l'aportació econòmica d'altres membres de la família. Això deixava, només, en un 15,25% les explotacions que depenien exclusivament de l'agricultura, de les quals, a més, gairebé el 38% integraven, en els seus ingressos, més d'un 20% d'ajuts públics. El relleu generacional no estava garantit (només un 11,42% dels caps de més de 50 anys estimaven, amb prou feines, la continuïtat a temps complet de les seves explotacions). En definitiva, l'horitzó que es perfila és complex —envelliment dels actius, difícil continuïtat, dependència dels ajuts externs i ferm caràcter multirendes de les economies agràries— (vid. taula 6).

Taula 6. L'estructura familiar. Algunes dades mostrals de referència.

Concepte	Percentatge
Caps d'explotació casats	90,40% dels entrevistats
Caps amb menys de 35 anys	7,06% dels entrevistats
Caps de més de 50 anys	61,87% dels entrevistats
Caps amb fills < 16 anys	30,23% dels entrevistats
Caps amb fills agricultors	7,63% dels entrevistats
Caps sense estudis o amb estudis primaris	83,90% dels entrevistats
Caps amb ingressos procedents d'altres fonts familiars	55,93% dels entrevistats
Caps amb ingressos d'altres fonts familiars > 50% dels ingressos familiars totals	39,39% dels entrevistats amb ingressos d'altres totals
Caps pluriactius	57,34% dels entrevistats
Caps pluriactius amb activitat externa al sector primari	56,65% dels entrevistats pluriactius
Caps pluriactius amb ingressos procedents d'altres fonts familiars	49,75% dels entrevistats pluriactius
Caps no pluriactius	27,12% dels entrevistats
Caps no pluriactius amb ingressos procedents d'altres fonts familiars	43,75% dels entrevistats no pluriactius
Caps que reben transferències socials	15,54% dels entrevistats
Explotacions amb diversificació <i>on-farm</i>	1,12% de les explotacions entrevistades
Continuïtat a temps complet de les explotacions amb caps de més de 50 anys	11,42 % de les explotacions amb cap de més anys

Font: Dades pròpies.

6.6.2. Els trets productius.

(vid. annex 7.b.1, taules 1 a la 22)

Segons les nostres dades, les explotacions seguien, fonamentalment, un caire familiar (més del 95% de les explotacions eren de titularitat física), de propietat (al voltant del 90%), d'escassa dimensió econòmica —la mitja estava en 9.635 euros per explotació— i predomini del treball del cap d'explotació (normalment de sexe masculí —gairebé el 96% dels entrevistats—). Els ajuts familiars, observats en el 43,22% de les explotacions, s'aplegaven sobretot en els conreu d'horta (més del 50% dels ajuts). L'activitat femenina es revelà secundària o inexistent i només en els conreus d'horta adquiria un caire significatiu. El recurs al treball assalariat era, també, reduït (el 21,19% de les explotacions) i és concentrava, especialment, en les èpoques de sembra i recol·lecció. No obstant, l'oferta de mà d'obra agrícola ha restat tant escassa que, sovint, l'excés de

demanda s'ha ajustat amb la contractació d'immigrants —la majoria del nord d'Àfrica— o, fins i tot, de jubilats¹³.

Les dades mostren, també, un sistema productiu modern i mecanitzat, amb un elevat percentatge d'externalització de tasques —sobretot les mecanitzades— i orientació cap al mercat. En aquest sentit, segons la informació mostral, al voltant d'un 23,16% de les explotacions modernitzaren les instal·lacions i/o la maquinària en els últims cinc anys. Comparativament, les més dinàmiques foren les explotacions més grans i les que tenien la successió garantida. Respecte a l'externalització i la comercialització, s'observà que: a) més del 70% de les explotacions externalitzaven les tasques mecanitzades (el percentatge assolí gairebé el 95% en les terres d'arròs), i b) la producció es comercialitzava, majoritàriament, via cooperativa (vid. taula 7).

¹³ Volem afegir que, segons els informadors, en els últims anys, sembla repuntar l'oferta dels països de l'est d'Europa. Malgrat aquesta informació hem d'observar que, en general, l'anàlisi del tipus de mà d'obra contractada resultà difícil d'explicitar i, en alguns casos, impossible d'obtenir. No obstant, creiem que l'observació esmentada es força pròxima a la realitat.

Taula 7. Els trets agrícoles. Algunes dades mostrals de referència.

Concepte	Percentatge
Explotacions amb una dimensió econòmica inferior a 7.500 euros	70,05% de les explotacions entrevistades
Explotacions amb una dimensió econòmica superior a 18.000 euros	14,41% de les explotacions entrevistades
Explotacions amb ajuts familiars	43,22% de les explotacions entrevistades
Ajuts familiars en les explotacions monocultiu d'arròs	21,47% de les explotacions monocultiu d'arròs
Ajuts familiars en les explotacions monocultiu d'horta	81,32% de les explotacions monocultiu d'horta
Explotacions amb assalariats	40,11% de les explotacions entrevistades
Assalariats en les explotacions monocultiu d'arròs	29,32% de les explotacions monocultiu d'arròs
Assalariats en les explotacions monocultiu d'horta	53,85% de les explotacions monocultiu d'horta
Explotacions que han modernitzat maquinària o instal·lacions en els últims cinc anys	23,16% de les explotacions entrevistades
Explotacions de més de 18.000 euros de dimensió econòmica que han modernitzat en els últims cinc anys	76,19% de les explotacions de més de 18000 euros d'econòmica
Explotacions de menys de 7.500 euros de dimensió econòmica que han modernitzat en els últims cinc anys	8,17 de les explotacions de menys de 7.500 euros d'econòmica
Explotacions amb fills dedicats al sector que han modernitzat en els últims cinc anys	74,19% de les explotacions amb fills dedicats al sector
Explotacions que externalitzen les tasques mecanitzades	70,06% de les entrevistades
Externalització de tasques mecanitzades en les explotacions monocultiu d'arròs	94,76% de les explotacions monocultiu d'arròs
Externalització de tasques mecanitzades en les explotacions monocultiu d'horta	27,47% de les explotacions monocultiu d'horta
Explotacions que comercialitzen la producció mitjançant cooperatives agràries	69,77% de les entrevistades

Font: Dades pròpies

6.6.3. Les explotacions pluriactives *versus* les no pluriactives.

(vid. annex 7.b.2, taules 1 a 18)

D'acord amb la nostra acotació conceptual, les explotacions pluriactives aplegarien aquelles organitzacions socioeconòmiques ordenades per un cap d'explotació que conjugues l'activitat agrícola en l'explotació amb unes activitats laborals externes que, en conjunt, representessin més del 50% dels ingressos corresponents a les activitats productives que desenvolupés. Segons aquesta definició, en l'àmbit mostrat estudiat, 203

explotacions (el 57,34% de la mostra) eren pluriactives¹⁴. El percentatge s'elevava gairebé al 68% si limitaven l'anàlisi als caps d'explotació en edat activa. Donada la importància del fenomen, ens vàrem plantejar: a) esbrinar les característiques d'aquesta mena d'explotacions i b) intuir les possibles diferències amb les explotacions no pluriactives. L'estudi diferenciarà, novament, els aspectes individuals o familiars i els de l'explotació.

a) Els trets familiars.

La informació disponible deixa clar que les explotacions amb menys ingressos agraris i amb fills petits eren les que, amb freqüència, recorrien a activitats complementaries. A més, comparativament, eren els caps entre 35 i 50 anys els que més la practicaven. L'índex educatiu es mostrarà, també, més alt en aquest conjunt (encara que la relació és dèbil i tal volta poc concloent). En canvi, els entrevistats no pluriactius conformaven les explotacions més envellides (vid. taula 8).

Taula 8. Actius pluriactius *versus* actius no pluriactius. Els trets individuals i familiars.

Concepte	Actius pluriactius (%)	Actius no pluriactius (%)
Caps més grans de 50 anys	49,26	67,71
Caps entre 35 i 50 anys	42,36	23,96
Caps amb fills < 16 anys	41,38	23,96
Caps amb fills agricultors	2,96	19,79
Caps sense estudis o estudis primaris	78,82	89,58
Caps amb ingressos externs —no laborals del cap— superiors al 50% de la renda familiar total	15,84	47,62
Caps amb explotacions amb dimensió econòmica < 7500 euros	85,72	29,17

Font: Dades pròpies.

¹⁴ S'observa un petit biaix entre els percentatge de pluriactius del cens i el de la nostra mostra. En aquest sentit, hi ha dos qüestions a considerar: a) l'acotació conceptual difereix, b) els cens no diferència, quan estudia l'existència d'activitats externes, entre els titulars i els caps d'explotació i això podria contribuir a no comptabilitzar, com pluriactives, les explotacions que tinguessin la titularitat en mans de jubilats però que fossin gestionades per altres membres de la família amb activitats externes remunerades. Nosaltres no confonem aquestes situacions.

b) L'organització de les explotacions agràries.

(vid. annex 7.b.3, taules 1 a 14)

En general, es sosté que la pluriactivitat està força relacionada amb l'orientació productiva, el nivell de recursos aliens adoptats i la capacitat econòmica de l'explotació. A més, tradicionalment, s'ha associat aquest comportament amb les explotacions menys eficients, de conreu extensiu i elevada externalització de tasques. No obstant, existeix divisió d'opinions envers el sentit que pot implicar aquest lligam (vid. capítol 1). D'aquí que, en aquest apartat, ens plantejarem la necessitat d'examinar els trets que caracteritzadors de les explotacions pluriactives i la seva diferència amb les no pluriactives.

Vàrem estudiar, primer, la relació entre els tipus d'explotacions i la seva dimensió econòmica. El seu estudi confirmà que, en el Delta, les explotacions amb una dimensió més petita eren les que presentaven major nivell de pluriactivitat. En termes dels recursos productius es constatà, també, que les explotacions pluriactives restaven menys mecanitzades —en referiren només a tractors i recol·lectores— que les pluriactives i menys modernitzades. Respecte a l'orientació productiva i l'externalització de tasques, les dades confirmaren que:

1. Els actius pluriactius es concentràvem en les explotacions d'arròs. No obstant, malgrat els índexs presentats (vid. taula 9), pensen que, en termes generals, l'orientació productiva ve més determinada per les condicions físiques i estructurals de l'espai deltaic que per l'adopció d'un comportament pluriactiu. En aquest sentit, és indicatiu que més dels 90% dels pluriactius manifestaren no haver alterat ni el conreu ni els tractaments.
2. La contractació dels serveis externs era alta en ambdós col·lectius, si bé existeix un biaix favorable als pluriactius. Probablement, l'extensió del conreu de l'arròs marca, també, aquesta realitat dominant (més del 90% de les explotacions d'arròs, amb independència de l'activitat principal desenvolupada, contractaven maquinària aliena per realitzar alguna de les tasques productives).

La informació revela que, en general, la importància dels ajuts familiars i la contractació de mà d'obra assalariada era més significativa en les explotacions no pluriactives¹⁵. S'aprecien, però, diferències significatives en funció dels conreus adoptats; en l'horta, per exemple, el recurs als ajuts familiars s'extenia al 61,1% de les explotacions pluriactives i al 72% de les no pluriactives mentre baixava als 11,74% i 18%, respectivament, quan el conreu dominant de l'explotació era l'arròs. S'observà, també, un major recurs cooperatiu en els pluriactius (vid. taula 9).

Taula 9. Actius pluriactius *versus* actius no pluriactius. L'organització de les explotacions.

Concepte	Actius pluriactius (%)	Actius no pluriactius (%)
Dimensió econòmica <7500 euros	85,72	29,17
Dimensió econòmica > 18000 euros	2,46	44,8
Mecanització de l'explotació —tractors i recol·lectors—	12,81	58,33
Modernització de l'explotació i/o la maquinària < 5 anys	19,21	43,75
Orientació arrossera dominant	64,53	18,75
Ajuts familiars	32,02	80,21
Assalariats	33,99	66,67
Externalització tasques mecanitzades	78,82	44,79
Comercialització cooperativa total o parcial de la producció	80,03	58,33
Estimació de no continuïtat de les explotacions respecte els caps > 50 anys	22,00	24,62

Font: Dades pròpies.

c) L'activitat externa dels actius pluriactius.

Respecte a les activitats exercides en l'exterior s'observa que, en un elevat nombre de casos, l'activitat externa s'efectuava dintre del sector primari (el 41,87% enfront del 27,59% del sector serveis i el 16,26% i 14,29% de la indústria o la construcció). Un estudi més detallat confirma, a més, que els actius externs més envellits eren, justament, els ocupats en la branca agrària (més del 70% tenien més 50 anys, mentre que el percentatge restava sobre el 30% en la indústria i serveis i sobre el 40% en la

¹⁵ En principi, pot sobtar que la contractació d'assalariats sigui més alta entre les explotacions no pluriactives, no obstant, un tractament més acurat de la informació, condueix a explicar aquesta relació no en funció de l'estat d'activitat adoptat sinó de les majors exigències dels conreus d'horta —majoritari entre els no pluriactius— envers els d'arròs.

construcció). Els índex s'acusaven en l'estudi de la relació envers la formació acadèmica, en aquest cas, més del 90% dels que varen manifestar una activitat addicional en el sector primari i/o en la construcció tenien un nivell formatiu baix, les xifres eren també altes en la indústria (el 75%) però l'índex queia al 46% quan l'activitat externa era desenvolupada en el sector serveis. La mateixa línia seguien els ajuts familiars i la contracció d'assalariats¹⁶, ambdós més nombroses entre els pluriactius agraris. Com calia esperar, s'observen algunes diferències en l'externalització de tasques¹⁷. Els pluriactius agraris són els que comparativament menys externalitzen (el 70,58% enfront 84,74% de la resta de pluriactius). En direcció oposada, vàrem comprovar que són els ocupats en l'àrea de indústria, serveis i construcció els que assolien trams més baixos de marge brut (entre el 85 i 90% de les explotacions estaven per sota dels 7.500 euros enfront el 70% dels que tenien la doble activitat dintre del sector primari), i els menys modernitzats (gairebé un 14%, en conjunt, enfront el 27,05% dels pluriactius agricultors). No obstant, en aquest aspecte, la informació pot romandre esbiaixada degut al considerable nombre de pluriactius que efectuen treball mecanitzats en altres explotacions (el 36,11%) i requereixen, en conseqüència, modernitzar la maquinària per continuar la seva activitat externa¹⁸. També es constata que els pluriactius agraris eren els alternants més antics (més del 80% feia més de 10 que mantenien la doble activitat) i els més desil·lusionats (més del 65%, dels que declararen romandre en l'activitat perquè no tenia més alternativa, eren pluriactius agraris) i juntament amb els pluriactius de la construcció els que presentaven índex més alts de no continuïtat (vid. taula 10).

¹⁶ Creiem que això està relacionat amb el fet de que són, també, aquests pluriactius els que gaudeixen d'explotacions més grans (concentren gairebé el 80% de les explotacions amb dimensió econòmica superior al 7.500 euros i el 100% de les de més de 18.000 euros).

¹⁷ En realitat, un gran nombre d'aquestes són ofertades pels pluriactius agraris.

¹⁸ Matissant més la informació, segons la mostra, del total d'explotacions pluriactives amb maquinària, el 94,11% l'empraven en activitats remunerades en altres explotacions (el 64,28% llogaven tractors i el 23,33% recol·lectores, la resta ambdós tipus de maquinària) i aquesta qüestió explicaria, al nostre entendre, una part important de la modernització observada en aquest col·lectiu envers els altres.

Taula 10. Actius pluriactius. Alguns aspectes envers l'activitat externa.

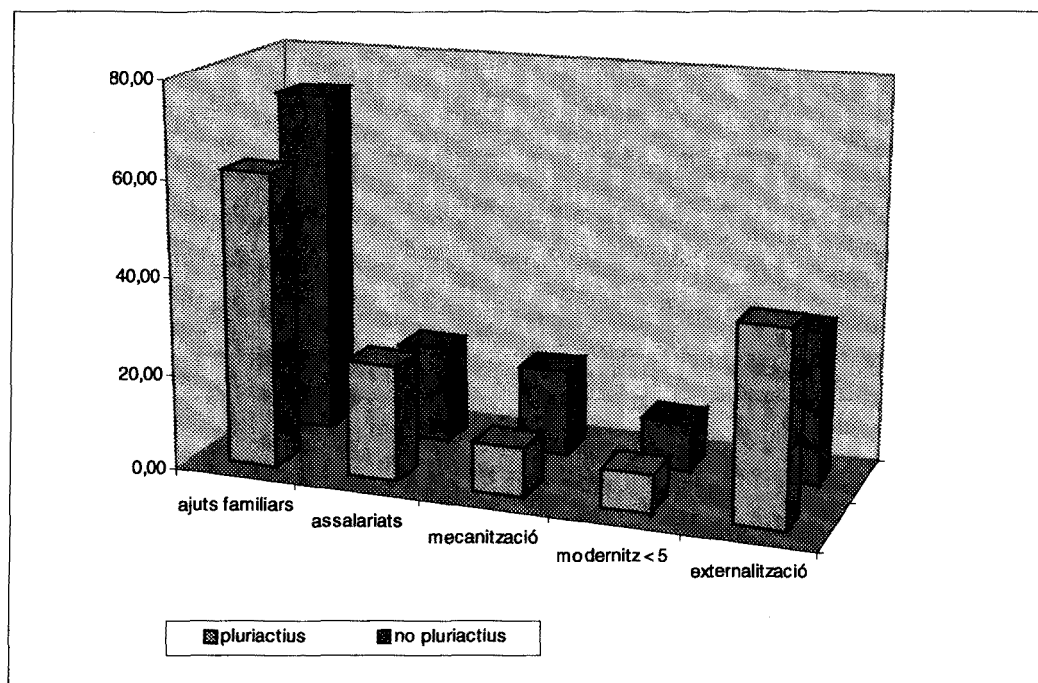
Concepte	Agricultura,	Indústria (%)	Construcció (%)	Serveis (%)
	ramaderia i pesca (%)			
Activitat externa dels caps	41,87	16,26	14,29	27,59
Caps de més de 50 anys	70,58	30,30	41,37	32,14
Caps sense estudis o amb estudis primaris	96,47	75,75	93,10	46,42
Dimensió econòmica < 7500 euros	72,94	96,96	93,10	94,64
Antiguitat alternant > 10 anys	88,23	60,60	75,86	51,78
Estimació de no continuïtat, respecte els caps 50 anys	15,29	6,06	13,79	5,35

Font: Dades pròpies.

En resum, les dades evidencien l'existència d'un gran nombre d'agricultors que, a través de la combinació de treball intern i extern, la reduïda contribució dels ajuts familiars, el recurs al treball assalariat¹⁹, i l'externalització de gran part de les tasques mecanitzades, aconseguen una flexibilitat i un nivell econòmic suficient per mantenir la subsistència de les seves explotacions. A més, malgrat l'aparent existència, en termes d'eficiència, de diferències entre els pluriactius i els no pluriactius, no creiem equivocar-nos, si afirmem que gran part de les divergències observades —quan a mecanització, modernització, externalització, ajuts, etc.— són brindades per l'estructura minifundista i l'orientació productiva dominant i no pas per l'estat pluriactiu d'activitat. I, en aquest sentit, seguint els enuncis d'Etxezarreta (1985) o Regidor (2000), no costa concloure que, en gran nombre, els actius pluriactius entrevistats no oferien una visió més marginal que els no pluriactius de semblant dimensió econòmica i especialització productiva.

¹⁹ Els caps de les explotacions acostumen a recórrer a la mà d'obra assalariada estacionalment —normalment en períodes de recol·lecció i/o sembra— o quan el cost del treball assalariat és, clarament, inferior al que presenten les seves possibilitats de treball extern. De fet, és freqüent, en l'època de la recol·lecció de l'arròs que molts dels pluriactius, amb maquinària, vinguin el seu treball especialitzat i contractin immigrants per les tasques manuals de la seva explotació.

Gràfic 2. Delta de l'Ebre. Explotacions d'horta amb dimensió econòmica < 7.500 euros. Organització de la producció agrícola. Actius pluriactius versus actius no pluriactius.²⁰

Font: Dades pròpies.

6.7. Avaluació dels factors que incideixen sobre la probabilitat d'adoptar un comportament pluriactiu.

En aquest apartat de la investigació ens plantejarem, sobre la base de la teoria neoclàssica de l'explotació familiar agrària envers el factor treball (vid. capítol 3), l'anàlisi teòric i empíric de la conducta pluriactiva dels agricultors del Delta de l'Ebre. L'objectiu era la determinació dels factors que podien explicar l'adopció d'una (o varies) activitats addicionals al treball en l'explotació agrària. L'estudi s'ha estructurat en quatre parts: a) plantejament d'una hipòtesi de comportament, b) especificació d'una equació economètrica d'estimació, c) aplicació de l'equació sobre una mostra representativa de les explotacions del Delta i d) contrastar si la hipòtesi teòrica és (o no) confirmada per l'anàlisi empírica.

²⁰ La manca d'actius no pluriactius observats en les explotacions monocultiu d'arròs —només disposen de divuit observacions— no ens permet realitzar una aproximació suficientment representativa. El mateix succeeix envers les explotacions d'horta de dimensió superior a 18.000 euros —només en tenim tres explotacions— en mans d'actius pluriactius.

6.7.1. El plantejament de la hipòtesi.

Com ja vàrem veure en el capítol 3, l'anàlisi neoclàssica de participació en el mercat de treball extern a l'explotació agrària o, el que es igual, les decisions d'adoptar un comportament pluriactiu responien, en la versió més simple, a un intent de maximitzar la funció d'utilitat de la família agrària, construïda, generalment, sobre les preferències de consum de bens i d'oci i subjecta a les restriccions d'ingressos i de temps disponible. El seu desenvolupament permetia explicar les diferents assignacions del temps de treball (dintre l'explotació o fora d'ella) i identificar, alhora, els principals determinants del comportament pluriactiu.

Adoptant aquest marc d'anàlisi, nosaltres, centrarem l'especificació en el comportament del cap d'explotació i —seguint essencialment les formulacions de Benjamin i Guyomard (1994)²¹— intentarem explicar l'opció pluriactiva com el resultat d'assignar el recurs treball a l'activitat (interna o externa) en la que sigui millor remunerat. En conseqüència, l'assignació òptima implicarà que el valor de l'última unitat de treball emprada (valor del producte marginal) sigui igual en totes les seves aplicacions i, per tant, la condició necessària per oferir treball fora l'explotació es donarà (*ceteris paribus*) quan el cost oportunitat del treball (definit en funció del salari exterior) superi el valor del producte marginal (del treball a temps complet) en l'explotació (salari implícit, salari de reserva o salari-ombra). En altres paraules, un agricultor exercirà una activitat externa si el nivell d'utilitat d'aquest règim és superior al que li proporciona la dedicació a l'explotació. No obstant, aquest procés d'elecció està sotmès, empíricament, a algunes limitacions —la utilitat no és directament observable—. La econometria dona resposta a aquesta mena de problemes assignant una probabilitat d'elecció a cada alternativa. Aquesta probabilitat dependrà de les característiques associades a cada opció (ingressos de l'activitat externa, temps e treball, temps d'oci, etc.) i dels trets que presenti cada agricultor (edat formació, nombre de fills en edat escolar, existència d'altres ingressos familiars, dimensió econòmica de l'explotació, etc.). A partir d'aquest plantejament, en l'epígraf següent, abordarem el problema de decisió mitjançant un model economètric que permeti

²¹ Després de valorar les diferents opcions presentades en el capítol 3, vàrem decidir prendre com referent la investigació de Benjamin i Guyomard (1994). Els autors emmarquen, amb resultats força significatius, els factors clau de la pluriactivitat en un entorn on domina el conreu dels cereals. En aquest sentit, la possibilitat de partir d'un estudi amb una orientació extensiva dominant —com la produïda en el Delta— proporcionava, el nostre entendre, unes eines de partida gens menyspreables.

objectivar la conducta dels agricultors i , des d'ella, explicar les seves preferències per un estat (o l'altre) d'activitat.

6.7.2. L'especificació economètrica: El model de regressió logística²².

En aquest apartat, el nostre objectiu és adoptar una modelització economètrica que permeti pronosticar la participació d'un agricultor i en el mercat de treball extern a l'explotació a partir d'un conjunt de característiques o informacions associades als trets de l'individu i o de la seva explotació. La modelització s'efectuarà, seguint l'estudi esmentat, adoptant una transformació *logit*. L'adopció d'aquest anàlisi respon a la necessitat d'estimar un fenomen qualitatiu resultat, en el nostre cas, d'una elecció binària —adoptar o no un comportament pluriactiu—.

A tal efecte definirem una variable dependent dicotòmica (Y_i), que prendrà valor 1 es a dir ($Y_i = 1$) si l'agricultor i és pluriactiu i prendrà valor 0, si no ho és, i un vector X_i , de dimensió k , que comprendrà les variables exògenes, suposadament, predictores del comportament de Y_i . En principi, el model més senzill que podria plantejar-se per determinar l'existència o absència de relació entre les variables independents i la dependent, seria el lineal, és a dir:

$$Y_i = (\beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_k X_{im}) + \mathcal{E}$$

on: $\beta_0, \beta_1, \beta_2 \dots \beta_n$: són els paràmetres a estimar.

$X_{1i}, X_{2i} \dots X_{ni}$: són les variables explicatives.

\mathcal{E}_i : és el component estocàstic, que seguiria una distribució binomial $B(1, p_i)$, on p_i , és la probabilitat de que un agricultor, d'unes característiques determinades, sigui pluriactiu. És a dir, $P(Y_i = 1/X_i) = P_i$, i per tant, $P(Y_i = 0/X_i) = 1 - P_i$.

En el model de regressió lineal, l'esperança de la variable Y_i , donats els valors X_i seria:

$$E(Y_i/X_i) = E(\beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_k X_{im}) + \mathcal{E} = (\beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_k X_{im})$$

²² Un intent d'especificació alternativa pot trobar-se a l'annex 8.

ja que $E(\varepsilon_i) = 0$.

No obstant, en el cas que ens ocupa, on la variable dependent segueix una distribució binomial, l'esperança condicionada als valors de X_i , és:

$$E(Y_i/X_i) = 1 \cdot p_i + 0 \cdot (1 - p_i) = p_i$$

en conseqüència:

$$p_i = (\beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_n X_{in})$$

i això implica que les prediccions que s'obtidrien amb el model (\hat{Y}_i) podrien interpretar-se en termes de probabilitat. No obstant, aquesta expressió presenta seriosos problemes, que desaconsellen el seu ús (Hosmer i Lemeshow, 1989; Green, 1999; Sánchez Vizcaíno, 2000, entre d'altres):

1. No existeix cap garantia de que les prediccions estiguin compreses entre 0 i 1.
2. La distribució dels errors és discreta amb valors $-(\beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_n X_{in})$ i $1 - (\beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_n X_{in})$ segons la Y_i sigui 0 ó 1. Es trenca, doncs, l'assumpció de normalitat dels errors i en conseqüència els estimadors mínims quadràtics no seran eficients.
3. El terme del error presenta heteroscedasticitat.
4. La hipòtesi de normalitat de la variable dependent tampoc es compleix.

Una alternativa que soluciona, favorablement els problemes anteriors consisteix en emprar una funció d'enllaç no lineal, monòtona, creixent i acotada entre els valors 0 i 1. El model de regressió logística sorgeix, precisament, quan s'utilitza la funció de distribució logística per modelitzar la relació entre la probabilitat de $Y_i = 1$, condicionada a uns determinats valors de X_i , de forma que la probabilitat és formularia com:

$$p_i = \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \dots + \beta_n X_{ni}}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \dots + \beta_n X_{ni}}}$$

A partir d'aquí, l'alternativa que s'aconsella, per fer l'estimació, és recórrer el procediment de màxima versemblança, que proporcionaria uns valors $(\hat{\beta}_0, \hat{\beta}_1, \dots, \hat{\beta}_n)$ pels paràmetres desconeguts $(\beta_0, \beta_1, \dots, \beta_n)$ que maximitzarien la probabilitat de que, amb ells, s'obtinguessin els valors observats.

Un cop ajustat el model, i obtinguts els estimadors màxims versemblants, l'estimació de la probabilitat \hat{p}_i és immediata:

$$p_i = \frac{e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}}}{1 + e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}}}$$

L'equació precedent no és lineal en el vector de variables explicatives X , però, fent alguns canvis, pot postular-se linealment mitjançant la seva transformació logarítmica. Es a dir,

$$\hat{p}_i \cdot (1 + e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}}) = e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}}$$

$$\hat{p}_i + \hat{p}_i \cdot e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}} = e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}}$$

$$\hat{p}_i = e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}} - \hat{p}_i \cdot e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}}$$

$$\hat{p}_i = e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}} (1 - \hat{p}_i)$$

$$\frac{\hat{p}_i}{(1 - \hat{p}_i)} = e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n X_{ni}}$$

Aplicant, en aquest punt, el logaritme, tenim:

$$\ln \left[\frac{\hat{p}_i}{(1 - \hat{p}_i)} \right] = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n$$

L'equació resultant és una regressió logística, lineal en l'escala *logit*, o en altres paraules, lineal en l'escala del logaritme de la relació de probabilitats (també anomenat *logit* de la probabilitat —en aquest cas, *logit* \hat{p}_i —). En conseqüència, la interpretació directa dels paràmetres no és fàcil. El valor del coeficient $\hat{\beta}$ associat a una determinada variable no indica directament la variació de probabilitat que s'obté al modificar-se la variable considerada sinó que mostra el canvi sofert en el logaritme de la relació de probabilitats.

Una interpretació més senzilla és la que dóna l'equació $\frac{\hat{p}_i}{(1 - \hat{p}_i)} = e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n}$ on és concebeix el coeficient com l'efecte multiplicatiu de la relació de probabilitats. De forma que cada unitat d'increment en un predictor determinat, mantenint-se constants la resta, produirà un efecte incremental (o decremental) multiplicatiu de $e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_n}$ sobre la raó de les proporcions —anomenada també, rati *odds* o avantatges²³—.

6.7.3. Selecció i descripció de les variables.

Seguint les línies encetades en la major part de treballs empírics sobre l'assignació dels recursos de treball disponibles en les explotacions agràries, la selecció de les variables ha cercat el reflex de les característiques familiars —tant en la seva vessant sociodemogràfica com en l'econòmica— i les de l'explotació.

Dintre les variables familiars hem destriat aquelles que fan referència directa al productor agrari —edat i capital humà— de les que dibuixen l'entorn familiar —càrregues familiars, fills en activitats agràries i existència de fonts d'ingressos no derivats directament de l'activitat productiva del cap de l'explotació—. Pel que fa a les característiques de l'explotació hem inclòs l'aspecte econòmic i el productiu, concretament les variables seleccionades han estat: la dimensió economia de l'explotació, el tipus de conreu, l'existència d'ajuts familiars i la major o menor externalització del

²³ Aquest rati indicarà la preferència de triar l'opció pluriactiva enfront l'opció no pluriactiva.

procés productiu. Per últim, cal afegir que, a diferència d'altres anàlisis²⁴, l'acotació geogràfica de l'àmbit d'estudi ha permès treballar sota el supòsit d'existència d'un mercat extern homogeni, obrint la possibilitat d'obviar la influència de les condicions locals — infraestructura, desenvolupament, etc.—.

a) La variable endògena.

La variable dependent es derivà com la proporció d'ingressos externs de l'operador agrari sobre el total dels seus ingressos laborals —l'anomenarem rati de participació externa—. En el qüestionari (annex 7.a), aquest rati mesurava la intensitat del treball extern, establint, a tal efecte, quatre possibilitats de resposta (menys del 25%, entre 25 i 49.99%, entre 50 i 74.99%, 75% i més). No obstant, per mantenir la coherència amb les línies conceptuals introduïdes en l'epígraf 6.3, vàrem redefinir la variable primitiva, transformant-la amb una dicotòmica —PLURIACT— que permetés l'anàlisi proposat. La nova variable prendrà valor 1 quan els ingressos provinents de les activitats externes siguin superiors al 50% (això és, quan el rati de participació extern superi aquest llindar) i denotarà l'existència d'un comportament pluriactiu. Prendrà valor 0 en la resta de situacions, el que s'interpretarà com l'adopció d'un comportament no pluriactiu.

Segons aquesta codificació, i a partir de les informacions de les variables independents, el model de regressió logística permetrà estimar, per qualsevol agricultor, la probabilitat de pertànyer a una de les dues subpoblacions establertes.

b) Les variables exògenes.

La selecció de les variables independents, covariants o predictores, respongué a determinades hipòtesis que establirem sobre el comportament dels actius pluriactius. S'estimà que podien ésser significatives les variables edat, capital humà, fills en edat escolar, fills en activitats agràries, existència i pes d'ingressos familiars no derivats de l'activitat laboral del cap, el marge brut de l'explotació agrària, l'existència d'ajuts familiars i l'externalització de tasques productives.

²⁴Summer (1982), Lass, Conrado i Gempesaw (1992), Benjamin y Guyomard (1994), Moshra i Goodwin (1997), Abdulai i Delgado (1999) ó Kimhi (2000), entre d'altres.

Moltes d'aquestes informacions es recolliren a mode de variables no categòriques o categòriques amb múltiples possibilitats de resposta. Això precisà, per exigències de paquet informàtic SPSS, algunes transformacions i recodificacions. Primer, transformàrem algunes variables numèriques contínues amb categòriques. Després s'explicità el seu tractament com a tals a fi de procedí, posteriorment, a la seva recodificació. Aquesta fou poc problemàtica en el cas de les variables dicotòmiques, assignant-los el valor 0 ó 1 segons es determinà. En el cas de les variables amb més possibilitats de resposta el sistema creà tantes variables noves com categories de resposta existiren en la variable original menys una. L'assignació dels coeficients 0 ó 1 es féu respecte a una categoria de referència que prendria valor 0; la resta tindrien, en la matriu de contrast, un 0 ó un 1, indicant, respectivament, la absència o presència de la variable considerada. Aquesta nova codificació condicionà, però, l'anàlisi dels valors estimats dels coeficients de les noves variables que, ara, haurien d'ésser interpretats com l'efecte de les categories representades respecte a la categoria de referència. Un cop recodificades, procedirem a la seva classificació en diferents categories d'estudi — individual, familiar i de l'explotació—.

b.1) Variables exògenes associades al productor agrari (categoria individual).

1. EDAT. Es la variable edat. Amb ella s'intentà mesurar la influència de l'edat del productor agrari sobre la probabilitat d'adoptar un comportament pluriactiu. Envers aquest aspecte, algunes observacions empíriques han constatat que la pràctica pluriactiva es redueix —a partir d'aproximadament els 50 anys— per efecte del cicle vital de vida. Aquest canvi és, normalment, associat al descens de productivitat observat en determinat moment de la etapa activa. En aquest sentit, s'esperava un impacte positiu fins aproximadament els 50 anys i negatiu a partir d'aquest punt d'inflexió.

La variable presentava, inicialment, tres categories de resposta: menys de 35 anys, de 35 a 49 anys i de 50 a 64 anys. El sistema la recodificà com: EDAT, EDAT(1) i EDAT(2):

- EDAT(1). Prendrà valor 1 si l'agricultor té entre 35 i 49 anys.
Prendrà valor 0 en la resta de situacions
- EDAT(2). Prendrà valor 1 si l'agricultor té entre 50 i 64 anys.

Prendrà valor 0 en la resta de situacions.

La categoria de referència està representada pels agricultors de menys de 35 anys (EDAT).

2. KHUMA. Es la variable formació (fou mesurada mitjançant el nivell d'estudis assolit). Amb ella volíem mostrar la incidència del nivell d'educació sobre la probabilitat de participació. Seguint les suculències dels estudis empírics —la majoria observen que l'ingrés marginal augmenta amb l'educació acadèmica— s'esperava una influència positiva a través del seu impacte sobre el salari extern.

En la codificació, les tres categories de resposta de la variable original —sense estudis o estudis primaris, estudis secundaris i estudis universitaris— donaren llos a tres noves variables: KHUMA, KHUMA (1) i KHUMA(2).

- KHUMA(1). Prendrà valor 1 si el nivell d'estudis assolit és el corresponent a batxillerat o formació professional de segon grau.

Prendrà valor 0 en la resta de situacions.

- KHUMA(2). Prendrà valor 1 si s'ha assolit un títol universitari.

Prendrà valor 0 en la resta de casos.

La categoria de referència és l'associada a un nivell de formació escàs o inexistent.

b.2) Variables exògenes associades als trets familiars.

1. FILLSP(1). Es la variable fills en edat escolar obligatòria. Aquesta variable fou inclosa per controlar la influència dels membres dependents. Actuant, doncs, com a *proxi* de les càrregues familiars. S'esperà un efecte positiu. Això és, l'existència de fills en edat escolar deuria alterar la configuració del treball familiar —són nombrosos els estudis que lliguem aquest fet a una reducció de la tasca d'activitat femenina— i ampliar la demanda de consum i de temps, el que incentivaria, en general, la recerca d'una activitat externa addicional.

Prendrà valor 1 si en la família existeix algun fill menor de 16 anys.

Prendrà valor 0 en cas contrari.

2. FILLSTER(1). Es la variable fills dedicats a activitats agrícoles. Amb ella volem testar l'influx de les expectatives de relleu generacional. En aquest sentit, al ampliar-se l'horitzó de continuïtat, s'esperava una empremta negativa. Es a dir, l'existència de fills dedicats als sectors deuria incrementar les perspectives de viabilitat i, en conseqüència, afebliria la recerca d'activitats complementàries.

Prendrà valor 1 si la unitat familiar té algun fill dedicat al sector.

Prendrà valor 0 en cas contrari.

3. INGREXT. Ens indica l'existència i pes d'ingressos familiars no derivats directament de l'activitat productiva del cap. El concepte inclou ingressos de diferent procedència com les remuneracions del treball, pensions, ajuts familiars o subsidis de cònjuges, descendents o ascendents i/o les rendes d'inversions —interessos i/o dividendes—. Suposadament, el volum d'aquests ingressos afectaria a la distribució temporal mitjançant el seu efecte sobre l'ingrés domèstic total. Així, doncs, sota els supòsits de que l'oci sigui un bé normal, un increment percentual d'aquests ingressos hauria d'augmentar la quantitat demandada d'oci a expenses de les exigències de l'activitat externa.

A partir de la variable original —amb cinc categories de resposta— el sistema codificà 5 noves variables: INGREXT, INGREXT(1), INGREXT(2), INGREXT(3) i INGREXT(4):

- INGREXT(1). Prendrà valor 1 si aquest ingressos són inferiors al 25 % dels ingressos familiars totals.
Prendrà valor 0 en la resta de casos.
- INGREXT(2). Prendrà valor 1 si aquests ingressos estan entre el 25 i 49,9%.
Prendrà valor 0 en la resta de casos
- INGREXT(3). Prendrà valor 1 si aquests ingressos estan entre el 50 i el 74,9%.
Prendrà valor 0 en la resta de casos.
- INGREXT(4). Prendrà valor 1 si aquests ingressos representen més del 75%.
Prendrà valor 0 en la resta de casos.

La categoria de referència està integrada per aquelles famílies que depenen només dels ingressos laborals del cap d'explotació.

b.3) Variables exògenes associades a l'explotació.

1. **MARGE.** Es la variable marge brut —ingressos menys costos variables derivats de l'activitat productiva en l'explotació— inclou, també, els pagaments compensatoris i els ajuts agroambientals. El seu estudi pretenia capturar l'efecte de la dimensió econòmica de l'explotació. Es preveia una relació negativa amb la probabilitat a través del seu influx sobre el salari de reserva. D'altra manera, qualsevol variació — dels preus agrícoles o dels ajuts— que provoqués un augment (o disminució) del salari de reserva hauria d'anar acompanyat d'una reducció (o augment) de la probabilitat de participació en el mercat de treball extern.

La variable original —que presentava sis categoria de resposta— fou recodificada creant-se les següents variables:

- **MARGE(1).** Prendrà valor 1 si el marge brut de l'explotació roman entre 1.500 i 3.000 euros.
Prendrà valor 0 en la resta de casos.
- **MARGE(2).** Prendrà valor 1 si el marge brut roman entre 3.000,01 i 7.500 euros.
Prendrà valor 0 en la resta de casos.
- **MARGE(3).** Prendrà valor 1 si el marge brut roman entre 7.500,01 i 18.000 euros.
Prendrà valor 0 en la resta de casos.
- **MARGE(4).** Prendrà valor 1 si el marge brut roman entre 1.000,01 i 30.000 euros.
Prendrà valor 0 en la resta de casos.
- **MARGE(5).** Prendrà valor 1 si el marge brut és superior a 30.000 euros.
Prendrà valor 0 en la resta de casos.

La categoria de referència està representada per les explotacions que presenten un marge inferior als 1.500 euros.

2. **CONREU (1).** Es la variable tipus de conreu. S'incloué per diferenciar les explotacions que tenien conreu dominant d'arròs de les que no mostraven aquesta orientació productiva. Situava, doncs, l'arròs com element de comparació. D'acord amb la literatura, els conreus extensius disminueixen els requeriments de treball i, en conseqüència, l'oferta de treball en l'explotació. En funció d'això, calia esperar que l'especialització arrossera afectés positivament a la probabilitat.

La variable:

Prendrà valor 1 si el conreu dominant en l'explotació és l'arròs.

Prendrà valor 0 en qualsevol altra circumstància.

3. AJUTSFAM(1). Intentava mesurar la influència de l'existència (continuada) d'ajuts familiars en el procés productiu. En aquest sentit, presumint la seva contribució com *input* de l'explotació substitutiu del treball del cap, era previsible que les explotacions que comptessin amb aquest tipus de col·laboració mostressin un cap amb major probabilitat de participar en el mercat extern.

Prendrà valor 1 si el cap d'explotació gaudeix de forma continuada d'ajuts familiars.

Prendrà valor 0 si aquest ajust són eventuais o inexistents.

4. ASSAL(1). Refereix la contracció de mà d'obra no familiar —eventual o fixa— més d'un cop al llarg del procés productiu.

Prendrà valor 1 si s'ha observat aquest tipus de comportament.

Prendrà valor 0 si no s'ha observat.

5. MAQEXT(1). Es la variable externalització de tasques mecanitzades.

Prendrà valor 1 si l'explotació ha externalitzat més d'una tasca agrícola.

Prendrà valor 0 si no ho fet.

Aquestes dues últimes variables —ASSAL(1) i MAQEXT(1)— foren tractades com variables *proxi* de l'externalització de tasques productives. Introduïrem dues variables per poder diferenciar —si existeix— la influència de l'externalització dels processos o tasques manuals dels mecanitzats. No obstant, s'esperava un comportament similar en d'ambdós casos. Això és, sota la hipòtesis de perfecta substitució entre el treball agrícola del cap i l'externalització de part del procés de producció —mecanitzat o no—, preveiem que aquesta augmentés la disponibilitat temporal del cap afavorint la probabilitat d'adoptar un treball addicional.

Un cop introduïdes les variables, el model de regressió logística seleccionarà aquelles que aportin més informació sobre l'assignació del temps del productor directe diferenciant, també, en quina mida cadascuna d'elles determina la probabilitat d'adoptar l'estat pluriactiu d'activitat.

El mètode seguit en la selecció fou el mètode de passes (*Wald* endavant). Amb ell, el sistema selecciona un algoritme interactiu per fer l'estimació. Això és, les variables van entrant (o sortint) d'una en una a partir d'un model inicial on només figura la constant. Els estadístics emprats en la selecció i l'eliminació són la Puntuació eficient de la Raó i l'estadístic de *Wald*, respectivament. En una primera fase, el sistema diferencia dos blocs. En el primer s'observa la influència de la constant. En el segon es situen les variables que encara no han entrat en el model. D'aquestes últimes, el sistema analitza l'estadístic i selecciona per entrar la variable que presenta el màxim valor. A continuació, es compara el grau de significació associat a l'estadístic amb el criteri d'entrada (establert per defecte en 0,05) i si és menor la variable serà seleccionada. Un cop entrada la variable, el sistema revalua el model a l'objecte de determinar si alguna variable ha de sortir. La candidata ha ésser eliminada és la que presenta el major grau de significació associat a l'estadístic de Wald (el valor establert per defecte és, en aquest cas, 0,10). El sistema procedeix, amb aquesta seqüència, variable per variable fins l'establiment del model definitiu.

6.7.4. Els resultats de l'estimació.

(vid. annex 7.c.)

La base de dades sobre la que s'aplicà l'estimació aplegava 299 observacions referides als trets individuals, familiars i de l'explotació dels caps agrícoles en edat activa. D'aquests gairebé el 68% obtenien més de la meitat dels seus ingressos laborals fora de l'explotació agrària. La taula 11 mostra la distribució de les observacions en cadascun dels règims observats.

Taula 11. Distribució de les observacions segons els diferents règims d'activitat.

Regim j (j=0,1)	Efectius	Percentatge
j=0 rendes externes < 50% Actiu amb dedicació principal agrària	96	32,10
j=1 rendes externes > 50% Actiu pluriactiu	203	67,90
Total	299	100,00

Font: Dades i elaboració pròpia.

Amb la informació codificada, el mòdul regressió logística del programa SPSS ajusta un model. Les variables seleccionades, juntament amb els coeficient estimats (B), l'error estàndard (ET), el valor de l'estadístic de *Wald* i la seva significació (Sig.), els graus de llibertat (Gl) i el valor de l'avantatge estimada o *odd* estimat (Exp(B)), es mostren en la taula 12.

Taula 12. Resultats de la Regressió Logística. Variables seleccionades.

	B	ET	Wald	Gl	Sig.	Exp(B)	IC 95,0% para Exp(B)	
							Inferior	Superior
FILLSP(1)	2,278	0,547	17,357	1	0,000	9,757	3,341	28,491
MARGE			39,753	5	0,000			
MARGE(1)	-0,798	1,249	0,408	1	0,523	0,450	0,039	5,208
MARGE(2)	-3,884	1,332	8,503	1	0,004	0,021	0,002	0,280
MARGE(3)	-5,573	1,386	16,176	1	0,000	0,004	0,000	0,057
MARGE(4)	-8,086	1,576	26,309	1	0,000	0,000	0,000	0,007
MARGE(5)	-16,766	16,492	1,033	1	0,309	0,000	0,000	5.717.373,2
INGEXT			28,528	4	0,000			
INGEXT(1)	0,912	0,788	1,340	1	0,247	2,489	0,531	11,659
INGEXT(2)	-1,541	0,618	6,221	1	0,013	0,214	0,064	0,719
INGEXT(3)	-4,920	1,083	20,619	1	0,000	0,007	0,001	0,061
INGEXT(4)	-4,705	1,217	14,948	1	0,000	0,009	0,001	0,098
MAQEXT(1)	1,390	0,516	7,268	1	0,007	4,016	1,462	11,033
CONREU(1)	1,528	0,595	6,596	1	0,010	4,608	1,436	14,787
Constant	4,083	1,366	8,937	1	0,003	59,303		

Font: Elaboració pròpia.

En funció dels valors estimats, l'equació de participació (significativa) en el mercat de treball extern pot formular-se com:

$$\ln [Pi/(1-Pi)] = 4,083 + 2,278 \text{ FILLSP} + 0,912 \text{ INGEXT}(1) - 1,541 \text{ INGEXT}(2) - 4,920 \text{ INGEXT}(3) - 4,705 \text{ INGEXT}(4) - 0,798 \text{ MARGE}(1) - 3,884 \text{ MARGE}(2) - 5,573 \text{ MARGE}(3) - 8,086 \text{ MARGE}(4) - 16,766 \text{ MARGE}(5) + 1,390 \text{ MAQEXT}(1) + 1,528 \text{ CONREU}(1)$$

Cal aclarir, en aquest punt, que entre les variables seleccionades, el contrast de significació dels coeficients (B) presenta tres variables amb coeficients no significatius (Sig. > 0,05): MARGE(1), MARGE (5), INGEXT(1). Aquestes variables no poden ser, no obstant, eliminades ja que les variables generades a partir de la recodificació de les variables categòriques originals són tractades com un únic grup d'informació. Es a dir, si es seleccionada, per exemple, la variable qualitativa MARGE (Sig. 000), també, ho són les corresponents variables associades.

Un cop ajustat el model i estimats i contrastats els coeficients, correspon realitzar la seva interpretació. En aquest sentit, com ja hem enunciat, als coeficients estimats no mesuren directament les probabilitats sinó que són interpretats com les variacions del logaritme de probabilitats enfront els canvis de cadascuna de les variables seleccionades. De manera que un agricultor amb fills petits, per exemple, té un logaritme de probabilitats 2,278 cops major que un altre amb idèntics trets però sense fills petits al seu càrrec.

Una interpretació més senzilla dels coeficients del models és la que suggereix l'expressió $\text{Exp}(B)$ de la taula 12. El terme (que és el valor de e elevat al coeficient) mostra l'efecte que, sobre el quocient de probabilitats, té cada unitat de canvi de la variable independent a la que fa referència el corresponent coeficient descomptant l'empremta de la resta de variables independents del model. Així, doncs, els valors expressats en la columna $\text{Exp}(B)$, recollits, a més, dintre d'un interval de confiança del 95 per 100, indicaran, en el nostre cas, com varia la relació entre la probabilitat d'adoptar una activitat externa (de caire significatiu) i la probabilitat de no adoptar-la, obtenint-se l'esmentada relació com $e^{\hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 X_{1i} + \dots + \hat{\beta}_i}$. En aquest sentit, si el paràmetre pren un valor superior a la unitat l'influx de la variable sobre la raó de probabilitats és positiu, mentre que si el valor és inferior a la unitat s'interpreta l'efecte invers. Així, doncs, tal i com s'aprecia en la taula 12 les variables FILLSP(1), MAQEXT(1) i CONREU(1) tenen una influència positiva sobre participació en el mercat de treball extern, això és, la raó de probabilitats augmenta si s'observa la presència d'aquestes variables. Contràriament, la influència és negativa en el cas de les variables INGEXT(2), INGEXT(3), INGEXT(4), MARGE(2), MARGE(3), MARGE(4). Segons aquests enunciats, els valors de $\text{Exp}(B)$ de les variables seleccionades ens porten a interpretar que:

1. La probabilitat d'adoptar una activitat externa que tenen els productors amb fills més petits de 16 anys es multiplica per 9,757 respecte als que no tenen fills en aquesta franja d'edat. Es a dir, que la possibilitat de que un agricultor sigui pluriactiu quan té fills petits al seu càrrec és 9,757 cops superior a la que té un que no té aquesta càrrega familiar.
2. Els productors que externalitzen el treball mecanitzat multipliquen per 4,016 les possibilitats d'oferta treball fora de l'explotació respecte als que no externalitzen aquestes tasques.
3. Les explotacions especialitzades en arròs multipliquen la probabilitat 4,608 respecte a les que no adopten majoritàriament aquesta orientació productiva.
4. En el cas de que existeixin ingressos no derivats de l'activitat laboral del cap, la influència és negativa i ha d'interpretar-se respecte a la categoria de referència (INGEXT), que recollia les famílies dependents, només, dels ingressos laborals del cap. Això significa que quan més important sigui el pes d'aquests ingressos en la renda familiar menys probable és que l'actiu considerat adopti un comportament pluriactiu. Així, doncs si els valors observats, en aquesta variable, oscil·len entre el 5 i 49,99% la probabilitat de participar en el mercat de treball extern disminueix respecte a la probabilitat dels que no manifesten cap mena d'ingrés adicional (és multiplica per 0,214). Si el pes dels ingressos esmentats està entre el 50 i 74,99% ó són superiors als 75% (INGEXT(3) i INGEXT(4), respectivament) les oportunitats relatives d'adoptar una activitat externa adicional disminueixen, respectivament, en 0,07 i 0,09 (es a dir, és 0,07 i 0,09 cops menys probable que un agricultor amb aquests ingressos adopti una conducta alternant en comparació a aquells que no reben ingressos procedents d'altres fonts familiars).
5. L'impacte de les variables de dimensió econòmica juga, també, negativament sobre la participació. La probabilitat d'adoptar una conducta alternant disminueix quan el marge brut creix. Si el marge brut està acotat entre 3.000,01 i 7.500 euros (MARGE(2)) la probabilitat és multiplica per 0,021 respecte als actius amb un marge inferior a 1.500 euros (MARGE = categoria de referència). Les probabilitats és

multipliquen, respectivament, per 0,04 i per 0 si s'observen els trams entre 7.500,01 i 18.000 (MARGE(3)) i entre 18.000,01 i 30.000 (MARGE(4)).

El model permet, no obstant, calcular les probabilitats a partir de l'expressió:

$$P_i = [e^{\beta_j X_i} / (1 + e^{\beta_j X_i})]$$

Així, pot determinar-se, per exemple, que el cap d'una explotació arrossera (CONREU(1)=1), amb fills petits (FILLP(1)=1), amb un percentatge d'ingressos provinents de fonts alternatives a la seva activitat laboral entre el 50 i el 74,99% dels ingressos familiars totals (INGEXT(3)=1), un marge brut entre 3.000 i 7.500 euros (MARGE(2)=1) i que externalitza les tasques mecanitzades (MAQEXT(1)=1) presenta un logaritme de probabilitats de 0,475 ($4,083 + 1,528 + 2,278 - 4,920 - 3,884 + 1,390 = 0,475$) i, en conseqüència, la seva probabilitat d'adoptar un comportament pluriactiu és del 61,65%. Això és:

$$P_i = [e^{0,475} / (1 + e^{0,475})] = 0,6165$$

Un cop coneguda la probabilitat, el model permet pronosticar, també, la participació en ell mercat de treball extern u oferta pluriactiva del productor agrari. Per poder establir el pronòstic és necessari fixar un punt de tall —establirem com valor crític el 0,5—. A partir d'aquí, es pronosticarà l'absència d'un comportament pluriactiu quan la probabilitat estimada presenti un valor inferior al 50% mentre que s'aventurarà la seva existència si la probabilitat supera aquest índex.

6.7.5. Simulació dels efectes de l'EBA —*Everything but Arms Initiative*—.

En aquest apartat, el model descrit és utilitzat per avaluar els efectes que la liberalització comercial d'alguns productes —com l'arròs— entre la UE i LLDCs, (*Everything but Arms Initiative*) pot tenir sobre la probabilitat de participació dels agricultors del Delta de l'Ebre en el mercat de treball extern a la seva explotació agrària. En aquest sentit,

partint d'una simulació inicial, corresponent a una explotació modal (referència per una explotació arrossera (CONREU(1)=1), amb un marge brut entre 7.500,01 i 18.000 euros (MARGE(3)=1), que externalitza el treball mecanitzat (MAQEXT(1)=1), sense càrregues familiars (FILLSP(1)=0) i amb considerables fonts addicionals d'ingressos (entre el 25 i 49,99%, INGREXT(2)=1)) s'observa una probabilitat de participació del 47,17%. A partir d'aquesta situació s'examina l'efecte d'una reducció de preus al voltant d'un 30% (efecte previsible de l'aplicació de l'EBA). L'estimació confirma que aquesta disminució d'ingressos agraris augmenta la probabilitat de participació en més d'un 75% (passem de 47,17% a 82,86%)²⁵.

La mateixa simulació s'aplica, ara, a una segona explotació que difereix de la primera en el nivell de dimensió econòmica. Aquest cop volen testar l'efecte de l'EBA sobre la probabilitat de participació del productor directe d'una explotació arrossera que té, com a mínim, una dimensió econòmica equivalent a la renda referència (18.384,48 euros). La probabilitat inicial és, en aquest supòsit, del 6,74%. L'impacte de l'EBA augmenta la probabilitat al 47,17%.

Observem, doncs, que, previsiblement, la iniciativa d'eliminar barreres aranzelàries tindrà un impacte significatiu sobre la probabilitat de participació. En aquest context, la viabilitat del camp deltaic passa, forçosament, per la recerca d'activitats addicionals i la potenciació d'alternatives de desenvolupament rural. En altres paraules, l'anàlisi suggereix que les autoritats haurien de corregir aquests efectes (o al menys part d'ells) concentrant inversions en programes generadors d'ocupacions externes i/o compensant la pèrdua de renda amb nous ajuts directes —és més, desafortunadament, l'efecte podria agreujar-se si s'eliminen total o parcialment la quantia dels ajuts²⁶—.

6.7.6. Capacitat de predicció i bondat de l'ajustament del model.

Com hem avançat, el model de regressió logística calcula la probabilitat de participació de tots els individus de la mostra *i*, en funció dels valors cercats, els classificarà (o no) com actius pluriactius. Comprovar la bondat de l'ajustament implica analitzar quan

²⁵ L'efecte de la caiguda de preus porta a treballar amb un marge brut inferior (MARGE(2)=1) i, en conseqüència, s'observa un efecte positiu sobre la probabilitat.

probables són els resultats mostrals a partir del model ajustat. Un instrument per avaluar-la consisteix en comparar les prediccions del model amb les dades mostrals observades, a tal efecte s'acostuma a emprar l'anomenada taula de classificació (taula 13) i algunes mesures derivades de la seva composició. En aquest sentit, el percentatge d'individus correctament classificats (diagonal de la taula 13) serà un dels principals indicadors. L'assignació s'ha establert —per defecte— a partir d'un punt de tall de 0,50 (probabilitat del 50%). Segons aquest llindar, la capacitat predictiva del nostre model de participació en el mercat de treball extern és del 91% (això és, la proporció d'individus correctament classificats —o taxa d'encerts— és del 91%). D'aquests, la proporció dels que no participen en el mercat extern i no són classificats com pluriactius —especificitat— és del 83,33% i la concordància entre els comportaments alternants predits i els observats —sensibilitat— és, fins i tot, quelcom major, el 94,60%.

La resta de mesures d'eficàcia predictiva situen en un 5,40% la proporció d'individus als que el model pronosticava un comportament no pluriactiu però que adoptaren, en canvi, una activitat externa remunerada —taxa de falsos negatius— i en un 16,67% el rati dels que el model pronosticava un comportament pluriactiu però l'observació mostral fixava en l'explotació agrària —taxa de falsos positius—.

Taula 13. De classificació entre casos predits i observats.

		PRONOSTICAT	
		No pluriactiu	Si pluriactiu
OBSERVAT	No pluriactiu	80 (83,33%)	16 (16,67%)
	Si pluriactiu	11 (5,40%)	192 (94,60%)
Percentatge Correcte		global	91,00%

Font: Elaboració pròpia.

²⁶ Cal observar que, en tots els casos, les probabilitats han estat calculades considerant el manteniment del nivell actuals d'ajuts.

Per últim, i encara que la interpretació d'aquests resultats —en especial, la taxa d'encerts—, sembla conduir a afirmar que el model gaudeix d'una alta eficàcia predictiva, cal comprovar fins quin punt són bones aquestes taxes de classificació. Per contrastar-ho s'acostuma a recórrer a la comprovació de la significació estadística de la taxa global d'encerts. En aquest sentit, partint del test de Huberty (Luque Martínez, 2000, 451) es pot comprovar que la taxa d'encerts del model és significativament més gran que el nombre esperat de casos correctament classificats degut a l'atzar (e), utilitzant l'estadístic Z^* :

$$e = [1/299(96^2 + 203^2) = 168,64]$$

$$Z^* = [(212 - 168,64) \sqrt{299}] / [\sqrt{168,64 (299 - 168,64)}] = 12,05$$

el resultat del qual condueix a rebutjar la hipòtesis nul·la (per un nivell de significació del 5%) de que els casos correctament classificats pel model no difereixen des esperats només per efecte de l'atzar.

El programa *SPSS* permet obtenir, també, una imatge addicional sobre l'eficàcia predictiva del model mitjançant un histograma de probabilitats estimades. Aquest representa, sobre un eix de coordenades, el casos agrupats en funció de la seva probabilitat estimada (eix d'abscisses). Si el model estimat distingeix encertadament ambdós grups estudiats —pluriactius i no pluriactius—, els primers (s) deurien d'estar a la dreta de punt de tall —per defecte (0,5)— mentre que els altres deurien situar-se a l'esquerra. En el gràfic 3 es pot apreciar com els casos estimats pel model (adoptar un comportament pluriactiu o no fer-ho) es concentren en els extrems, confirmant, també, l'eficàcia predictiva.

la hipòtesi nul·la de si els coeficients de les variables explicatives del model, en conjunt, són estadísticament diferents de zero, confirma aquesta circumstància, als nivells de significació habituals (l'estadístic presenta un valor de 244,729 amb 12 graus de llibertat i un nivell 0,000 de significació).

6.7.7. Sumari i comparació amb altres estudis empírics.

L'objectiu d'aquest apartat era determinar les variables amb més influx sobre la probabilitat de participació en el mercat de treball extern dels agricultors deltaics. De manera general, la modelització evidencia que el marge brut, els ingressos familiars extern —excepte els derivats de l'activitat productiva del cap—, l'existència de càrregues familiars, els tipus de conreu i l'externalització de les tasques mecanitzades explicarien, en l'àrea deltaica, l'existència d'una oferta (significativa) de treball exterior del cap d'explotació. Mentre que l'edat, la formació acadèmica, les expectatives de relleu generacional —aproximades per l'existència de fills dedicats a activitats agràries—, els ajuts familiars i la contractació de treball assalariat no foren trobades significativament rellevants²⁷. Els resultats reforcen, doncs, la hipòtesi de que elevats nivells de marge brut i d'ingressos no agraris redueixen, sensiblement, la probabilitat de participació en el mercat de treball extern, apuntant, també, que l'existència de fills en edat escolar —*proxi* de càrregues familiars—, l'especialització en conreus no intensius en mà d'obra —com ara l'arròs— i l'externalització de les tasques mecanitzades fan més probable aquesta participació. Contràriament, els valors assolits en els estadístics associats a l'edat i l'educació refusen la presumpció de l'efecte dels cicle vital i suggereixen, quan menys pel que fa a la nostra mostra, que l'ingrés marginal de l'educació acadèmica és igual per les activitats agràries i no agràries. En funció dels resultats abastats, tampoc, sembla que les expectatives de continuïtat de l'explotació —aproximades pels fills dedicats al camp— actuïn com element determinant. Respecte als ajuts familiars i la contractació de mà d'obra assalariada, l'assignació dels temps de l'operador es mostra, també, relativament independent. Pensem, en aquest sentit, que la manca de significació d'aquests *inputs* pot ésser resultat de la forta mecanització assolida en el conreu de l'arròs —conreu, d'altra

²⁷ No obstant, aquesta rellevància no implica que no existeixi una relació entre aquestes variables i l'oferta de treball extern —de fet, els coeficients dels paràmetres mantenen, en general, els signes esperats— sinó que les variables seleccionades expliquen de forma més òptima la variable dependent. A més, en alguns casos, la distribució mostral no ha permès que el model pogués, forçosament, diferenciar la seva influència. Tal és el cas, per exemple, de l'educació que assoleix un percentatge mostral envers els nivells mínims de formació del 82,3% mentre que el percentatge en els nivells superiors només aplega el 3,33% de les observacions.

banda, majoritari en el nostre àmbit d'estudi—, suggerint, a més, que l'externalització de les tasques mecanitzades pot ser el principal substitut del treball agrícola de l'operador directe (el que evidencia, de retruc, l'escassa tasca mecanitzada en mans dels ajuts familiars).

Els resultats de l'anàlisi empíric estan, no obstant, en la línia de la literatura existent i confirmen, en general, la hipòtesi plantejada. La concordància amb altres treballs és palès en la major part de les variables seleccionades. Així, per exemple, entre els estudis que consideren empíricament les característiques productives i les condicions dels mercats agraris, la probabilitat de que la participació sigui afectada pel marge brut és coincident amb els resultats assolits en els treballs de Furtan, Van Kooten i Thompson (1982), López (1984), Lass i Gempesaw (1992), Benjamin et. al. (1994) ó Mishra i Goodwin (1997). La influència de l'especialització en conreus extensius o intensius és, també, estadísticament rellevant en Lass i Gempesaw (1992), Benjamin et. al. (1994), Kimi i Lee (1996), Mishra i Goodwin (1997). Respecte a l'externalització de tasques mecanitzades no coneixem cap estudi, que estimi la probabilitat de participació en el mercat de treball extern, on s'hagi incorporat els seu tractament empíric.

Les característiques i composició de les variables familiars són determinants en molts dels treballs estudiats. La rellevància de les càrregues familiars és concordant amb els resultats de Huffman (1982), Kimi i Lee (1996) o Goodwin i Holt (2002), per exemple. La major part d'autors trobem, no obstant, que la seva influència només és significativa sobre l'oferta de treball extern femení, aquest és el cas, per exemple, de Lass i Gempesaw (1992), Benjamin et. al. (1994) ó Mishra i Goodwin (1997). En canvi, en Abdulai i Delgado (1999) aquesta qüestió no és, en cap cas, estadísticament significativa. Respecte als ingressos derivats d'inversions o del treball d'altres membres de la família trobem concordància amb Summer (1982), López (1984), Lass i Gempesaw (1992), Abdulai i Delgado (1999) o Goodwin i Holt (2002).

Pel que fa a les variables que no han estat estadísticament significatives, els resultats són força discordants envers l'edat i la formació acadèmica. Ambdós aspectes són rellevants, per exemple, en Huffman (1980), Summer (1982), Huffman i Lange (1989), Lass i Gempesaw (1992), Benjamin et. al. (1994), Abdulai i Delgado (1999) ó Goodwin i Holt (2002), entre d'altres. Respecte a la resta de variables que en el nostre treball no

resultaren estadísticament rellevants (expectatives de relleu generacional, ajuts familiars i contractació de treball assalariat), les dues primeres no han estat observades en els estudis emprats²⁸, la tercera si ho estat. No obstant, els nostres resultats no es corresponen amb les conclusions dels pocs estudis empírics que consideren aquesta qüestió, com és el cas, per exemple, de López (1984) ó Benjamin et. al. (1994).

Malgrat les discrepàncies esmentades pensem que, en general, els resultats assolits proporcionen força indicis sobre la conducta i naturalesa, del comportament pluriactiu, en altres paraules, sobre les respostes dels operadors agraris, del Delta de l'Ebre, davant determinats canvis econòmics, familiars i/o agraris. Aquestes referències són, al nostre entendre, necessàries per poder determinar l'empremta dels canvis sobre el benestar i l'entorn de les famílies, que viuen, avui, en aquest àmbit rural. Els usos de la modelització econòmica són, en aquest sentit, força nombrosos. Fins i tot, tal volta, permeten delinear algunes orientacions envers la política agrària més escaient, ja que, probablement, en els pròxims anys, l'avaluació i el paper del les polítiques, esdevindrà fonamental si és pretén minimitzar la dimensió dels possibles efectes no desitjats. La política agrària té, doncs, la responsabilitat de debatre i investigar, en cada entorn concret, el paper i/o necessitat d'aquesta força flexible de treball agrícola que podria conforma la pluriactivitat. En definitiva, caldria esbrinar si el cost de l'ajustament —en càrrega de temps, benestar familiar i/o qualitat i conservació del medi rural— és menor (o no) que la sortida completa de l'agricultura i, en funció dels resultats, adreçar els esforços a l'extensió (o no) d'aquesta estructura productiva.

Arribats fins aquí, no volem acabar sense precisar alguns dels límits d'aquesta vessant de l'estudi. La principal restricció que ens trobarem, fou d'ordre pràctic, i es refereix a la disponibilitat de dades més precises que permetessin l'estimació d'un model més complet. Però la recollida d'informació no sempre va poder garantir els objectius desitjats i, en molts casos, fou difícil aconseguir informació fidel de determinats aspectes. Les majors dificultats estigueren en la recerca de les dades econòmiques (com nivell material d'ingressos) o en la precisió del temps de treball (hores reals dedicades a cada activitat).

²⁸ La consideració dels ajuts familiars s'inclou, però, implícitament en els estudis que prenen com unitat d'anàlisi la família —aproximada per l'estudi de l'assignació de temps del marit i la muller—. La major part d'aquest anàlisi conclouent la interdependència de les decisions de treball entre el marit i la muller i, en aquest sentit, destaquen la reducció del treball extern femení quan el marit augmenta la seva oferta de treball fora de l'explotació (Huffan i Lange (1989); Lass i Gempeaw (1992); Kimi i Lee (1994) ó Abdulai i Delgado (1999), entre d'altres). En canvi no es troba aquesta relació en Mishra i Goodwin (1997).

Això ens forçà a adaptar els objectius a la informació disponible i assumir una menor precisió en els aspectes esmentats. Per exemple, hagués estat interessant disposar d'una diferenciació entre treball en l'explotació, tipus i quantitat de treball exterior i temps d'oci tant del cap com dels altres membres de la família. Aquesta dissociació podia haver explicat, per exemple, si alguns caps d'explotació mantenien la terra a costa de renunciar a hores d'oci personal i/o familiar. Un altre rastre atraient podria haver vingut de la desagregació dels ingressos familiars per perceptors. Aquest recull hagués pogut proporcionar informació, de per exemple, si el recurs o treball dominant era el del cònjuge agricultor o si, contràriament, aquest sobreviuria mercè als ingressos de l'altre cònjuge. Malgrat tot, els indicis observats són prou significatius i, en conseqüència, l'assaig d'un model de desenvolupament, en el Delta, no hauria de temptar els aspectes aquí plantejats.

6.8. Consideracions finals.

La distribució del treball familiar, tal i com es materialitza en la major part d'explotacions deltaïques, conforma un model individual d'explotació i ens obliga, en principi, a anteposar la pluriactivitat dels caps a les altres formes de pluriactivitat. En funció d'aquesta realitat, al llarg d'aquest capítol, hem centrat l'estudi en aquelles explotacions familiars on el titular-cap d'explotació realitzava altres activitats productives, a més, de la directa en l'explotació. Hem intentat esbrinar l'extensió d'aquesta pràctica, l'organització de les explotacions i la identificació de les circumstàncies que faciliten o afavoreixen la seva adopció, i hem deixat, per aquest epígraf final, el compendi dels aspectes fonamentals i la introducció d'algunes consideracions associades a aquest específic estat d'activitat.

En el Delta, són ja poques les famílies que viuen només de l'agricultura (aproximadament el 15%), normalment, els fills o els cònjuges exerceixen activitats externes i les explotacions són organitzades, gairebé íntegrament, pel cap d'explotació, que a més, freqüentment, exerceix, també, alguna activitat addicional. La dimensió mitja és insuficient (més del 70% de les explotacions assoleixen menys de 6 UDEs). L'ingrés extern és, en molts casos, el pilar de l'economia familiar (més del 50% dels caps tenen una activitat externa principal i ascendeixen, a gairebé el 60%, els que reben ingressos d'altres fonts familiars). La dimensió econòmica de les explotacions és, en general,

insuficient i la dualitat estructural una realitat ferma²⁹. A més, l'afecció per la terra i el sistema d'herència³⁰ no contribueixen, tampoc, a millorar l'escàs dimensionament de les explotacions.

La teoria econòmica manté que els agricultors, neutrals al risc, distribuïran el seu treball entre l'activitat agrària en l'explotació i les oportunitats externes fins que els ingressos esperats d'ambdues activitats s'igualin. Segons aquesta hipòtesi, la pràctica pluriactiva seria resultat d'un procés d'adaptació microeconòmica que conduiria, si es produïssin pressions o incompatibilitats, a desatendre l'agricultura. La teoria suggereix, també, l'adopció de la pluriactivitat respon, bàsicament, a variables econòmiques encara que s'observen altres factors —com les característiques individuals, familiars i de l'explotació— influenciant les decisions de participació en el mercat de treball extern (en els cas del Delta, es revelen significatives el volum d'ingressos agraris, l'existència de fills petits, l'existència d'altres rendes familiars, l'especialització arrossera i les possibilitats d'extenalitzar les tasques mecanitzades). No obstant, malgrat aquests condicionats, és evident que, en funció del tipus d'habitat i desenvolupament territorial encetat, la pluriactivitat adoptarà diferent configuració.

En el Delta, es distingeixen, en principi, tres tipus de pluriactius. La classificació no té, necessàriament, relació, amb el sector on s'exerceix l'activitat externa sinó amb les característiques que implica la seva pràctica (taula 14 - annex 7.b.3):

1. **Pluriactivitat de subsistència o tipus 1.** Acull un considerable nombre de caps d'explotació —gairebé el 30%— que han de multiplicar la seva activitat laboral per l'estricta necessitat de sobreviure. La seva explotació sol tenir menys de 7.500 euros de marge brut —en més del 90% del casos—, l'edat mitja és alta —més del 90% tenen més de 50 anys—, un estimable nombre —més del 90%— fa més de 20 anys que van iniciar la doble activitat. També, són, els que presenten major índex de temporalitat en la seva activitat externa. A més, en general, la pràctica de la pluriactivitat no ha estat una opció lliure i, en molts casos, el tipus d'ocupació externa desenvolupada ha restat —per edat i qualificació— l'única alternativa

²⁹ No existeixen, pràcticament, explotacions no pluriactives d'escassa dimensió econòmica i, en els casos que s'observen, contempen circumstàncies especial —edat avançada i manca de relleu generacional—. De la mateixa forma, existeixen explotacions pluriactives de dimensió considerable encara que, normalment, es concentren en les de petites dimensions.

³⁰ A la mort del cap, és habitual que l'explotació s'escindeixi en tantes parts com fills existents.

assolible —la majoria adopten treballs de bracers ens altres explotacions—. Són explotacions, actualment, en regressió,³¹ la seva estructura és difícilment reproduïble i no s'intueixen expectatives de continuïtat (quasi no hi ha joves en aquestes condicions i, a més, la immigració els està desplaçant).

2. **Pluriactivitat professional o tipus 2.** Aquest grup (que representa al voltant del 15% dels pluriactius) el conformen, normalment, els agricultors relacionats amb tasques de mecanització o tecnificació d'explotacions. Normalment, combinen, satisfactòriament, el treball en la seva explotació amb l'activitat externa. En la vessant exterior, han arribat a consolidar veritables empreses de serveis que busquen l'explotació i rendibilitat de les seves inversions. Valoren, conjuntament, el seu treball i el seu capital i, només, els ofereixen si la relació salarial els és favorable. La majoria desenvolupen explotacions viables, modernitzades, professionals i, dintre de la mitjana observada en el sector, poc envellides o, quant menys, amb relleu generacional garantit. Vàrem iniciar la pluriactivitat, voluntàriament, al percebre un ingrés agrari insuficient, gairebé el 40% fa menys de 10 anys que va començar la doble activitat i la seva reproducció —a curt i mig termini— sembla estable. S'inscriuen, clarament, com una de les alternatives de diversificació defensada en els nous paràmetres comunitaris.

3. **Pluriactivitat patrimonial o tipus 3.** Curiosament, el Delta, aplega, també, un percentatge important d'explotacions —més del 55%— que mantenen l'activitat agrària per motius sentimentals o patrimonials. Això és, entre les motius observats per conservar l'activitat agrària es concentren el manteniment del patrimoni familiar o l'acumulació de capital. Aquest interès acull, normalment, a professionals lliberals, autònoms o treballadors fixes de la construcció, indústria o els serveis. En realitat, estem davant d'un conjunt de professionals d'altres sectors que cuiden la terra. El seu objectiu no és, necessàriament, maximitzar la rendibilitat de l'explotació, ja que el seu treball extern els brinda els ingressos suficients per cobrir les necessitats familiars, sinó conservar-la. Això és, contempen la seva activitat econòmica en l'agricultura com una mera reproducció de l'explotació. El seu objectiu és cobrir costos i continuar l'activitat, fins i tot, de vegades, dediquen part del seu ingressos

³¹ Els pagesos no volen, normalment, que els seu fills es dediquen a la terra. Insisteixen en allunyar-los de l'explotació, i amb ella, de la precarietat en la que es veuen submergits.

externs a modernitzar i tecnificar l'explotació —encara que aquest extrem respon més a l'objectiu d'adaptar els requeriments de treball a la seva activitat externa, que a gaudir d'una major productivitat futura—. Molts —més del 40%— han assumit l'activitat agrària recentment, amb posterioritat a l'activitat externa i normalment, per raó de matrimoni o herència (esdevenen, doncs, un mecanisme d'entrada al sector).

Considerem, a més, que, probablement, la pluriactivitat tipus 1 ha facilitat la integració dels agricultors d'edat madura i la tipus 2 la dels, comparativament, més joves. La causa fonamental que els ha portat a adoptar una activitat addicional ha estat el deteriorament de les rendes agràries i la dificultat, subseqüent, de reproduir econòmicament les seves explotacions —predomini dels factors expulsió enfront dels de reclam—. Ambdós han estat, a més, funcionals al sistema, proporcionant el treball que demanden la resta d'explotacions i han aturat l'abandonament de les explotacions o, fins i tot, del territori. En conseqüència, la seva contribució en la conservació de l'espai pot valorar-se positivament. La diferència entre ambdós pluriactivitats resta, sobretot, en el nivell de precarietat associada a cada tipus —molt agreujada en els tipus 1—. Respecte aquests últims, a més, no creiem que la pluriactivitat pugui acceptar-se com a via de solució. La situació de les famílies és difícil, ja que, l'escassetat de rendes agràries i la precarietat externa els força, al sobretreball i a la inestabilitat; de fet, molts d'aquests pluriactius haurien abandonat l'activitat si el sistema no agrari els hagués donat cabuda. En canvi els pluriactius tipus 2 han estat capaços d'assolir nivells d'estabilitat i renda acceptables i, en aquest sentit, més aviat representen un incipient model de reproducció, basat en una nova organització de les explotacions. Per la seva banda, els pluriactius tipus 3 no intenten, necessàriament, equilibrar unes rendes baixes. Normalment, l'explotació té una importància marginal respecte a l'organització social i econòmica de la família i, a més, tenen molt clar que, si no cobreixen costos, abandonaran l'activitat. La seva edat mitjana apunta, clarament, al manteniment d'aquesta mena d'organització i, en aquest sentit, fins i tot, ens atrevim a afirmar que el seu sosteniment resta més un obstacle que una contribució positiva al desenvolupament de l'activitat.³²

Malgrat les idees enunciades, establir una hipòtesi clara d'evolució no és fàcil. D'una banda, de la informació recollida és percep, clarament, que més del 20% dels agricultors

³² Si bé el seu abandonament no significaria, necessàriament, un alliberament de terres, moltes podrien continuar retingudes per motius patrimonials o expectatives de revalorització —a les zones costaneres o al voltant de l'Encanyissada, per exemple, el preu mitjà per hectàrea és força més alt que a la resta de l'espai—.

majors de 50 anys preveuen que els seus fills abandonaran el sector i, molts dels actuals pluriactius (més del 45%) i no pluriactius (més del 30%) esperen una continuïtat alternat (probablement del tipus 3). No obstant, segons les nostres estimacions, les perspectives obertes envers el conreu de l'arròs, probablement, imposin una degradació de rendes i reportin un considerable increment de la pluriactivitat (especialment de la del tipus 1, ja que l'evolució prevista, podria comportar un augment de la precarietat dels actius amb dedicació exclusiva més febles i un canvi de règim d'alguns dels classificats dintre del tipus 2, invertint la tendència regressiva apuntada) i també, l'abandonament de les explotacions. En aquest context ningú dubta, de la funcionalitat de la pluriactivitat com un possible element de consolidació regional però, no creiem, que el tipus de pluriactivitat projectat (tipus 1) pugui ésser una bona solució per les famílies agricultores. A més, és interessant recordar, que les limitacions són importants—la manca de formació, la no continuïtat i l'envelliment són un fre a l'adopció de nous enginys de desenvolupament— i qüestionen el seu paper integrador si no s'arbitren, alhora, vectors de reclam econòmic i social .

Conclusions

La conceptualització de la pluriactivitat no és una tasca senzilla, només cal revisar alguns estudis per comprovar que diferents formes organitzatives han estat considerades com objecte d'anàlisi. En realitat, l'heterogeneïtat de sistemes agraris dificulta qualsevol intent de tipificació i força una concepció ampla que englobaria, en principi, totes aquelles situacions en les que la família agrícola (o en el seu cas, el productor directe) no obté la totalitat dels seus ingressos de la producció agrària ni tampoc dedica a aquesta tots els recursos. Més enllà d'aquesta diversitat, la comprensió del fenomen exigeix, no obstant, escometre la qüestió des d'una perspectiva més específica, basada, sobretot, en l'organització de les explotacions, el paper aglutinador (o no) de la unitat familiar i el tipus d'estructura i desenvolupament contextualitzat en cada espai. De la identificació i conjunció d'aquests camps resulten diverses concepcions, més vinculades a l'individu o a la família, al criteri de temps o d'ingressos, però sense un plantejament unànim que advoqui en favor d'una u altra accepció.

Tampoc hi ha acord sobre el paper que desenvolupa, aquesta fórmula organitzativa, en l'estructuració dels espais agrícoles. Sovint, s'ha mostrat com un dels camins de mudança de l'agricultura i, en aquest sentit, ha estat identificada com una migració ocupacional, alternativa i pal·liativa de l'èxode residencial. En altres enfocaments ha estat vista com una fórmula de transició entre dues etapes del desenvolupament agrari, marginal i culpable de l'ajornament eficient del sector.

Entre les necessitats que empenyen la seva adopció, s'han argüït, fonamentalment, la subsistència econòmica, la millora del nivell de vida, el manteniment del patrimoni familiar, l'acumulació de capital o l'afecció pel camp. No obstant, empíricament, no sempre ha estat fàcil distingir les diferents opcions. De fet, les respostes de les explotacions, les seves línies de canvi o adaptació han variat en funció del context, i per derivació, el perfil pluriactiu s'ha modelat com a resultat de circumstàncies tan diferents com, per exemple, els condicionaments productius, la tipologia de l'economia regional o la formació i qualificació dels agricultors. En conseqüència, qualsevol valoració del fenomen demana, prèviament, un traç de l'espai i això significa començar remetent les

especials característiques de l'àrea, el desenvolupament socioeconòmic assolit i la facció estructural consolidada

En aquest sentit, en el cas del Delta de l'Ebre, la diagnosi que es perfila és la d'un àrea geològica i ambiental de singular vàlua. Les característiques del seu estrat sedimentari conformen uns sòls, essencialment, salins que marquen una orientació arrossera dominant (el 65% de la superfície total és zona d'arrossars), substancial, no obstant, per la conservació de l'ecosistema que la sustenta. Malauradament, s'enregistra —respecte a la mitjana catalana— un relatiu endarreriment econòmic i social. Destaca l'estancament demogràfic, l'envelliment de la població, un migrat nivell de formació, una taxa d'activitat reduïda, una renda *per càpita* per sota la mitjana i una estructura productiva marcada pel predomini de sector primari i la construcció, amb un teixit industrial poc tecnificat i un sector serveis basat en el comerç al detall i el serveis personals. En aquest context, l'agricultura ocupa, encara, una estimable importància econòmica i social. El sector concentra gairebé el 75% de la superfície i més d'un 15% de la població ocupada (Catalunya presenta, en aquests índexs, el 34% i 2,98%, respectivament). Les explotacions són, fonamentalment, familiars (encara que els requeriments de treball són coberts, majoritàriament, pel productor directe i és freqüent la desvinculació de l'explotació de la resta de membres de la família) i la terra és explotada en règim de propietat (més del 90% de les explotacions)¹.

Les línies de desenvolupament estructural han estat marcades (segons es desprèn de les dades censals) per l'especialització arrossera del paisatge, la desaparició d'un significatiu nombre d'explotacions de petita dimensió (més d'un 35% en vint anys), la pèrdua de pes del treball familiar en benefici de l'assalariat (el primer passar de representar el 80,18% de les UTAs totals a només concentrar el 65,99%), el manteniment de la pluriactivitat i l'expansió, d'un sector de famílies, que basen la seva supervivència en els fluxos monetaris transferits de l'estat (que augmenta gairebé en 10 punts). L'ajust s'ha produït, bàsicament, de forma espontània. La incidència de les polítiques estructurals ha estat poc exitosa. De fet, els desencadenants del procés no han estat derivats, exclusivament, de la pèrdua de rendibilitat i competitivitat sinó que, també, s'ha acusat la influència de factors que no són conseqüència directa de l'economia de les explotacions, com el progressiu envelliment dels actius i la seva dificultat per canviar d'activitat, les noves directrius

¹ No obstant, hem observat que, en les explotacions més grans, l'ampliació de la base territorial és coberta, fonamentalment, via parceria o altres sistemes menys regulats però quasi mai per adquisició de nova propietat. La pèrdua de superfície conreada en règim de propietat —s'ha passat del 72,89% a 54,46%— és una prova, en aquest sentit.

socials, les possibilitats (sobretot pels més joves) d'accedir a una assalarització regular en un altre sector d'activitat, l'afectació per la terra o l'interès patrimonial. A més, s'han observat dinàmiques canviants en funció del conreu dominant de l'explotació. En els conreus d'horta, per exemple, es percep que els principals problemes, als que s'enfronta l'activitat, són l'envelliment i la manca de relleu generacional. Ambdós tenen molt a veure amb la precarietat social (més que en l'econòmica) en la que s'emmarca la professió. Això és, aquesta orientació no presenta, gairebé, cap avantatge comparatiu respecte els altres sectors (inestabilitat de rendes, extenses franges horàries, dependència climàtica, etc.) i els propis agricultors inciten al seus fills a sortir del sector, ens atreviríem a dir, fins i tot, que es propicien negligents mecanismes de selecció, en altres paraules, hem pogut observar que, sovint, les famílies reserven els fills menys qualificats (des del punt de vista de la formació assolida) per continuar en l'activitat agrícola i, a més, aquests somien, molts cops, amb un treball reglat en un altre sector (camioner, cambrer, paleta, etc.) amb les conseqüents repercussions en termes de gestió, decisió i innovació, que aquesta percepció pot arribar a implicar. D'altra banda, els quantiosos requeriments de treball exigit durant el cicle productiu, tampoc, faciliten la continuïtat a temps parcial. De fet, la progressiva pèrdua d'explotacions i superfície és una prova, en aquest sentit gens menyspreable. Segons les dades del Institut d'Estadística de Catalunya, en aproximadament vint anys, han desaparegut, gairebé el 70% de les explotacions d'horta i el 60% de la superfície. En els conreus d'arròs i cítrics, en canvi, s'adverteix un comportament força diferent. En el primer cas, s'han perdut, aproximadament, el 25% de les explotacions alhora que s'ha guanyat el 20% de la superfície. En el segon, el nombre d'explotacions ha augmentat més d'un 50% i la superfície s'ha duplicat. És evident, en ambdós casos, que l'estacionalitat dels règims i la possibilitat d'externalitzar tasques han facilitat la continuïtat (normalment, a temps parcial) de l'activitat (el gran nombre de pluriactius que apleguen ambdues orientacions pot aduir-se com a exemple²)

Malgrat les dades contextualitzades, la necessitat d'afrontar un millor dimensionament sembla pendent. Una mirada panoràmica mostra, per exemple, que en termes comparatius —amb Catalunya—, les explotacions tenen, de mitjana, menor dimensió física i econòmica, el que contribueix a explicar que, a nivell agregat, la renda bruta per explotació resti només el 67,28% de la mitjana catalana. La configuració estructural és, també, força desigual. Les explotacions de dimensió considerable (>50 has) conformen el

² En el cas de l'arròs, les nostres dades poden constatar aquest extrem (més del 87% de les explotacions amb orientació arrossera dominant eren gestionades per pluriactius). En el cas del cítrics, malauradament, el nombre d'observacions recollides no ens permet inferir resultats, estadísticament, rellevants.

Conclusions.

2% del cens i concentren més del 40% de la SAU. Les petites (<5 has) representen el 70% del cens però no arriben al 15% de la SAU. Les xifres són semblants la vessant econòmica (el 4,5% de les explotacions —les majors de 40 UDEs— absorbeixen gairebé el 50% del marge brut mentre que el 70,35% —les de menys de 6 UDEs— es reparteixen, només, el 15,25%) i situen en la marginalitat (des del punt de la seva aportació al valor de la producció final) a la major part d'explotacions. Aquests indicadors amaguen, també, un univers heterogeni. En efecte, en l'espai, s'articulen explotacions viables amb altres que es mantenen, només, com una via complementària d'ingressos d'uns productors que basen la seva existència en els fluxos monetaris que reben de l'estat (pensions o subsidis) o en els ingressos derivats d'una activitat externa. Si fixem la viabilitat en el nivell que marca la renda de referència (definida en la llei de modernització de les explotacions agràries, en el període de referència, en 18.384,48 euros) menys del 15% de les explotacions serien viables (la major part, gestionades per actius no pluriactius —gairebé el 85%—), a Catalunya l'índex arriba gairebé al 25%. A més, és important denotar que, en gairebé el 45% del casos, les explotacions assoleixen aquest llindar gràcies als ajuts contemplats en les regulacions comunitàries, el que constata la debilitat i dependència en la que es troben un gran nombre d'explotacions, fins i tot, el teixit d'explotacions, tècnicament capaç de remunerar el factor treball per sobre de la renda de referència. La resta d'explotacions es debaten entre la marginalitat i el suport de les rendes externes. De fet, les nostres dades mostrals, evidencien que les activitats no agrícoles i les transferències socials s'han convertit en la principal font d'ingressos de bona part de les famílies agràries (la xifra ascendeix, almenys, a un 75%) i permet concloure que, en general, l'economia familiar depèn en major mida d'aquest tipus d'ingressos que de la renda generada en les explotacions³.

Sintetitzada ja la singularitat de l'espai i emplaçada la importància de la pluriactivitat ens resta, ara, ordenar i articular les consideracions assolides envers el seu estat.

En primer lloc, és important accentuar —segons les nostres dades i marc conceptual— la seva elevada incidència. Això és, en el Delta, les explotacions pluriactives, es a dir, aquelles en les que el productor directe té una activitat principal⁴ fora de la seva explotació agrària, arriben gairebé al 60%. La resta estan en mans de jubilats (15,54%) i

³ No obstant, deixant a banda la incidència dels aspectes socials, hi ha que dir, que el tipus d'estructura i de conreu dominant (petites explotacions i orientació arrossera) no deixa, des del punt de vista econòmic, moltes més opcions.

⁴ Entenem que l'activitat és principal si proporciona més del 50% dels ingressos laborals del cap.

actius no pluriactius (27,12%). Entre els que tenen una activitat externa principal, les ocupacions es distribueixen un 41,86% en el sector primari (predominant, de mitja, els que treballen de bracers en altres explotacions —més del 50%—⁵), els serveis (27,59%), la indústria (16,26%) i la construcció (14,29%). La informació disponible mostra, també, que les explotacions amb menor dimensió, orientació extensiva i fills petits són les que més incidència revelen. I, comparativament, els caps entre 35 i 50 anys, els que més la practiquen. En termes productius, s'observa més recurs a l'externalització de tasques i, en conseqüència, les explotacions resten, en general, menys mecanitzades i menys modernitzades. No obstant, malgrat les dades al·ludides, és possible que, aquests darrers extrems responguin més a l'orientació i estructura productiva dominant entre els pluriactius (conreu d'arròs i petita dimensió) que a l'adopció de l'estat pluriactiu d'activitat. De fet, no hem pogut intuir (en els casos que fou possible la comparació) gaire diferència respecte als no pluriactius de dimensió i orientació similar. Tampoc hem trobat evidències de que la pluriactivitat hagi contribuït a alterar, significativament, el paisatge agrari del Delta (a excepció d'algunes zones d'horta que han acabat reconvertides en explotacions de cítrics o d'oliveres).

En funció de les característiques que presenten les explotacions pluriactives ha estat possible aproximar-ne tres tipus: Explotacions pluriactives de subsistència o tipus 1, explotacions pluriactives professionals o tipus 2 i explotacions pluriactives patrimonials o tipus 3. Les primeres (que apleguen gairebé el 30% dels casos estudiats), concentren les estructures més petites, els agricultors d'edat més avançada, els menys qualificats i amb els treballs externs més precaris. Són agricultors forçats a la diversificació i, en conseqüència, precisen d'ambdós activitats per assolir el volum d'ingressos necessari per la reproducció familiar. Pels seus trets podien inscriure's en la concepció i paràmetres que marcaven les hipòtesis clàssiques (vid. capítol 2). El segon tipus (al voltant d'un 15%) compren les explotacions més tecnificades, amb caps més professionals i una organització estable de la seva doble activitat (el que no vol dir, que eludeixen, necessàriament, l'ampliació de l'explotació). Conformen un grup de pluriactius moderns, adaptats als nous paràmetres econòmics i amb una línia de reproducció consolidada. El tercer tipus (més del 55% dels casos estudiats) aplega, fonamentalment, les explotacions gestionades per professionals d'altres sectors, en realitat, no són més que titulars d'explotacions que mantenen la terra per motius, essencialment, sentimentals o

⁵ L'accés a l'ingrés extern està força correlacionat amb el desenvolupament de l'entorn rural i, en aquest sentit, el nombre relativament important de pluriactius que desenvolupen la seva segona activitat dintre de l'agricultura s'explicaria, en gran part, per les escasses possibilitats d'ocupació externa no agrària que, durant anys, s'han donat en aquestes terres del sud.

patrimonials. En conseqüència, l'ingrés de l'explotació té, normalment, un caràcter marginal respecte l'economia familiar i, per tant, en cas de pressions externes, podrien, fàcilment, prescindir de l'activitat agrària. El seu origen és relativament recent (molts són fills d'agricultor que no volen deixar la terra, almenys, mentre puguin cobrir costos) i, per tant, no es pot concloure res envers la seva estabilitat. No obstant, la gran quantitat d'actius existents i la seva edat mitjana, podrien apuntar (si les condicions econòmiques no canvien) el manteniment de l'estructura actual⁶.

Des de la perspectiva evolutiva (segons les dades censals), en poc més de 10 anys, la pluriactivitat ha augmentat (lleugerament) el seu pes dintre de l'espai. No obstant, seguint la dinàmica general del sector, el nombre d'explotacions pluriactives comptabilitzades s'ha reduït més d'un 21%. Es difícil establir una hipòtesi clara i precisa, però la presència d'una pèrdua inferior a l'experimentada en el conjunt regional (sobre el 33%) o en el grup no pluriactiu (s'han perdut més del 40% de les explotacions no pluriactives) podria indicar, des d'un punt de vista teòric, que estem davant d'una estratègia de resistència a l'abandonament de l'activitat, i en aquest sentit, la seva permanència podria interpretar-se com un obstacle, un fre a la millor dimensionalitat del sector⁷. No obstant, tenim dubtes de que això hagi d'interpretar-se, avui, en aquest sentit. Això és, tenint en compte els diversos factors i tendències comentades (famílies cada cop menys subordinades a les exigències de l'explotació, alhora que independents de l'activitat agrària, escàs atractiu per la professió, envelliment dels actius i progressiva expansió d'explotacions desactivades) cabria preguntar-se si les explotacions pluriactives no constitueixen, en realitat, una via pal·liativa de l'abandonament, jugant, en aquest sentit, un paper positiu, vertebrador o catalitzador de possibles estratègies paisatgístiques (estètiques, recreatives, turístiques i ambientals⁸).

Respecte a les dinàmiques generadores de la doble o múltiple activitat, la complexitat i diversitat de situacions observades, permet intuir diferents factors desencadenats. Una aproximació teòrica al problema formula l'assignació del temps de l'agricultor, entre les diferents activitats, en base a la maximització d'una funció d'utilitat establerta en funció

⁶ El canvi de ritme en la formació i el gran desenvolupament de les comunicacions han facilitat, en els darrers anys, l'accés al mercat de treball extern i han estat un factor determinant de l'expansió d'aquest tipus de pluriactius.

⁷ Cal dir, però, que no vàrem advertir l'existència de dificultats per ampliar la base territorial de les explotacions, sinó més aviat manca d'agricultors disposats a fer-ho.

⁸ Varis autors (Fassola i Ruiz 1997 i Ibáñez et al., 1999) han insistit en les importants externalitats mediambientals dels arrossars.

de les necessitats de consum i d'oci i, subjecta, a dues restriccions —una pressupostària i una altra temporal—. La versió més corrent, d'aquesta modelització, assumeix un decrement del valor del producte marginal del treball agrari (suposadament, variable segons l'estructura i organització de l'explotació) i la possibilitat d'una oferta externa (més o menys consolidada en funció de la importància dels corresponents mercats locals) disponible a un salari fix (normalment mudable en competència amb l'edat i el nivell de qualificació professional). En aquestes anàlisis, el vector de participació externa serà resultat de les necessitats familiars i de la remuneració esperada en cadascuna de les activitats. Nosaltres vàrem adoptar aquest enfocament per estimar els factors que podien incidir en les decisions de treball extern dels agricultors deltaics. No obstant, som conscients de que aquesta estimació (que parteix de l'explotació alhora d'assignar el recurs treball) no pot recollir totes les conductes existents, però, pensem que, en general, proveeix d'informació interessant sobre el comportament dels operadors agraris i, en aquest sentit, permet inferir la direcció i intensitat que tindria (sobre la pluriactivitat), per exemple, un canvi en els preus o en les polítiques agràries. Els resultats assolits en la nostra estimació permeten afirmar que la probabilitat d'adoptar un comportament pluriactiu és relativament sensible a les variacions del marge brut de l'explotació, al pes del altres ingressos familiars (exclòs el treball del productor directe), a l'existència de fills en edat escolar, a les facilitats d'externalitzar tasques mecanitzades i a l'adopció de una orientació arrossera dominant⁹.

Respecte les perspectives de futur, la interpretació dels resultats, en el particular context de desprotecció política que s'aproxima, és força desconcertant. Tot sembla indicar que, en els propers anys, l'agricultura sofrirà canvis, s'avança cap a una disminució dels llindars de garantia i l'obertura sense, gairebé, restriccions del mercat d'arròs comunitari als països menys desenvolupats —EBA—. Aquesta situació, probablement, incrementarà la incertesa i el risc, reduirà els marges de rendibilitat i limitarà el nombre d'explotacions viables. En absència d'ajuts, aquest procés podria donar lloc a dos escenaris (no necessàriament excloents):

1. Un primer escenari dibuixaria una reestructuració radical de la dimensió de les explotacions. Això és, la reducció de preus iniciaria un procés reajustant on les unitats agrícoles de menor dimensió experimentarien una forta reducció en favor de

⁹ Algunes de les variables analitzades —nivell de formació, edat del productor, existència d'ajuts familiars, contractació d'assalariats, o tenir fills dedicats a l'activitat— no foren trobades significatives. No obstant, els coeficients assolits suporten, en general, les hipòtesis plantejades

les més grans. En aquest context, el resultat de la nostra modelització suggereixen una extensió considerable de la pluriactivitat. Possiblement, adquiriria un caràcter global.

2. Un segon escenari d'abandonament productiu. En aquest marc, la reducció de preus generaria un procés de desagrarització, de tal magnitud, que no podria ésser compensat ni per l'extensió de la pluriactivitat.

L'execució d'un o l'altre escenari estarà en funció de la pèrdua de marge associada a la baixada de preus i de les iniciatives endògenes que puguin consolidar-se (aprofitament de nínxols de producció ecològica, producció de qualitat, concentració de l'oferta, activitats rurals —turisme, artesanía, etc.—). No obstant, l'adaptació d'aquesta mena d'iniciatives no sembla una tasca fàcil. Les produccions ecològiques o de qualitat i les activitats rurals depenen exclusivament del mercat i de l'aplicació d'estratègies i de polítiques enèrgiques i, l'envelliment existent i la manca de relleu generacional, no són, precisament, factors, en aquest sentit, dinamitzadors. En definitiva, les perspectives no són encoratjadores. S'imposa superar la concepció, estrictament, sectorial per implementar una visió multidimensional (d'identitat territorial) que incorpori possibles beneficis socials (externalitats positives) i aglutini els diferents interessos. En aquesta visió, el reconeixement dels valors agroambientals dels arrossars adquireix un protagonisme singular. En altres paraules, la validació del caràcter ambiental dels arrossars obliga a considerar, conjuntament, amb els objectius clàssics (produccions competitives i adequada remuneració dels productors) els objectius vinculats a la producció mediambiental, subordinant-los o condicionant-los a la importància que la societat reconegui en els segons. El debat de fons —més enllà de la preocupació pel sector— és la garantia de conservació d'un espai (que, a més, pot actuar com eina catalitzadora d'altres iniciatives rurals). No obstant, reconeixement que la consolidació, precipitada, de qualsevol compensació suposaria no només una millora de rendes pels col·lectius més precaris sinó que, també, proporcionaria uns còmodes ingressos a un nombre considerable de titulars que ja no estan en l'activitat per raons productives sinó per interès patrimonial i, en conseqüència, fomentaria o consolidaria l'existència de titulars desactivats. Per evitar excessos, és necessari calibrar, correctament, el cost de la tasca ambiental i implantar una cultura avaluadora envers els objectius assolits (es pretén pagar per "fer coses" no "per posseir béns"). En definitiva, no es tracta de fomentar una activitat

sinó de conjuminar les intervencions en favor d'un procés global que permeti garantir la conservació de l'espai.

En aquest complex procés, on ha de compatibilitzar-se la renovació —sense precedents— d'un sector —fins ara bastant protegit— i la necessitat social i ambiental de continuar l'activitat, la pluriactivitat sembla dibuixar-se, al menys a curt termini, com un instrument necessari per abrigar la viabilitat del conreu i la sostenibilitat del territori.

La posada en marxa d'aquestes aspectes —renovació sectorial, valoració ambiental i identitat territorial— obre noves vies d'investigació, moltes encaminades a esbrinar les possibilitats de desenvolupament del Delta. Entre els aspectes a estudiar estarien, per exemple:

1. El disseny i avaluació dels possibles tipus d'intervenció i compensació que millor retribuirien l'externalitat ambiental.
2. L'estudi d'iniciatives endògenes de desenvolupament territorial.

Annexes

Annex 1

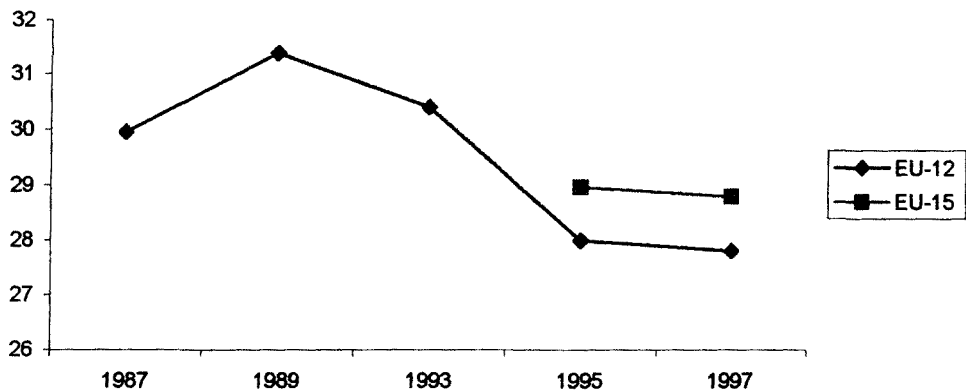
**Unió Europea. Pluriactivitat i marc financer
2000-2006.**

	1987	1989	1993	1995	1997
ALEMANYA					
Nombre total d'efectius x 1000	690,00	626,00	582,30	547,50	505,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	296,70	282,33	261,10	247,00	227,25
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	43,00	45,10	44,83	45,11	45,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	38,30	39,10	39,30	39,40	39,26
AUSTRIA					
Nombre total d'efectius x 1000				203,20	192,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000				80,70	72,96
% d'efectius amb altra activitat lucrativa				39,71	38,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal				33,60	33,68
BÈLGICA					
Nombre total d'efectius x 1000	92,00	83,00	74,60	68,90	66,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	29,99	27,89	13,80	10,40	10,56
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	32,60	33,60	18,49	15,09	16,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	29,60	31,40	15,90	12,70	12,62
DINAMARCA					
Nombre total d'efectius x 1000	85,00	80,00	72,00	67,00	63,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	27,88	26,56	21,30	21,40	21,42
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	32,80	33,20	29,58	31,94	34,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	10,30	11,40	22,90	24,40	24,33
ESPANYA					
Nombre total d'efectius x 1000	1.601,00	1.239,00	1.178,60	1.054,60	989,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	473,90	432,41	407,10	294,20	276,92
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	29,60	34,90	34,54	27,89	28,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	23,20	28,50	29,60	23,30	23,30
FINLANDIA					
Nombre total d'efectius x 1000				99,90	87,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000				50,40	43,50
% d'efectius amb altra activitat lucrativa				50,45	50,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal				23,40	23,32
FRANÇA					
Nombre total d'efectius x 1000	921,00	908,00	784,70	717,10	661,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	291,96	217,92	190,00	176,80	165,25
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	31,70	24,00	24,21	24,65	25,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	11,80	14,80	14,30	14,20	14,23
GRÈCIA					
Nombre total d'efectius x 1000	953,00	847,00	814,50	795,80	813,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	304,96	220,22	241,80	203,80	219,51
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	32,00	26,00	29,68	25,60	27,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	26,90	20,90	24,30	21,40	21,36
HOLANDA					
Nombre total d'efectius x 1000	129,00	119,00	116,50	103,30	104,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	30,44	26,95	28,26	25,10	21,84
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	23,60	22,65	24,25	24,29	21,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	15,50	17,50	18,30	18,00	18,00

	1987	1989	1993	1995	1997
IRLANDA					
Nombre total d'efectius x 1000	210,00	165,00	154,30	148,50	143,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	76,65	43,23	51,10	50,00	47,19
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	36,50	26,20	33,11	33,67	33,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	26,00	20,50	19,20	19,90	19,93
ITALIA					
Nombre total d'efectius x 1000	2.750,00	2.574,00	2.369,70	2.422,90	2.215,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	657,25	782,50	634,60	608,40	531,60
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	23,90	30,40	26,77	25,11	24,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	20,50	27,90	23,10	23,50	23,51
LUXEMBURG					
Nombre total d'efectius x 1000	4,00	4,00	3,04	2,70	2,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	0,75	0,74	0,51	0,40	0,34
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	18,80	18,40	16,77	14,81	17,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	14,40	13,90	12,10	12,40	11,11
PORTUGAL					
Nombre total d'efectius x 1000	619,00	569,00	471,00	433,50	400,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	236,46	207,69	163,44	143,20	132,00
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	38,20	36,50	34,70	33,03	33,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	31,80	32,30	31,50	29,90	29,87
REGNE UNIT					
Nombre total d'efectius x 1000	220,00	200,00	201,20	197,40	199,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	52,58	59,20	61,90	56,00	59,70
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	23,90	29,60	30,76	28,36	30,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	13,90	17,30	21,20	18,90	18,94
SUECIA					
Nombre total d'efectius x 1000				81,10	82,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000				44,10	47,56
% d'efectius amb altra activitat lucrativa				54,37	58,00
% efectius amb altra activitat lucrativa principal				36,10	36,12
UE-12					
Nombre total d'efectius x 1000	8.274,00	7.414,00	6.822,20	6.559,20	6.160,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000	2.479,52	2.327,63	2.074,91	1.836,70	1.713,58
% d'efectius amb altra activitat lucrativa	29,96	31,40	30,41	28,00	27,81
% efectius amb altra activitat lucrativa principal	23,00	26,11	25,00	23,52	23,53
UE-15					
Nombre total d'efectius x 1000				6.943,40	6.521,00
Nombre efectius amb altra activitat lucrativa x 1000				2.011,90	1.877,60
% d'efectius amb altra activitat lucrativa				28,97	28,79
% efectius amb altra activitat lucrativa principal				23,96	23,97

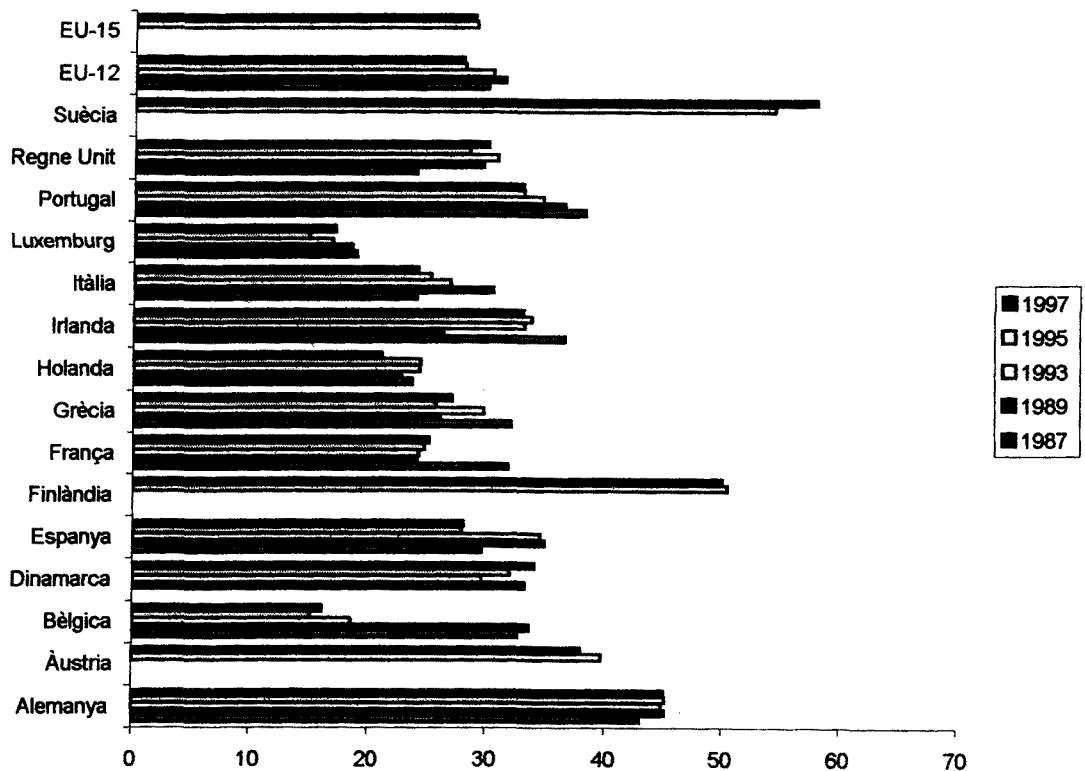
Font: Comisión Europea (2000, 2001a); Eurostat. Elaboració pròpia.

Gràfic 1. Empresaris agraris amb una altra activitat lucrativa (en percentatge). U.E. 1987-1997.

Font: Comisión Europea (2000; 2001a); Eurostat. Elaboració pròpia.

Gràfic 2. Empresaris agraris amb una altra activitat lucrativa (en percentatge). Distribució per Estats membres

Font: Comisión Europea (2000; 2001a); Eurostat. Elaboració pròpia.

	1987	1989	1993	1995	1997
ALEMANYA					
Nombre total d'efectius x 1000	690,00	626,00	582,30	547,50	505,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	328,00	320,00	298,00	287,00	274,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	47,54	51,12	51,18	52,42	54,26
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	24,60	27,10	26,30	26,90	27,60
AUSTRIA					
Nombre total d'efectius x 1000				203,20	192,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%				92,00	86,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%				45,28	44,79
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa				42,40	42,41
BÈLGICA					
Nombre total d'efectius x 1000	92,00	83,00	74,60	68,90	66,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	26,00	25,00	23,00	22,00	21,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	28,26	30,12	30,83	31,93	31,82
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	3,90	6,90	47,80	59,50	53,42
DINAMARCA					
Nombre total d'efectius x 1000	85,00	80,00	72,00	67,00	63,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	24,90	31,00	21,00	22,00	22,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	29,29	38,75	29,17	32,84	34,92
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	57,40	49,70	52,70	61,10	61,20
ESpanya					
Nombre total d'efectius x 1000	1.601,00	1.239,00	1.178,60	1.054,60	989,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	975,00	790,00	760,00	657,00	614,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	60,90	63,76	64,48	62,30	62,08
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	57,40	49,70	52,70	61,10	61,20
FINLANDIA					
Nombre total d'efectius x 1000				99,90	87,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%				33,00	25,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%				33,03	28,74
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa				29,00	20,88
FRANÇA					
Nombre total d'efectius x 1000	921,00	908,00	784,70	717,10	661,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	256,00	309,00	277,00	259,00	237,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	27,79	34,03	35,30	36,12	35,85
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	55,50	55,20	58,50	59,20	58,56
GRÈCIA					
Nombre total d'efectius x 1000	953,00	847,00	814,50	795,80	813,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	659,00	511,00	532,00	526,00	559,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	69,15	60,33	65,32	66,10	68,76
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	56,50	62,80	60,30	65,40	65,44
HOLANDA					
Nombre total d'efectius x 1000	129,00	119,00	116,50	103,30	104,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	15,00	18,00	18,00	18,00	19,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	11,63	15,13	15,45	17,42	18,27
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	22,10	15,13	35,20	41,80	49,26

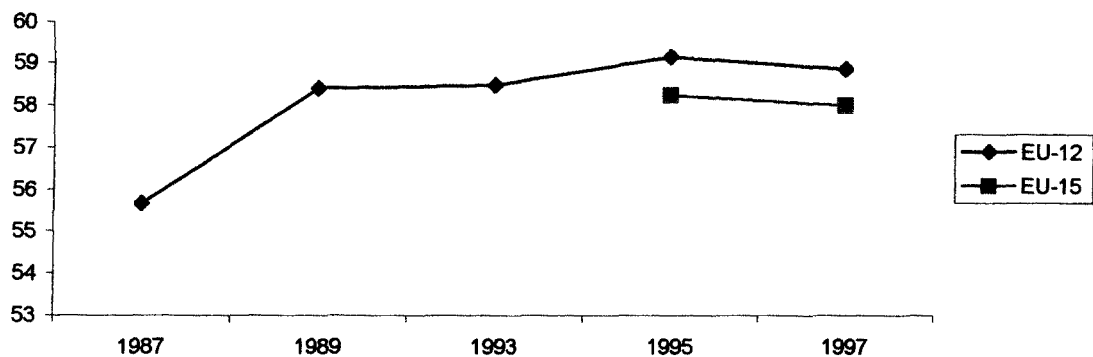
Font: Comisión Europea (2000; 2001a); Eurostat. Elaboració pròpia.

¹ El terme *jornada completa* inclou a aquelles persones amb una dedicació a l' explotació igual o superior a una unitat de treball anual —UTA— (2.200 hores de treball).

² Informació no disponible.

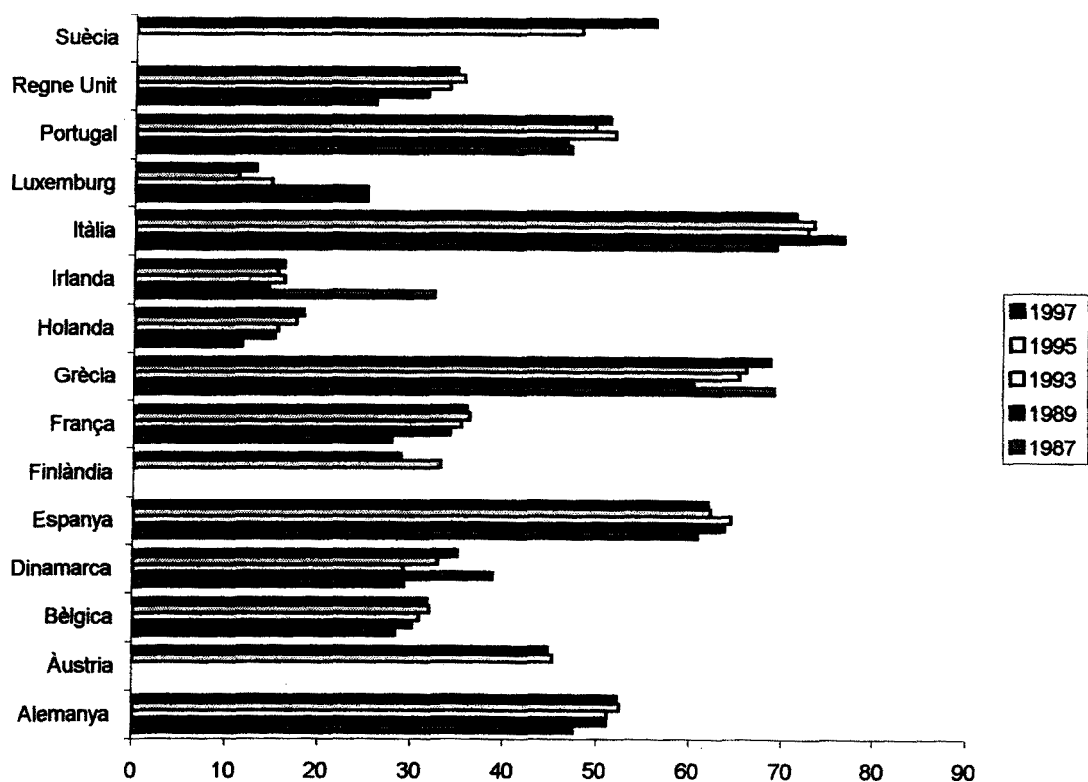
	1987	1989	1993	1995	1997
IRLANDA					
Nombre total d'efectius x 1000	210,00	165,00	154,30	148,50	143,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	68,00	24,00	25,00	23,00	23,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	32,38	14,55	16,20	15,49	16,08
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	24,50	34,30	44,70	47,40	24,86
ITALIA					
Nombre total d'efectius x 1000	2.750,00	2.574,00	2.369,70	2.422,90	2.215,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	1.907,00	1.975,00	1.724,00	1.781,00	1.582,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	69,35	76,73	72,75	73,51	71,42
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	68,50	63,90	67,20	68,40	70,00
LUXEMBURG					
Nombre total d'efectius x 1000	4,00	4,00	3,04	2,70	2,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	1,00	1,00	0,45	0,30	0,26
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	25,00	25,00	14,80	11,11	13,00
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	45,60	38,10	46,30	45,10	61,53
PORTUGAL					
Nombre total d'efectius x 1000	619,00	569,00	471,00	433,50	400,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	291,00	265,00	244,00	215,00	205,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	47,01	46,57	51,80	49,60	51,25
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	36,10	35,70	43,60	43,70	48,78
REGNE UNIT					
Nombre total d'efectius x 1000	220,00	200,00	201,20	197,40	199,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	57,00	63,00	68,00	70,00	69,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	25,91	31,50	33,80	35,46	34,67
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	48,10	41,90	39,60	45,70	40,37
SUECIA					
Nombre total d'efectius x 1000				81,10	82,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%				39,00	46,00
% d'efectius amb dedicació parcial <50%				48,09	56,10
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa				30,50	28,52
UE-12					
Nombre total d'efectius x 1000	8.274,00	7.414,00	6.822,44	6.559,20	6.160,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%	4.607,90	4.332,00	3.990,45	3.880,30	3.625,26
% d'efectius amb dedicació parcial <50%	55,69	58,43	58,49	59,16	58,85
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa	57,10	55,30	60,70	60,80	61,36
UE-15					
Nombre total de efectius x 1000				6.943,40	6.521,00
Nombre d'efectius amb dedicació <50%				4.044,30	3.782,26
% d'efectius amb dedicació parcial <50%				58,25	58,00
% efect. ded. <50% sense activitat lucrativa				59,90	60,20

Gràfic 3. Empresaris agraris. Dedicació a l'explotació inferior al 50% del temps de treball (en percentatge). U.E. 197-1997.

Font: Comisión Europea (2000; 200a); Eurostat. Elaboració pròpia.

Gràfic 4. Empresaris agraris amb dedicació inferior al 50% (en percentatge). Distribució per estats membres.

Font: Comisión Europea (2000; 200a); Eurostat. Elaboració pròpia.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2000-2006	% 2000-2006
Política Agrícola Comú, de la qual:	40,92	42,80	43,90	43,77	42,76	41,93	41,66	297,74	46,00%
• Despeses en Mercats ⁴	36,62	38,48	39,57	39,43	38,41	35,57	37,29	267,37	41,38%
• Desenvolupament Rural ⁵	4,30	4,32	4,33	4,34	4,35	4,36	4,37	30,37	4,62%
Accions Estructurals, de les que:	32,00	31,40	30,80	30,20	29,50	29,50	29,10	212,50	32,90%
• Fons Estructurals	29,40	28,80	28,20	27,60	27,00	27,00	26,60	194,60	30,10%
• Fons de Cohesió	2,60	2,60	2,60	2,60	2,50	2,50	2,50	17,90	2,80%
Polítiques Internes	5,90	6,00	6,10	6,20	6,30	6,50	6,60	43,60	6,80%
Accions externes	4,50	4,50	4,50	4,50	4,50	4,60	4,60	31,70	4,90%
Administració	4,50	4,60	4,70	4,80	4,90	5,00	5,10	33,60	5,20%
Reserves	0,90	0,90	0,60	0,40	0,40	0,40	0,40	4,00	0,60%
Ajuts de Preadhesió	3,10	3,10	3,10	3,10	3,10	3,10	3,10	21,70	3,30%
Total Crèdits de Compromís	91,82	93,30	93,70	92,97	91,46	91,03	90,56	644,84	100,00%

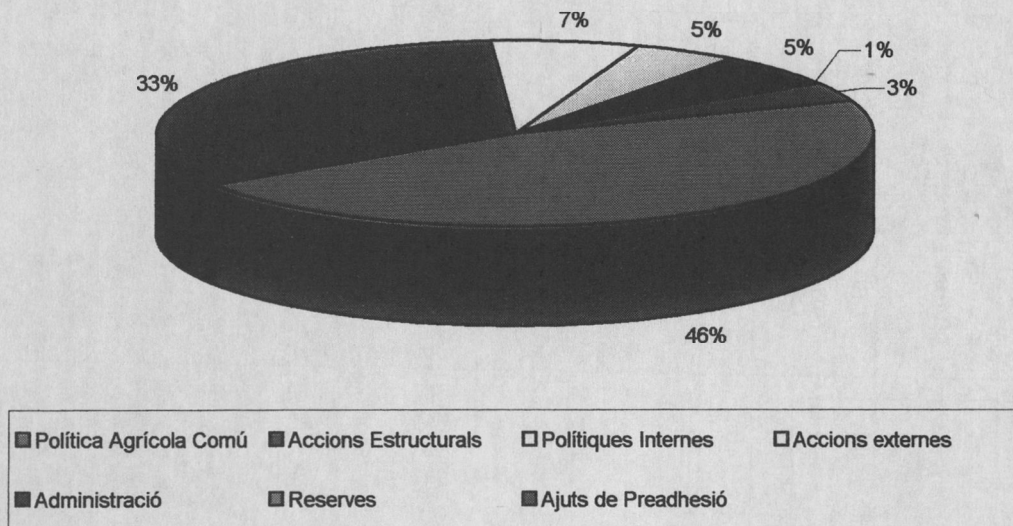
Font: Comisión Europea (1999a; 1999b); Massot (1999b).

³ Pel càlcul dels imports a preus corrents s'aplica un deflactor del 2%.

⁴ Inclou les mesures en els àmbits veterinari i fitosanitari i exclou les mesures d'acompanyament.

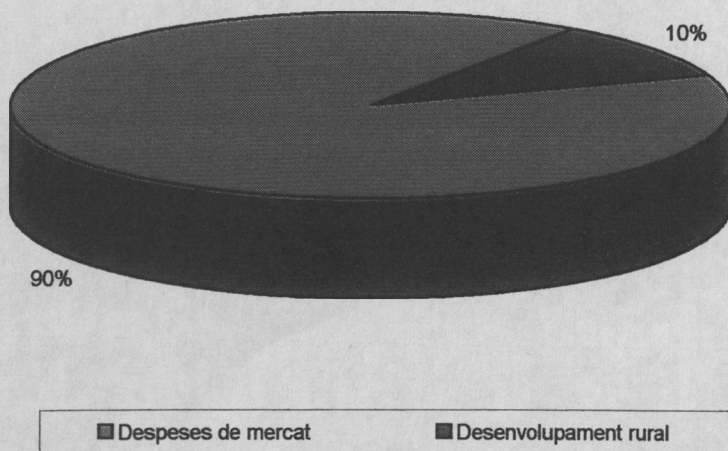
⁵ Inclou les mesures d'acompanyament així com les accions de modernització, adaptació i desenvolupament rural que no pertanyin a programes objectiu 1.

Gràfic 5. Marc financer 2000-2006. Distribució per assignacions (en percentatge).

Font: Comisión Europea (1999a; 1999b); Massot (1999b).

Gràfic 6. Política Agrícola Comú. Marc financer 2000-2006. Distribució per assignacions (en percentatges).

Font: Comisión Europea (1999a; 1999b); Massot (1999b).

Annex 2

Delta de l'Ebre. Estructura socioeconòmica.

Taula 1. Delta de l'Ebre. Evolució de la població. 1991-2001.

Municipi	1991	1996	2001	Variació 1991-2001 (%)	Taxa de creixement anual acumulat 1991-2001 (%)
Aldea, l'	3.558	3.563	3.539	-0,53	-0,53
Ampolla, l'	1.575	1.667	1.893	20,19	2,01
Amposta	15.321	15.900	16.760	9,39	0,93
Camarles	2.868	2.953	2.937	2,40	0,24
Deltebre	10.180	10.157	10.381	1,97	0,19
Sant Carles	10.752	10.828	11.485	6,81	0,68
Sant Jaume	3.429	3.552	3.304	-3,64	-0,36
Delta	47.683	48.620	50.299	5,48	0,54
Catalunya	6.059.494	6.090.040	6.361.365	4,98	0,49

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 3. Delta de l'Ebre. Estructura de la població per edats. 1996.

Edats	Aldea, l'		Ampolla, l'		Amposta		Camarles		Deltebre		Sant Carles		Sant Jaume		Delta		Catalunya	
	Valor absolut	%	Valor absolut	%	Valor absolut	%	Valor absolut	%	Valor absolut	%	Valor absolut	%	Valor absolut	%	Valor absolut	%	Valor absolut	%
0-15	601	16,86	230	13,79	2.648	16,65	496	16,79	1.658	16,32	1.779	16,42	531	15,84	7.943	16,40	16	16
16-29	781	21,91	338	20,27	3.795	23,86	643	21,77	2.377	23,40	2.475	22,85	772	23,03	11.181	23,09	24,13	24,13
30-44	660	18,53	307	18,41	3.256	20,44	584	19,77	1.996	19,65	2.224	20,53	623	18,58	9.650	19,92	21,59	21,59
45-64	862	24,19	452	27,11	3.560	22,38	702	23,77	2.385	23,48	2.527	23,33	820	24,46	11.308	23,35	23,11	23,11
65 i més	659	18,49	340	20,39	2.641	16,61	528	17,88	1.741	17,14	1.823	16,83	606	18,07	8.338	17,22	15,17	15,17

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 2. Delta de l'Ebre. Taxes de creixement natural de població i defuncions anuals 1991-2001. (Taxas per mil habitants).

Municipi	Taxa de naixements	Taxa de defuncions	Taxa de creixement natural
Aldea, l'	5,36	9,32	-3,94
Ampolla, l'	8,98	15,84	-6,86
Amposta	9,36	9,36	0,00
Camarles	6,46	10,89	-4,43
Deltebre	9,82	11,65	-1,83
Sant Carles	10,97	8,01	+2,96
Sant Jaume	6,65	9,68	-3,03
Delta	9,18	9,88	-0,70
Catalunya	9,98	8,71	+1,27

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 4. Delta de l'Ebre. Indicadors d'estructura. 1996.

Municipi	IV ¹	ID ²	IS ³	IR ⁴
l'Aldea, l'	81,76	69,82	86,32	97,52
l'Alpolla, l'	105,91	65,70	79,45	117,59
l'Amposta	72,65	65,21	77,08	75,68
l'Armarçales	76,52	70,20	80,61	92,34
l'Ardebre	74,62	66,97	38,59	69,93
l'Arant Carles	75,02	64,68	78,77	83,39
Sant Jaume	81,45	67,43	85,20	72,46
Delta	76,08	66,26	79,86	79,43
Catalunya	73,30	62,60	79,96	74,77

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

$$IV = \text{índex d'envelliment} = \frac{\text{Població de més de 64 anys}}{\text{Població de menys de 20 anys}} \times 100$$

$$ID = \text{índex de dependència} = \frac{\text{Població de més de 64 anys} + \text{Població de menys de 20 anys}}{\text{Població de 20 a 64 anys}} \times 100$$

$$IS = \text{índex d'estructura} = \frac{\text{Població de 40 a 64 anys}}{\text{Població de 15 a 39 anys}} \times 100$$

$$IR = \text{índex de recanvi} = \frac{\text{Població de 60 a 64 anys}}{\text{Població de 15 a 19 anys}} \times 100$$

Taula 5. Delta de l'Ebre. Nivell d'instrucció (població de 10 anys i més). 1991-1996 (en percentatges).

Municipi	1991				1996			
	Sense titulació	Primer grau	Segon grau	Tercer grau	Sense titulació	Primer grau	Segon grau	Tercer grau
Aldea, l'	32,20	31,90	34,40	1,50	17,20	51,20	29,00	2,60
Ampolla, l'	5,60	52,20	39,10	3,10	7,40	44,80	42,50	5,30
Ampostia	23,80	41,40	31,40	3,40	20,90	41,90	31,50	5,70
Camarles	31,80	36,80	30,00	1,40	29,20	42,70	25,60	2,50
Deltebre	36,80	34,50	27,50	1,20	32,00	33,30	32,40	2,30
Sant Carles	31,60	36,60	28,10	3,70	24,50	40,90	29,20	5,40
Sant Jaume	23,30	49,40	25,60	1,70	26,80	43,20	27,40	2,60
Delta	28,79	38,80	29,79	2,60	24,21	40,78	39,72	4,26
Catalunya	19,10	36,70	37,80	6,40	17,70	35,70	36,60	10,00

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 6. Delta de l'Ebre. Població en relació a l'activitat. Percentatge de la població total (P. T.). 1996.

Taula 6-1. Població activa. Percentatge de la població total.

Municipi	P. T.	Actius	% de P. T.	Ocupats	% de P. T.	Aturats	% de P. T.
Aldea, l'	3.563	1.392	39,07	1.258	35,31	134	3,76
Ampolla, l'	1.667	628	37,67	530	31,79	98	5,88
Amposta	15.900	6.743	42,41	5.679	35,72	1.064	6,69
Camarles	2.953	1.172	39,69	993	33,63	179	6,06
Deltebre	10.157	4.148	40,84	3.188	31,39	960	9,45
Sant Carles	10.028	4.123	41,11	3.586	35,76	537	5,36
Sant Jaume	3.352	1.443	43,05	1.168	34,84	275	8,20
Delta	47.620	19.649	41,26	16.402	34,44	3.247	6,82
Catalunya	6.090.040	2.731.672	44,85	2.204.652	36,20	527.020	8,65

Taula 6-2. Població inactiva. Percentatge de la població total.

Municipi	Inactius	% de P. T.	Pensionistes	% de P. T.	Incapacitats	% de P. T.	Estudiants	% de P. T.
Aldea, l'	2.153	60,43	758	21,27	24	0,67	693	19,45
Ampolla, l'	1.030	61,79	384	23,04	14	0,84	290	17,40
Amposta	9.065	57,01	2.773	17,44	172	1,08	3.125	19,65
Camarles	1.769	59,91	596	20,18	32	1,08	543	18,39
Deltebre	5.975	58,83	1.903	18,74	179	1,76	1.805	17,77
Sant Carles	6.661	66,42	2.112	21,06	64	0,64	2.163	21,57
Sant Jaume	1.871	55,82	678	20,23	47	1,40	574	17,12
Delta	28.524	59,90	9.204	19,33	532	1,12	9.193	19,30
Catalunya	3.333.876	54,74	1.117.142	18,34	67.714	1,11	1.238.080	20,33

Municipi	Feines llar	% de P. T.	Altres	% de P. T.	Servei militar	% de P. T.
Aldea, l'	557	15,63	121	3,40	18	0,51
Ampolla, l'	287	17,22	55	3,30	9	0,54
Amposta	2.417	15,20	578	3,64	92	0,58
Camarles	491	16,63	107	3,62	12	0,41
Deltebre	1.687	16,61	401	3,95	34	0,33
Sant Carles	1.984	19,78	338	3,37	44	0,44
Sant Jaume	474	14,14	98	2,92	38	1,13
Delta	7.897	16,58	1.698	3,57	247	0,52
Catalunya	692215	11,37	218.725	3,59	24.492	0,40

Municipi	P.T.	Actius	% s/Delta	Ocupats	% s/Delta	Acurats	% s/Delta
Aldea, l'	3.563	1.392	2,92	1.258	2,64	134	0,28
Ampolla, l'	1.667	628	1,32	530	1,11	98	0,21
Amposta	15.900	6.743	14,16	5.679	11,93	1.064	2,23
Camarles	2.953	1.172	2,46	993	2,09	179	0,38
Deltebre	10.157	4.148	8,71	3.188	6,69	960	2,02
Sant Carles	10.028	4.123	8,66	3.586	7,53	537	1,13
Sant Jaume	3.352	1.443	3,03	1.168	2,45	275	0,58
Delta	47.620	19.649	41,26	16.402	34,44	3.247	6,82
Delta/Catalunya (%)	0,78	0,72		0,74		0,62	

7-2. Població inactiva. Percentatge sobre el Delta de l'Ebre i Catalunya.

Municipi	Inactius	% s/Delta	Pensionistes	% s/Delta	Incapacitats	% s/Delta	Estudiants	% s/Delta
Aldea, l'	2.153	4,52	758	1,59	24	0,05	693	1,46
Ampolla, l'	1.030	2,16	384	0,81	14	0,03	290	0,61
Amposta	9.065	19,04	2.773	5,82	172	0,36	3.125	6,56
Camarles	1.769	3,71	596	1,25	32	0,07	543	1,14
Deltebre	5.975	12,55	1.903	4,00	179	0,38	1.805	3,79
Sant Carles	6.661	13,99	2.112	4,44	64	0,13	2.163	4,54
Sant Jaume	1.871	3,93	678	1,42	47	0,10	574	1,21
Delta	28.524	59,90	9.204	19,33	532	1,12	9.193	19,30
Delta/Catalunya (%)	0,86		0,82		0,79		0,74	

Municipi	Feines llar	% s/Delta	Altres	% s/Delta	Servei militar	% s/Delta
Aldea, l'	557	1,17	121	0,25	18	0,04
Ampolla, l'	287	0,60	55	0,12	9	0,02
Amposta	2.417	5,08	578	1,21	92	0,19
Camarles	491	1,03	107	0,22	12	0,03
Deltebre	1.687	3,54	401	0,84	34	0,07
Sant Carles	1.984	4,17	338	0,71	44	0,09
Sant Jaume	474	1,00	98	0,21	38	0,08
Delta	7.897	16,58	1.698	3,57	247	0,52
Delta/Catalunya (%)	1,14		0,78		1,01	

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 8. Delta de l'Ebre. Població activa, ocupada i aturada. Taxa d'activitat, taxa d'ocupació i taxa d'atur. 1991-1996.

Taula 8-1. Població activa, ocupada i aturada. Taxa d'activitat, ocupació i atur. 1991.

Municipi	P.P.A. ⁵	Actius	Ocupats	Aturats	T.P.P.A. ⁶	T. ACT. ⁷	T.O. ⁸	T. Atur ⁹
Aldea, l'	2.881	1.403	1.293	110	80,97	48,70	92,16	7,84
Ampolla, l'	1.300	604	528	76	82,54	46,46	87,42	12,58
Amposta	12.166	6.179	5.476	703	79,41	50,79	88,62	11,38
Camarles	2.293	1.075	1.003	72	79,95	46,88	93,30	6,70
Deltebre	8.079	3.865	3.255	610	79,36	47,84	84,22	15,78
Sant Carles	8.606	4.028	3.627	401	80,04	46,80	90,04	9,96
Sant Jaume	2.734	1.368	1.197	171	79,73	50,04	87,50	12,50
Delta	38.059	18.522	16.379	2.143	79,82	48,67	88,43	11,57
Catalunya	4.878.415	2.628.387	2.255.430	372.957	80,51	53,88	85,81	14,19

Taula 8-2. Delta de l'Ebre. Població activa, ocupada i aturada. Taxa d'activitat, d'ocupació i atur. 1996.

Municipi	P.P.A. ¹	Actius	Ocupats	Aturats	T.P.P.A. ²	T. ACT. ³	T.O. ⁴	T. Atur ⁵
Aldea, l'	2.962	1.392	1.258	134	83,13	47,00	90,37	9,63
Ampolla, l'	1.437	628	530	98	86,20	43,70	84,39	15,61
Amposta	13.252	6.743	5.679	1.064	83,35	50,88	84,22	15,78
Camarles	2.467	1.172	993	179	83,54	47,51	84,73	15,27
Deltebre	8.499	4.148	3.188	960	83,62	48,81	76,86	23,14
Sant Carles	9.049	4.123	3.586	537	83,57	45,56	86,98	13,02
Sant Jaume	2.821	1.443	1.168	275	79,42	51,15	80,94	19,06
Delta	40.487	19.649	16.402	3.247	83,27	48,53	83,47	16,53
Catalunya	5.115.879	2.731.672	2.204.652	527.020	84,00	53,40	80,71	19,29

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració Pròpia.

5. P.P.A.: Població potencialment activa = població de més de 16 anys.
6. T.P.P.A.: Taxa de població potencialment activa = (població potencialment activa/població total)*100.
7. T.ACT.: Taxa d'activitat = (actius/P.P.A.)*100.
8. T.O.: Taxa d'ocupació = (ocupats/actius)*100.
9. T. ATUR.: Taxa d'atur = (aturats/actius)*100.

Taula 9-1. Població activa, ocupada i aturada per sexes. 1991.

Municipi	P.P.A	P.P.A. Homes	P.P.A. Dones	Actius Homes	Actius Dones	Ocupats Homes	Ocupats Dones
Aldea, l'	2.881	1.408	1.473	1.403	441	910	383
Ampolla, l'	1.300	635	665	604	177	379	149
Amposta	12.166	5.944	6.222	6.179	1.994	3.861	1.615
Camarles	2.293	1.137	1.156	1.075	261	767	236
Deltebre	8.079	4.020	4.059	3.865	1.092	2.407	848
Sant Carles	8.606	4.247	4.359	4.028	1.071	2.730	897
Sant Jaume	2.734	1.372	1.362	1.368	399	867	330
Delta	38.059	18.763	19.296	18.522	5.435	11.921	4.458

Taula 9-2. Població activa, ocupada i aturada per sexes. 1996.

Municipi	P.P.A	P.P.A. Homes	P.P.A. Dones	Actius Homes	Actius Dones	Ocupats Homes	Ocupats Dones
Aldea, l'	2.962	1.481	1.481	1.392	433	867	391
Ampolla, l'	1.437	707	730	628	208	363	167
Amposta	13.252	6.497	6.755	6.743	2.405	3.850	1.829
Camarles	2.467	1.231	1.236	1.172	370	718	275
Deltebre	8.499	4.263	4.236	4.148	1.332	2.290	898
Sant Carles	9.049	4.454	4.595	4.123	1.271	2.587	999
Sant Jaume	2.821	1.425	1.396	1.443	496	817	351
Delta	40.487	20.058	20.429	19.649	6.515	11.492	4.910

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 10. Delta de l'Ebre. Taxa d'activitat, ocupació i atur per sexes. 1991-1996.

Taula 10-1. Taxa d'activitat, d'ocupació i atur per sexes. 1991.

	Aldea, l'	Ampolla, l'	Ampostia	Camarles	Deltebre	Sant Carles	Sant Jaume	Delta	Catalunya
Taxa d'activitat	48,69	46,46	50,78	46,88	47,84	46,8	50,03	48,66	53,88
Homes	66,19	67,24	70,4	71,59	68,98	69,62	70,62	69,74	70,09
Dones	29,93	26,61	32,04	22,57	26,9	24,56	29,29	28,16	38,80
Taxa d'ocupació	92,15	87,41	88,62	93,3	84,21	90,04	87,5	88,42	85,81
Homes	94,59	88,75	92,25	94,22	86,8	92,32	89,47	91,09	89,64
Dones	86,84	84,18	80,99	90,42	77,75	83,75	82,7	82,02	79,37
Taxa d'atur	7,85	12,59	11,38	6,7	15,79	9,96	12,5	11,58	14,19
Homes	5,4	11,25	7,75	5,78	13,2	7,68	10,53	8,91	10,36
Dones	13,15	15,82	19,01	9,58	22,25	16,25	17,3	17,98	20,63

Taula 10-2. Taxa d'activitat, d'ocupació i atur per sexes. 1996.

	Aldea, l'	Ampolla, l'	Ampostia	Camarles	Deltebre	Sant Carles	Sant Jaume	Delta	Catalunya
Taxa d'activitat	46,99	43,70	50,88	47,5	48,8	45,56	51,15	48,53	53,40
Homes	58,54	60,68	66,76	65,15	66,05	64,03	66,45	65,48	66,41
Dones	26,4	28,49	35,6	29,93	31,44	27,66	35,53	31,89	41,21
Taxa d'ocupació	90,37	84,39	84,22	84,72	76,85	86,97	80,94	83,47	80,71
Homes	90,4	86,43	88,75	89,52	81,32	90,7	86,27	87,49	84,84
Dones	90,3	80,29	76,04	74,32	67,41	78,59	70,76	75,36	74,47
Taxa d'atur	9,63	15,61	15,78	15,28	23,15	13,03	19,06	16,53	19,29
Homes	9,6	13,57	11,25	10,48	18,68	9,3	13,73	12,51	15,16
Dones	9,7	19,71	23,96	25,68	32,59	21,41	29,24	24,64	25,53

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Municipi	Any 1996	Any 1997	Any 1998	Any 1999	Any 2000	Any 2001	Variació 1996-2001	
							absoluta	%
Idea, l'	164	167	95	75	65	62	-102	-62,20
mpolla, l'	72	69	41	45	46	48	-24	-33,33
mposta	659	602	432	351	288	298	-361	-54,78
marçles	134	127	93	58	60	52	-82	-61,19
Deltebre	746	689	467	390	378	354	-392	-52,55
Sant Carles	348	334	259	217	196	170	-178	-51,15
Sant Jaume	123	120	85	77	77	70	-53	-43,09
elta	2.246	2.108	1.472	1.213	1.110	1.054	-1.192	-53,07
Catalunya	297.171	268.304	229.239	189.237	170.606	167.776	-129.395	-43,54

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia

Taula 12. Delta de l'Ebre. Atur registrat per edats i sexe. Any 2001.

Taula 12-1. Atur registrat per edats i sexe. Valors absoluts.

	Aldea, l'	Ampolla, l'	Ampostia	Camarles	Deltebre	Sant Carles	Sant Jaume	Delta	Catalunya
De 16 a 29	23	17	100	19	115	51	19	344	42.682
homes	7	3	30	7	36	17	7	107	16.204
dones	16	14	70	12	79	34	12	237	26.478
De 30 a 44	22	14	173	10	113	68	29	429	58.341
homes	7	6	28	6	39	25	11	122	19.408
dones	15	8	75	4	74	43	18	307	38.933
De 45 a 59	13	14	66	17	91	39	18	258	54.737
homes	10	6	37	10	37	18	13	131	24.265
dones	3	8	29	7	54	21	5	127	39.472
60 i més	4	3	29	6	35	12	4	93	12.016
homes	3	1	25	5	30	10	4	78	7.655
dones	1	2	4	1	5	2	0	15	4.361

Taula 12-2. Atur registrat per edats i sexe. Percentatge sobre el nombre d'aturats.

	Aldea, l'	Ampolla, l'	Ampostia	Camarles	Deltebre	Sant Carles	Sant Jaume	Delta	Catalunya
De 16 a 29	37,10	35,42	33,56	36,54	32,49	30,00	27,14	30,60	25,44
%homes	30,43	17,65	30,00	36,84	31,30	33,33	36,84	31,10	37,96
%dones	69,57	82,35	70,00	63,16	68,70	66,67	63,16	68,90	62,04
De 30 a 44	35,48	29,17	58,05	19,23	31,92	40,00	41,43	38,17	34,77
%homes	31,82	42,86	16,18	60,00	34,51	36,76	37,93	28,44	33,27
%dones	68,18	57,14	43,35	40,00	65,49	63,24	62,07	71,56	66,73
De 45 a 59	20,97	29,17	22,15	32,69	25,71	22,94	25,71	22,95	32,63
%homes	76,92	42,86	56,06	58,82	40,66	46,15	72,22	50,78	44,33
%dones	23,08	57,14	43,94	41,18	59,34	53,85	27,78	49,22	72,11
60 i més	6,45	6,25	9,73	11,54	9,89	7,06	5,71	8,27	7,16
%homes	75,00	33,33	86,21	83,33	85,71	83,33	100,00	83,87	63,71
%dones	25,00	66,67	13,79	16,67	14,29	16,67	0,00	16,13	36,29

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 13-1. Delta de l'Ebre. Mobilitat obligada per desplaçaments residència-treball. 1991.

	Aldea, l'	Ampolla, l'	Amposta	Camarles	Deltebre	Sant Carles	Sant Jaume	Delta
Desplaçaments dins	881	365	4.271	615	2.351	2.943	666	12.092
Desplaçaments fora	412	163	1.205	388	904	684	531	4.287
Desplaçaments des de fora	747	131	1.249	142	292	295	239	16.379
Total generat	1.293	528	5.476	1.003	3.255	3.627	1.197	16.379
Total atret	1.628	496	5.520	757	2.643	3.238	905	15.187
Diferència atrets/generats	335	-32	44	-246	-612	-389	-292	-1.192

Taula 13-2. Delta de l'Ebre. Mobilitat obligada per desplaçaments residència-treball. 1996.

	Aldea, l'	Ampolla, l'	Amposta	Camarles	Deltebre	Sant Carles	Sant Jaume	Delta
Desplaçaments dins	751	365	4.359	645	2.272	2.678	551	11.621
Desplaçaments fora	507	165	1.320	348	917	908	617	4.782
Desplaçaments des de fora	644	133	1.557	187	264	320	128	16.403
Total generat	1.258	530	5.679	993	3.188	3.586	1.168	16.402
Total atret	1.395	498	5.916	832	2.535	2.998	679	14.853
Diferència atrets/generats	137	-32	237	-161	-653	-588	-489	-1.549

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 14. Delta de l'Ebre. Estructura de la població ocupada per grans sectors d'activitat. 1991-1996. Valors absoluts i percentatge sobre el total d'ocupats.

Taula 14-1. Delta de l'Ebre. Estructura de la població ocupada per grans sectors d'activitat. 1991.

Municipis	Sector primari	%	Indústria	%	Construcció	%	Serveis	%	Total
Aldea, l'	371	28,69	202	15,62	221	17,09	499	38,59	1.293
Ampolla, l'	152	28,79	81	15,34	72	13,64	223	42,23	528
Amposta	948	17,31	1.370	25,02	705	12,87	2.453	44,80	5.476
Camarles	325	32,40	171	17,05	211	21,04	296	29,51	1.003
Deltebre	724	22,24	619	19,02	847	26,02	1.065	32,72	3.255
Sant Carles	910	25,09	639	17,62	436	12,02	1.642	45,27	3.627
Sant Jaume	385	32,16	195	16,29	315	26,32	302	25,23	1.197
Delta	3.815	23,29	3.277	20,01	2.807	17,14	6.480	39,56	16.379
Catalunya	82.959	3,68	813.269	36,06	185.681	8,23	1.173.521	52,03	2.255.430

Taula 14-2. Delta de l'Ebre. Estructura de la població ocupada per grans sectors d'activitat. 1996.

Municipis	Sector primari	%	Indústria	%	Construcció	%	Serveis	%	Total
Aldea, l'	312	24,80	298	23,69	183	14,55	465	36,96	1.258
Ampolla, l'	103	19,43	116	21,89	37	6,98	274	51,70	530
Amposta	748	13,17	1.493	26,29	610	10,74	2.828	49,80	5.679
Camarles	258	25,98	197	19,84	230	23,16	308	31,02	993
Deltebre	675	21,17	526	16,50	764	23,96	1.223	38,36	3.188
Sant Carles	765	21,33	745	20,78	326	9,09	1.750	48,80	3.586
Sant Jaume	388	33,22	201	17,21	225	19,26	354	30,31	1.168
Delta	3.249	19,81	3.576	21,80	2.375	14,48	7.202	43,91	16.402
Catalunya	70.891	3,22	707.313	32,08	153.625	6,97	1.272.823	57,73	2.204.652

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia

	1991				1996			
	Sector primari	Indústria	Construcció	Serveis	Sector Primari	Indústria	Construcció	Serveis
Aldea, I'	7,80	0,43	2,08	0,74	7,71	0,74	2,09	0,64
Ampolla, I	7,83	0,43	1,66	0,81	6,04	0,68	1,00	0,90
Amposta	4,71	0,69	1,56	0,86	4,10	0,82	1,54	0,86
Camarles	8,81	0,47	2,56	0,57	8,08	0,62	3,32	0,54
Deltebre	6,05	0,53	3,16	0,63	6,58	0,51	3,44	0,66
Sant Carles	6,82	0,49	1,46	0,87	6,63	0,65	1,30	0,85
Sant Jaume	8,74	0,45	3,20	0,48	10,33	0,54	2,76	0,52
Delta	6,33	0,55	2,08	0,76	6,16	0,68	2,08	0,76

Font: Caixa de Catalunya, 2000. Elaboració pròpia

Taula 16. Delta de l'Ebre. Estructura de la població ocupada per branques d'activitat. 1991-1996. Percentatge sobre el total d'ocupats.

Taula 16-1. Estructura de la població ocupada per branques d'activitat. 1991 Percentatge sobre el total d'ocupats

Municipis	Agricultura i ramaderia	Pesca	Indústries extractives	Indústries manufactureres	Electricitat, gas i aigua	Construcció	Comerç i reparació	Hosteleria	Transport i comunicacions
Aldea, l'	28,23	0,46	0,08	15,16	0,39	17,09	17,17	3,71	6,34
Ampolla, l'	10,80	17,99	0,00	10,42	4,92	13,64	14,58	8,52	3,79
Amposta	17,04	0,27	0,71	23,56	0,75	12,87	17,44	2,96	4,62
Camarles	32,30	0,10	0,30	16,25	0,50	21,04	15,45	3,59	2,39
Deltebre	17,76	4,49	0,09	18,03	0,89	26,02	11,09	3,32	6,02
Sant Carles	6,92	18,17	1,10	16,21	0,30	12,02	13,98	6,95	7,53
Sant Jaume	30,24	1,92	0,42	15,62	0,25	26,32	10,28	1,92	3,34
Delta	17,52	5,76	0,55	18,71	0,73	17,13	14,68	4,11	5,42
Catalunya	3,43	0,25	0,20	34,97	0,89	8,23	14,41	4,33	6,00

Municipis	Mediació financera	Immobles lloguers i serveis empreses	AAPP, defensa i seguretat social	Educació	Sanitat i serveis socials	Altres serveis	Personal domèstic	Organismes extraterritorials	Total en valors absoluts
L'Aldea	1,01	2,32	1,70	1,70	1,08	2,55	1,01	0,00	1.293
L'Ampolla	2,84	1,70	2,08	2,27	1,70	4,36	0,38	0,00	528
Amposta	2,65	3,67	3,34	4,29	2,60	2,83	0,93	0,00	5.476
Camarles	0,90	0,90	2,29	0,80	1,00	1,69	0,50	0,00	1.003
Deltebre	1,44	3,23	2,30	2,27	0,77	1,60	0,68	0,00	3.255
St. Carles	1,90	3,94	4,19	2,51	1,49	2,18	0,61	0,00	3.627
St. Jaume	1,17	1,75	2,34	2,17	0,75	0,92	0,50	0,08	1.197
Delta	1,90	3,10	3,01	2,85	1,42	2,25	0,73	0,0061	16.379
Catalunya	3,26	6,93	4,54	4,54	3,81	3,13	1,07	0,01	2.255.430

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Municipis	Agricultura i ramaderia	Pesca	Indústries extractives	Indústries manufactureres	Electricitat, gas i aigua	Construcció	Comerç i reparació	Hosteleria	Transport i comunicacions
Aldea, l'	24,17	0,64	0,08	23,05	0,56	14,55	12,48	5,17	6,68
Ampolla, l'	6,42	13,02	0,00	16,60	5,28	6,98	12,83	11,51	3,96
Ampostà	12,92	0,25	0,48	24,88	0,93	10,74	15,32	4,03	5,46
Camarles	25,88	0,10	0,00	19,44	0,40	23,16	12,08	3,63	3,93
Deltebre	17,60	3,58	0,09	15,84	0,56	23,96	11,61	4,17	7,28
Sant Carles	5,21	16,12	0,67	19,24	0,86	9,09	12,86	8,28	6,64
Sant Jaume	32,28	0,94	0,51	16,52	0,17	19,26	8,99	4,28	4,11
Delta	14,96	4,84	0,37	20,55	0,87	14,47	13,11	5,31	5,92
Catalunya	2,98	0,23	0,14	31,13	0,82	6,97	13,79	5,21	6,39

Municipis	Mediació financera	Inmobles, lloguers i serveis empreses	AAPP, defensa i seguretat social	Educació	Sanitat i serveis socials	Altres serveis	Personal domèstic	Organismes extraterritorials	Total en valors absoluts
Aldea, l'	1,11	2,70	2,07	2,07	1,91	2,46	0,32	0,00	1.258
Ampolla, l'	3,02	6,23	2,45	3,77	2,26	5,66	0,00	0,00	530
Ampostà	2,18	5,44	5,49	5,02	2,29	4,21	0,35	0,00	5.679
Camarles	0,70	2,72	3,73	1,41	1,01	1,81	0,00	0,00	993
Deltebre	1,57	2,98	4,42	2,70	1,04	2,51	0,09	0,00	3.188
Sant Carles	1,95	4,21	5,10	4,18	2,31	3,15	0,08	0,03	3.586
Sant Jaume	1,11	3,17	2,91	2,57	0,94	2,14	0,09	0,00	1.168
Delta	1,75	4,18	4,54	3,72	1,84	3,26	0,18	0,006	16.402
Catalunya	3,13	8,61	6,14	5,44	4,54	3,83	0,63	0,01	2.204.652

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 17. Delta de l'Ebre. Coeficient d'especialització relativa per branques productives respecte Catalunya. 1991-1996.

Branca productiva	1991	1996
Agricultura i ramaderia	5,11	5,02
Pesca	23,01	20,86
Indústries extractives	2,82	2,75
Indústries manufactureres	0,54	0,66
Electricitat gas i aigua	0,83	1,07
Construcció	2,08	2,08
Comerç i reparació	1,02	0,95
Hosteleria	0,97	1,02
Transport i comunicacions	0,90	0,93
Mediació financera	0,59	0,57
Inmobles, lloguers i serveis personals	0,46	0,49
AAPP, defensa i SS	0,66	0,74
Educació	0,63	0,69
Sanitat i serveis socials	0,38	0,41
Altres serveis	0,72	0,85
Personal domèstic	0,69	0,30
Organismes extraterritorials	0,44	0,47

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Municipis	1990	1995	1999	2000
Ampolla, l'	375	320	272	304
Deltebre	183	517	268	288
Sant Carles	4.865	5.282	4.386	4.619
elta	5.423	6.119	4.926	5.211
Tarragona	1.352	10.119	8.195	7.561
Catalunya	26.428	63.143	43.622	44.672

Font: Web del departament d'agricultura, ramaderia i pesca. Elaboració pròpia.

Taula 19. Delta de l'Ebre. Producció aquífcola. 2000.

Espècie	Tones	%	euros	%
Orada	484,91	10,36	3.132.266	41,78
Musclo	3.324,07	70,99	2.175.488	29,52
Ostró	587,83	12,55	654.600	8,85
Cloïssa	88,70	1,89	569.588	7,73
Rosellona	157,97	3,37	396.300	5,38
Mugil	4,30	0,09	263.750	3,58
Llobarro	25,27	0,54	186.957	2,54
Anguila	3,00	0,06	20.440	0,28
Ostra	0,75	0,02	10.518	0,14
Navalla	3,61	0,08	9.370	0,13
Peix gat	1,74	0,04	2.928	0,04
Total	4.682,15	100,00	7.422.292	100,00

Font: Web del departament d'agricultura, ramaderia i pesca. Elaboració pròpia.

Taula 20. Delta de l'Ebre. Distribució dels establiments per sector i branques d'activitats (IAE). 1999.

Taula 20-1. Establiments d'empreses i professionals per grans sectors d'activitat (IAE). 1999.

Municipis	Indústria	Construcció	Comerç al detall	Serveis, llevat comerç detall	Professionals i artistes	Total (en valors absoluts)
Aldea, l'	9,81	17,41	21,84	46,20	4,75	316
Ampolla, l'	4,27	24,17	25,59	42,18	3,79	211
Aposta	7,20	13,48	24,41	43,66	11,24	1.610
Amarles	10,97	23,63	21,10	39,24	5,06	237
Deltebre	7,12	18,10	26,09	41,32	7,37	801
Sant Carles	6,99	14,10	28,08	40,51	10,32	901
Sant Jaume	6,53	20,41	25,71	42,86	4,49	245
Delta	7,30	16,22	25,24	42,39	8,77	4.321
Catalunya	10,78	11,19	21,31	41,76	14,95	562.533

Taula 20-2. Establiments d'empreses i professionals per grans sectors d'activitat (IAE). En percentatge. 1999.

Municipis	Energia i aigua	Química i metall	Transformació metalls	Productes alimentaris	Textil i confecció	Edició i mobles	Indústria NCAAA	Total (en valors absoluts)
Aldea, l'	0,00	19,35	16,13	32,26	0,00	29,03	3,23	31
Ampolla, l'	22,22	0,00	22,22	44,44	0,00	0,00	11,11	9
Aposta	1,72	10,34	37,07	9,48	12,07	24,14	5,17	116
Amarles	0,00	11,54	19,23	34,62	11,54	11,54	11,54	26
Deltebre	1,75	3,51	22,81	10,53	35,09	24,56	1,75	57
Sant Carles	4,76	7,94	46,03	7,94	9,52	20,63	3,17	63
Sant Jaume	0,00	0,00	18,75	25,00	25,00	25,00	6,25	16
Delta	2,50	8,80	31,44	15,49	14,77	22,30	4,70	318
Catalunya	1,90	6,68	33,21	8,14	19,34	23,67	7,06	60.647

Taula 20-3. Establiments d'empreses de serveis (no detall) per branques d'activitat (IAE). En percentatge. 1999.

Municipis	Comerç engròs	Hosteleria	Transports i comunicacions	Mediació financera	Serveis empreses	Serveis personals	Inmobles i altres	Total (en valors absoluts)
Aldea, l'	13,70	15,75	23,29	3,42	2,74	32,88	8,22	146
Ampolla, l'	15,73	35,96	12,36	5,62	3,37	17,98	8,99	89
Aposta	13,23	18,92	19,77	3,70	6,83	30,30	7,25	703
Amarles	20,43	17,20	16,13	5,38	0,00	38,71	2,15	93
Deltebre	10,27	23,26	18,73	3,02	4,53	30,51	9,67	331
Sant Carles	13,42	29,04	19,45	4,11	3,56	27,95	2,47	365
Sant Jaume	12,38	16,19	26,67	2,86	1,90	33,33	6,67	105
Delta	13,20	22,05	19,65	3,76	4,63	30,07	6,66	1.832
Catalunya	14,65	18,89	20,65	4,36	8,72	24,77	7,95	234.920

Municipis	Productes alimentaris	Roba i calçat	Articles per a la llar	Llibres i periòdics	Productes químics	Material transport	Comerç NCAA	Total (en valors absoluts)
Aldea, l'	40,58	14,49	7,25	1,45	5,80	11,59	18,84	69
Ampolla, l'	29,63	11,11	9,26	1,85	12,96	0,00	35,19	54
Amposta	30,53	18,32	11,20	3,82	7,63	5,60	22,90	393
Camarles	54,00	6,00	10,00	2,00	10,00	2,00	16,00	50
Deltebre	39,71	19,62	10,05	2,87	7,18	3,83	16,75	209
Sant Carles	39,13	19,76	11,07	4,35	6,32	6,72	12,65	253
Sant Jaume	39,68	9,52	9,52	1,59	14,29	0,00	25,40	63
Delta	36,48	17,23	10,44	3,29	7,88	5,13	19,52	1.091
Catalunya	34,29	19,42	12,53	4,01	7,72	3,28	18,24	119.896

Taula 20-5. Professionals i artistes per branques d'activitat (IAE). En percentatge. 1999.

Municipis	Agricultura i ramaderia	Indústria	Construcció	Comerç i turisme	Serveis a empreses	Serveis personals	Artistes	Total (en valors absoluts)
Aldea, l'	6,67	0,00	26,67	13,33	13,33	40,00	0,00	15
Ampolla, l'	12,50	12,50	0,00	0,00	25,00	50,00	0,00	8
Amposta	9,39	2,76	11,05	10,50	33,15	33,15	0,00	181
Camarles	8,33	0,00	25,00	0,00	16,67	50,00	0,00	12
Deltebre	10,17	3,39	8,47	10,17	32,20	35,59	0,00	59
Sant Carles	2,15	3,23	16,13	4,30	34,41	39,78	0,00	93
Sant Jaume	9,09	0,00	9,09	0,00	9,09	72,73	0,00	11
Delta	7,65	2,90	12,66	8,17	3,11	37,46	0,00	379
Catalunya	1,62	3,51	12,30	12,66	29,58	38,79	1,55	84.103

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

Taula 21. Baix Ebre i Montsià. Evolució del PIB i percentatge sobre el PIB català (en milions de pessetes constants de l'any 1986. Any 2000, també, en euros). 1991-2000.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ¹⁰	
Baix Ebre	80.043	80.235	76.801	77.897	82.339	83.273	86.954	90.204	92.585	97.395	585
% PIB català	1,15	1,17	1,12	1,11	1,13	1,12	1,12	1,12	1,11	1,13	1,13
Montsià	61.267	61.990	59.244	59.410	61.438	61.950	64.158	66.672	68.788	72.891	438
% PIB català	0,88	0,91	0,87	0,84	0,84	0,83	0,83	0,83	0,83	0,84	0,84
Catalunya	6.938.539	6.840.531	6.840.531	7.046.795	7.309.064	7.447.918	7.732.977	8.038.364	8.314.614	8.637.981	51.915

Font: Caixa de Catalunya (varis anys). Elaboració pròpia

Taula 22. Baix Ebre i Montsià. Evolució del creixement del PIB. 1991-2000. (Taxes reals de variació, en percentatge)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	Taxa anual acumulada	Creixement Acumulat ¹¹
Baix Ebre	1,58	0,24	-4,28	1,43	5,70	1,13	4,42	3,74	2,77	5,20	2,28	122,80
Montsià	1,62	1,18	-4,43	0,28	3,41	1,20	3,37	2,58	4,32	5,96	1,94	119,49
Catalunya	0,99	0,99	-1,51	3,02	3,72	2,38	4,01	3,89	3,92	3,89	2,53	125,30

Font: Caixa de Catalunya (varis anys). Elaboració pròpia

10. Dades provisionals.

11. Base 1990=100.

	Sector primari			Sector industrial			Construcció			Serveis						
	1991	1995	1998	1999	1991	1995	1998	1999	1991	1995	1998	1999				
Baix Ebre	8,64	7,60	7,90	6,80	37,35	41,20	40,90	40,70	12,23	11,10	11,10	12,20	41,65	40,10	40,20	40,30
Montsià	13,73	11,50	12,10	10,50	37,46	42,00	41,40	41,90	11,71	10,00	9,00	9,80	37,05	36,50	37,40	37,80
Catalunya	1,80	1,90	2,00	1,80	36,80	36,40	36,90	36,50	8,50	7,60	7,50	7,90	52,90	54,10	53,60	53,70

Font: Caixa de Catalunya (varis anys)

Taula 24. Baix Ebre i Montsià. Evolució de la participació comarcal en el PIB català del sector primari, industrial, de la construcció i dels serveis. Varis anys.

	Sector primari			Sector industrial			Construcció			Serveis						
	1991	1995	1998	1999	1991	1995	1998	1999	1991	1995	1998	1999				
Baix Ebre	4,71	4,27	4,43	4,20	1,21	1,27	1,24	1,24	1,71	1,64	1,66	1,72	0,93	0,84	0,84	0,84
Montsià	5,79	4,89	5,02	4,82	0,91	0,96	0,93	0,94	1,32	1,09	1,00	1,03	0,64	0,54	0,58	0,58

Font: Caixa de Catalunya (varis anys).

Taula 25. Baix Ebre i Montsià. PIB per càpita per comarques (en pessetes constants del 1986. Any 2000, també, en euros). 1990-2000.

	2000 ¹²				
	1990	1996	1997	1999	en pessetes en euros
Baix Ebre	1.224.377	1.269.137	1.319.383	1.405.286	1.455.502 8.748
índex PIPpc relatiu	110,45	103,00	103,79	102,69	102,60 102,60
Montsià	1.112.697	1.130.103	1.165.037	1.243.102	1.310.623 7.877
índex PIPpc relatiu	100,38	91,71	91,65	90,83	92,39 92,39
Catalunya	1.108.490	1.232.172	1.271.178	1.368.531	1.418.572 8.526

Font: Caixa de Catalunya (varis anys). Elaboració pròpia.

Taula 26. Baix Ebre i Montsià. Renda bruta familiar disponible total i per càpita (Rbfd i Rbfdpc). (En pessetes constants de 1986 i, també, en euros). 1991-1996.

	1991		1996	
	en pessetes	en euros	en pessetes	en euros
Baix Ebre				
Rbfd (milions de ptes o euros)	44.609	268,11	48.585	292
Rbfdpc (milers de ptes o euros)	689,90	4,15	737,50	4
% de Catalunya	0,88	0,88	0,91	0,91
Índex relatiu Rbfdpc (Catalunya = 100)	82,69	82,69	84,25	84,25
Montsià				
Rbfd (milions de ptes o euros)	37.586	225,90	41.219	248
Rbfdpc (milers de ptes o euros)	688,20	4,14	752,70	5
% de Catalunya	0,74	0,74	0,75	0,75
Índex relatiu Rbfdpc (Catalunya = 100)	82,49	82,49	85,99	85,99
Catalunya				
Rbfd (milions de ptes o euros)	5.080.648	30535,31	5.530.946	33.242
Rbfdpc (milers de ptes o euros)	834,30	5,01	875,30	5

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

	1991		1996	
	en pessetes	en euros	en pessetes	en euros
Ampostes	RBFD (milions de ptes o euros)	17.191	103	141
	RBFDpc (milers de ptes o euros)	1.122,08	7	9
	Index relatiu RBFDpc (Catalunya = 100)	97,11	97,11	94,20
Deltebre	RBFD (milions de ptes o euros)	9.766	59	87
	RBFDpc (milers de ptes o euros)	959,34	6	9
	Index relatiu RBFDpc (Catalunya = 100)	83,03	83,03	91,08
St. Carles	RBFD (milions de ptes o euros)	12.723	76	97
	RBFDpc (milers de ptes o euros)	1.183,35	7	9
	Index relatiu RBFDpc (Catalunya = 100)	102,41	102,41	95,26
Baix Ebre	RBFD (milions de ptes o euros)	69.215	416	581
	RBFDpc (milers de ptes o euros)	1.070,80	6	9
	Index relatiu RBFDpc (Catalunya = 100)	92,86	92,86	93,77
Montsià	RBFD (milions de ptes o euros)	55.649	334	480
	RBFDpc (milers de ptes o euros)	1.022,94	6	9
	Index relatiu RBFDpc (Catalunya = 100)	88,71	88,71	93,15
Catalunya	RBFD (milions de ptes o euros)	7.001.490	42.080	57.287
	RBFDpc (milers de ptes o euros)	1.153,19	7	9

Font: Web de l' Institut d'Estadística de Catalunya. Elaboració pròpia.

13. Segons Bel (2002), l'evolució observada en la RBFD (entre 1996 i 2000) presenta un índex positiu en totes les poblacions excepte en Deltebre (on és manté la RBFD de l'any 1996). No obstant, totes les poblacions estan per sota de la RBFD catalana (que presenta, de mitjana, entre 11.400 i 12.000 euros), concretament, Camaries, Deltebre i Sant Jaume estan entre els 9.125 i els 10.180 euros i la resta entre 10.180 i 11.400 euros.

